

Vliv výchovy na utváření kulturní identity se zaměřením na média

Bc. Markéta Suchánková, DiS.

Diplomová práce
2018

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Suchánková, DiS.**
Osobní číslo: **H150161**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv výchovy na utváření kulturní identity**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti národní, sociální a kulturní identity vztahující se ke kompetencím sociálního pedagoga.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

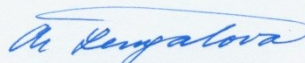
Rozsah diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cipro, Miroslav. Průvodce dějinami výchovy. Praha: Panorama, 1984. ISBN 505-21-857.
Eyre, Linda. Eyre, Richard. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-275-1.
Horský, Jan., Seligová, Markéta. Rodina našich předků. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-195-6.
Kučerová, Stanislava. Člověk-hodnoty-výchova. Prešov: Grafotlač, 1996. ISBN 80-85668-34-3.
Patočka, Jan. Co jsou Češi? Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-278-3.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd
Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2017**
Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 16.3.2018

.....Yudáček.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

PROBLÉMY AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své diplomové práci se zaměřuji na aktuální témata současné společnosti ve vztahu k výchově dětí. Odkazuji na tradice kultury z doby minulé a navazuji na současné trendy ve výchově, na proměnu rodiny a vliv mediální kultury a její dopad na trávení volného času také vztah člověka ke svému okolí a k národu a akceptaci odlišných kultur na našem území. V praktické části diplomové práce formou rozhovoru s dětmi zjišťuji jejich způsob využití volného času, mediální gramotnost, vytvořené kulturní vzorce, ale také vztahy dětí s dětmi jiné národnosti a jejich sympatie či antipatie v rozrůstajícím se multikulturním prostředí.

Klíčová slova: tradiční a moderní rodina, výchova, média, prostředí, volný čas, kultura, společnost, virtuální realita, kyberprostor, identita, kulturní identita, rámcový vzdělávací program, životní styl

ABSTRACT

In my diploma thesis, I focus on current topics of contemporary society in relation to children's education. I refer to the traditions of culture from the past and I follow the current trends in education, the transformation of the family and the impact of media culture and its impact on the leisure time also the relation of man to his surroundings and the nation and acceptance of different cultures on our territory. In the practical part of the diploma thesis, in the form of an interview with children, I find out their way of using free time, media literacy, created cultural patterns, but also the relations of children with children of other nationalities and their sympathy and antipathy in the growing multicultural environment.

Keywords: traditional and modern family, upbringing, media, environment, leisure time, culture, society, virtual reality, cyberspace, identity, cultural identity, framework educational programme, life style

Dovoluji si touto cestou poděkovat paní PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za ochotu, pomoc a odborné vedení při vypracování této diplomové práce, a za cenné rady, připomínky a laskavý přístup, který mi poskytla v průběhu jejího zpracování.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 IDENTITA, TOTOŽNOST JEDINCE A SKUPINY	11
1.1 VLIV MÉDIÍ NA UTVÁŘENÍ IDENTITY	16
1.2 VLASTENECTVÍ A NÁRODNÍ HRDOST.....	18
2 VÝCHOVA	21
2.1 RODINA SOUČASNOSTI A MINULOSTI.....	25
2.2 VÝCHOVA K HODNOTÁM A NORMÁM SPOLEČNOSTI.....	29
2.3 VÝCHOVA KE VZTAHU K REGIONU A TRADICÍM.....	34
2.4 VÝCHOVA V DOBĚ GLOBALIZACE	37
2.5 VÝCHOVA MÉDIÍ	41
2.6 VÝCHOVA A VOLNÝ ČAS	46
3 VÝCHOVNÉ INSTITUCE PODÍLEJÍCÍ SE NA UTVÁŘENÍ KULTURNÍ IDENTITY	49
3.1 VÝZNAM ŠKOLY PŘI UTVÁŘENÍ KULTURNÍ IDENTITY	51
3.2 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY VE VZTAHU K UTVÁŘENÍ KULTURNÍ IDENTITY	53
PRAKTICKÁ ČÁST	57
4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	58
4.1 ZAKOTVENÁ TEORIE	58
4.2 VOLBA TECHNIKY VÝZKUMU	59
4.3 CÍL VÝZKUMU	60
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	61
5 INTERPRETACE A ANALÝZA ROZHOVORŮ	63
6 PŘÍNOS PRO PRAXI	84
ZÁVĚR	86
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	88
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
SEZNAM OBRÁZKŮ	95
SEZNAM TABULEK	96
SEZNAM PŘÍLOH	97

ÚVOD

Otázka národní kultury a předávání tradic novým generacím je v současné době nejistých ekonomických změn, hrozby terorismu a možnému přílivu migrantů naprosto zásadní a ve výchově nutná.

Česká společnost již není tak stabilní jak tomu bylo v 50. letech. Před rokem 1989 do poloviny 20. století měly kulturní a rodinné hodnoty trvalý ráz, doba se vymezovala pevnými strukturami, minimálními riziky a účastí jedince. Také výchova měla institucionální podobu, v naší zemi byla od 50. let 20. století jednotná, se snahou o odstranění odchylek, s odklonem na zájmy jedince, ale zaměřena na celou společnost. V dnešní době možného výběru a přijmutí plné zodpovědnosti se člověk vlivem těchto změn změnil a přizpůsobil podle svého svůj život, jeho organizovanost, čas, preference.

Ve své práci bych ráda upozornila, že výchova není strnulý a ustálený proces, ale je podmíněna vlivy doby a podle těchto situací je vhodné výchovu u dětí přetvářet a formovat. Ve výchově dětí v rodině a ve školách by mělo být více upozorněno na multikulturní prostředí současného světa, snaha o toleranci ke všem sociálním vrstvám, rase, etniku, kultuře, a zároveň posílit kulturu a tradice naší země.

Cílem práce je nastínit kulturní identitu současné generace dětí ve vztahu k rodině, škole a k médiím.

V teoretické části svojí práce se zabývám stěžejními ukazateli ke kultuře dneška, tedy k médiím. Tuto oblast považuji také za největší předěl, který bude stěžejní pro budoucnost dalších generací s postupným vývojem nových technologií. V dalších kapitolách se věnuji identitou jedince a skupiny, uvádím význam školy pro utváření kulturní identity a v rozsáhlé kapitole se věnuji i výchově ve vztahu ke kulturní identitě dítěte. Také vztah dnešních dětí ke svému bydlišti, regionu, jejich sympatie či antipatie k rodnému městu, je součástí této práce.

V praktické části pomocí polo-strukturovaných rozhovorů a metodou s prvky zakotvené teorie hledám odpověď na hlavní výzkumnou otázku. **Cílem výzkumu** je zjistit, nakolik média ovlivňují utváření kulturní identity dítěte. Pro výzkum jsem si vybrala právě děti z města i vesnice ve věku 9-14 let rozdílných pohlaví pro ukázkou jejich vztahu k městu a tradicím kultury v České republice. Podkladem je teoretická část práce, která tvoří rámec odborné literatury čerpané z oborů sociální pedagogiky, psychologie a antropologie.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 IDENTITA, TOTOŽNOST JEDINCE A SKUPINY

Slovo identita se dá vysvětlit mnoha způsoby. Máme několik možných identit např. etnická identita, filozofická identita, digitální identita, národní identita a další. Jak uvádí Chagla (2005, s. 27) ve skriptech *Cross-cultural communication*: „*Identita je vždy v pohybu- nikdy není stabilní. Každý se časem mění, ať už se o tuto změnu aktivně snaží nebo ne.*“ Dle Petruska (2009) je identita pojem, který nebyl ve starší sociologii vůbec přítomen, objevil se až v 90. letech 20. století. Na rozdíl od pojmu osobnost, který je více komplexní, je identita pojem „vícevrstevnatý“, který ukazuje na jednotlivé specifické dimenze individuální osobnosti.

Bylo by velmi obtížné vytvořit jednotnou definici identity, protože v rámci oborů na ní odborníci a specialisté nahlíží z různých perspektiv. Jádrem identity je určitý sebe-obraz člověka, jeho já, jak jej vnímá, prezentuje. Identita člověka ukazuje to, kdo je a kam směřuje. Hart a Hartlová (2015, s. 221) vymezují identitu jako „*totožnost, vztah mezi dvěma a více předměty, jevy, které se shodují ve všech vlastnostech; prožívání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti a odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině.*“ Každý člověk usiluje ve svém životě o to, aby někam patřil. Prostřednictvím tohoto začlenění vymezuje svou identitu. Pokud nemá pocit určité sounáležitosti, pak se může cítit ztracen, bez identity: „*Identita je kontemplativní, ovšem stále je vyjednávaná ve vztazích, záleží tedy jak na tom, zda druzí přijímají naše sebeprezentace, tak také na zvyklostech, názorech společnosti, které vymezují naše osobní možnosti; jsme také v našem těle, naše identita je tělesná. V těchto možnostech je tedy naše identita dojednáváná, má diskurzivní povahu.*“ (Kubička, 2009, s. 28)

S identitou se člověk nerodí, ale vytváří ji prostřednictvím socializace, která je započata bezprostředně po jeho narození. Na prvotním vytvoření identity dítěte má vliv vazba dítě- matka. Jak vyrůstá, rozšiřuje se jeho okolí a oblast interakcí na více osob a prostředí ve kterém vyrůstá. Jeho identita je spojnicí více faktorů. Je výsledkem interakcí, vztahů mezi lidmi, toho jak rozumíme sami sobě a jak nás hodnotí druzí.

Milan Fujda (2011) ve své knize dodává, že identita je mnohačetná, závislá na mezi-skupinových vztazích a stereotypech. Také je nutné vymezit, jaký je rozdíl mezi osobní identitou a identitou skupinovou. Identita osobní vyplývá z vlastního pojetí sebe sama, a také toho, jak jedince vnímá okolí. Identita člověka se vyvíjí během procesů

socializace, a to prostřednictvím různých kategorií, jakými jsou věk, pohlaví, postavení a další. Význam hrají také životní role. Aby se stala součástí lidské identity, musí ji jedinec přijmout za svou a přisoudit jí osobitý význam. Na osobní identitu má bezesporu také vliv prostředí. Oproti tomu identita skupinová představuje soubor znaků a hodnot, které se váží k určité skupině lidí. Příslušnost jedince k dané skupině může být vědomá či nevědomá a skupinová identita má spíše symbolický charakter. Je vždy spojena s konkrétními znaky, mezi které patří životní styl, hodnoty, oblečení, styling a další. Pro tyto znaky je patrné, že je odlišují od ostatních skupin. (Chagla, 2005)

Vágnerová (2010) ve své knize uvádí rozdělení identit na tři složky: tělesnou, psychickou, a sociální. Tělesná se týká vnímání svého těla jeho vztah k němu, hodnocení a regulování tělesné aktivity. Psychická vychází z představ o psychice a sociální představuje společnost, kam patříme. Se sociální identitou úzce souvisí kulturní identita, která podle Hartla a Hartlové (2015) je ztotožněním jednotlivce s mravními normami určité sociální skupiny.

Identita jedince je spojená s jeho ztotožněním se sebou samým, kdy jedinec ví, že toto chování patří k němu, nebo se ztotožněním se s identitou, identitami, které jsou přijímány zvnějšku, kdy dochází ke sloučení názorů, postojů a hodnot a subjekt si toto chování přejímá za vlastní. Znalost vlastní identity představuje pocit jistoty, bezpečí, pocit, že někam patříme. Každý máme jedinečnou svoji identitu, přijímáme kulturní identitu v kontaktu s okolím, reagujeme na společenské, politické, kulturní dění, které nás uvnitř národa obklopuje.

Kulturní identita se mění se podle toho, jak se mění členství v sociálních skupinách. Ke změně dochází především přestěhování rodiny do jiného regionu nebo do jiné země. Skarupská (2017) dodává, že kulturní identita vzniká a utváří se na základě styku jedince s jinými lidmi jeho identifikací s dalšími kulturními, etnickými sociálními, profesními a zájmovými skupinami.

Dalším pojem je národní identita, která je vyobrazení země jako celku, který zahrnuje její kulturu, tradice, jazyk i politiku (Piscová, 1997). Svoji národní identitu, tedy vztah k dané kultuře národa si nejlépe uvědomujeme při střetu s kulturou odlišnou. „*Imigrace znamená „v migraci“ do země a je to opačný směr emigrace nebo „migrace ven.“* (Chagla, 2005, s. 12)

Posuzujeme, porovnáme jen od známého, důvěrného k méně známému, odlišnému, nebo zcela cizímu obsahu informací. Novorozené dítě vychází z identity svých rodičů, jejich

kultury, osvojí si jazyk, který jej rodiče naučí v případě, že se jedná o dvojjazyčnou bilingvní rodinu, dítě přijímá jako rodný jazyk jazyky dva, kterými se v rodině bezprostředně mluví i promíchání odlišných kultur a vzorců chování. V předškolním věku si ještě svoji kulturní identitu neuvědomuje, vytváří si ji postupně, prochází procesem **enkulturace**.

Prostředí kolem člověka se za jeho život mění, je stále v procesu transformace společnosti. K rychlým transformačním změnám dochází v oblasti techniky, morálky, v pravidlech a názorech v pohledech na svět. Pro rodiče tak vzniká rozpor mezigeneračních konfliktů mezi jejich dospělými dětmi. Gillernová (2011, s. 97) odlišnosti v chápání světa mezi rodiči a dětmi komentuje takto: „*Rodiče reprezentují budoucnost v přítomnosti na druhé straně z vlastní minulosti a představ o dítěti vytvářejí obsahy, které ovlivňují životní zkušenost dítěte.*“

Pro rodinu a jejich jednotlivé členy je obzvlášť náročné vhodně se adaptovat na nové prostředí, především jedná se o prostředí, které není domovské. Ze své rodné země si sebou nesou **kulturní vzorce**, které si v zahraničí začínají více uvědomovat, přichází fáze srovnání nové kultury se svojí rodnou. V případě, že budou chtít co nejvíce splynout se svým novým okolím a nevědomě tak vytlačí kulturu vlastní, jedná se o proces **asimilace**. Za nejvhodnější přijetí nové hostitelské země se považuje splynutí s ní s tím, že si umí udržet také kulturu vlastní, tomuto procesu říkáme **integrace**. Tento proces splynutí se daří u vietnamské kultury v České republice, která se adaptovala na nové prostředí přes velkou vzdálenost a zcela odlišnou kulturu z rodné země ale zároveň si ponechala svoje vlastní rodinné soukromí. Gillernová (2011) píše o vietnamské kultuře, která je typickým příkladem kolektivistické kultury, což znamená, že zájmy komunity jsou více než zájmy jednotlivce se silnou vazbou na podporu uvnitř rodin.

Pokud naopak s hostitelskou kulturou nesplyne a zachová si kulturu vlastní, jedná se o proces **separace**. Tady bychom mohli uvést arabskou populaci, která si spíše více ponechává svoji vlastní kulturu v hostitelské zemi, ve které toto vede k rozporům a neakceptací naší kultury a tradice. Obecně platí, že čím větší rozdíl je mezi kulturami, tím dochází k větším předpokladům, že postoje příslušníků hostitelské země k migrantům budou komplikované. Imigranti zpravidla uplatňují integraci v hostitelské zemi, tedy zachování vlastní kultury s přijetím kultury hostitelské země, naopak domácí preferují u migrantů strategii asimilace, tedy opuštění vlastní kultury a přijetí kultury hostitelské země. (Průcha, 2001)

Nedílnou součástí kulturní identity je identita etnická. Skarupská (In Průcha, 2010) etnickou identitu pojímá jako pocit sounáležitosti s určitým etnikem, který je dán společným jazykem, historií, společnými hodnotami a ideály. Jedná se o ztotožnění s určitou etnickou skupinou, jedinec sdílí myšlení, vnímání, pocity tohoto etnika.

Podle H. C. Triadise (in Allport, 2004) lidé mají obecně etnocentrické tendence hodnocení při kontaktu s cizí kulturou: označují, že to co se děje v jejich vlastní kultuře je „přirozené“ a „správné“ a vše co probíhá v ostatních kulturách hodnotí jako „nepřirozené“ a „nesprávné. Lidé tak uvádějí, že jejich zvyky jsou dobré pro ně, tedy pro všechny ostatní také. Největší jistotu máme v jedné věci: *„lidé, kteří odmítají jednu cizí skupinu, mají s největší pravděpodobností sklon odmítat i jiné. Pokud je někdo zaujatý vůči Židům, bude zřejmě zaujatý i vůči katolíkům, černochům a dalším skupinám.“* (Allport, 2004, s. 97)

V každé kultuře dochází k předsudkům a zažitým stereotypům k odlišné kultuře. Jak píše Průcha, jedná se o tzv. **etnofaulismy** (např. o Vietnamcích se mluví jako o rákosnících, o Němcích jako o skopčácích...), kdy příslušníkům minoritních skupin nebo jiným národům dáváme označení, která jsou pro ně urážející a nepodporují správné začlenění do společnosti. (2007)

Díky faktu, že nejvíce adaptivní a otevření novým změnám jsou práce děti, je nutné připravit je na školách tolerovat odlišnostmi různých etnik a národů na našem území v rámci nejen multikulturní výchovy a to tak, aby k těmto zbytečným předsudkům nedocházelo a uměly by být více kulturně rovnocenné. Vyšší adaptabilita u dětí zřejmě pramení z jejich přístupnosti pro vytvoření nové kultury, protože vychovávané dítě není zpočátku součástí kultury. Dítě je situované mimo kulturu, do kultury vstupuje až s rodiči, vychovateli a učiteli, kteří promítnou ze svého pohledu dítěti dějinné vědomí, které navazuje na tradici. (Strouhal, 2013)

Žádný člověk není schopen adaptovat se na požadavky společnosti bez kontaktu s dalšími lidmi. Právě styk s druhými lidmi je prostředkem k vybudování kulturní identity, která je mu známá a blízká. Jedná se o poměrně citlivou záležitost, ale nutno dodat, že právě kulturní identita dává člověku pocit bezpečí a sounáležitosti. Je možné říci, že vlastní kulturní identitu jedinec často vůbec nevnímá. Začne ji více pozorovat až v momentě, kdy se setká s něčím novým, co je pro jeho kulturu cizí. V takovém momentu, kdy je člověk vystaven cizí kultuře a ztrácí tak jistotu k platným pravidlům, zvykům a zvládnutí cizího jazyka dochází ke „**kulturnímu šoku**“. Znamená to, že pokud se člověk rozhodne žít

v odlišné zemi, než ve svojí vlastní nečeká jej pouze zvládnání jazyka, ale i pochopení kulturně- hodnotových vzorců, které jsou pro danou zemi typické, aby tak pochopil a zvládnul tzv. **metakomunikaci**, tedy to co se skrývá v komunikaci v gestech, tónech, mezi řádky. (Šišková, 1998)

Kulturní identitou se zabývám v praktické části této práce, kde se týká dětí. Slovo kulturní identita obsahuje vztah k rodnému městu, nakolik jsou děti vzrostlí do kulturních tradic naší země, jejich spokojenost nebo nespokojenost s tím, že se narodili zrovna v naší zemi a v jaké míře se zajímají o kulturu odlišnou, třeba těch, kteří k nám migrovali, přistěhovali se a označujeme je za cizince. Utváření kulturní identity dětí je ovlivněno vztahy rodičů s dětmi, formováním ve výchově, posílení zdravých vzorců. Vliv rodičů na dítě je v dětském věku nezpochybnitelný. Nicméně jedná se už o děti školou povinné a proto mimo silný vliv rodičů, jsou děti kulturně ovlivněni také vrstevníky, školou a zájmovými kroužky, které navštěvují ve volném čase. Kulturní identita není stálá hodnota a může se měnit například odstěhováním do jiného města, z města do vesnice a naopak nebo do jiné země. Je ovlivněna všemi faktory, které na člověka působí, které přijímá a které do něj vrůstají. Pro cizince může být vrůstání do nové kultury problém, často se tak stává, že si cizinci v České republice vytvoří komunitu tvořenou ze stejné národnosti, se kterými je pojí stejná **kulturní historie** a minulost. Pokud by se v praxi stala situace, že by došlo k úplnému promíchání menšinového a většinového obyvatelstva a došlo by k tzv. „splynutí“ hovoříme o **amalgamaci**, ke které může dojít prostřednictvím manželských svazků. (Prudký, 2004)

Primární vliv kultury na dítě má rodina, uvádí jej do konkrétního kulturního prostředí, naučí jej orientaci ve světě symbolů, společenských zvyklostí a hodnot, dítě si osvojuje kulturní způsoby chování, cítění a interpretace. Procesem socializace se vytváří tzv. **bazální osobnost**, kdy má již dítě vytvořenou sociální zkušenost. Bazální zkušenost je jakýsi psychický základ, odrážející konkrétní situaci dítěte a s ní spojené emoce. Vliv kultury na lidskou psychiku definoval americký antropolog R. Linton vztahem kultury a osobnosti. Podle něj má každá společnost svůj vlastní typ bazální osobnosti. Znamená to, že život českých dětí v české kultuře odráží kulturní vzorce, hodnoty a normy dané země a vytváří **modální osobnost**. (Nakonečný, 1995) Modální osobnost a kulturní vzorce jiných národů jsou odlišné.

1.1 Vliv médií na utváření identity

V dnešní době již víme, že média utvářejí, mění a manipulují s myslí člověka. Vtiskávají do mysli a vědomí obsahy, které buď vůbec, nebo v malém množství vycházejí z reality přirozeného světa a ve větší míře produkují mediální a virtuální realitu. Realita znamená vše, co si můžeme v přítomnosti vyzkoušet a vychutnat všemi smysly, děje se nám v každodenním, přirozeném světě. Mediální a virtuální realita je přetvořený obraz reality závislý na produkci médií, která jej přetváří. (Urban, 2011)

Lidé tráví stále více svého volného času u televize pasivním odpočinkem nebo na internetu. Jejich děti se tak rodí od světa, kde neodmyslitelně mediální a virtuální realita patří. Jejich psychický a sociální vývoj tak probíhá odlišně od generace jejich rodičů. Děti jsou tak více technicky zdatné naopak se ztrácí rukodělná zdatnost a kontakt s přírodou a prostředím venku. Jejich technická zdatnost je dána dostupností technologií, téměř každá domácnost vlastní počítač a je připojena k internetové síti. Vzory chování tak děti vidí i u svých rodičů, kteří také tráví svůj volný čas u počítače. Do budoucna je tak otázkou jak se bude vyvíjet volný čas nové generace a které další aktivity bude možné digitalizovat a přenést do kyberprostoru. „*Mladší a mladší děti tráví většinu svého volného času před televizní obrazovkou nebo počítačovým monitorem. Tyto dvě média hrají důležitou roli při utváření myšlenek o normách, způsobech chování, vyjadřování, oblečení a stravování, které jsou v naší společnosti přijaty nebo dokonce požadovány*“ (Řehulka, 2010, s. 277)

Lidé si často ani neuvědomují, jaký vliv mají média na formování jejich identity. Mnoho z nich se pod vlivem reklamy začne přiklánět k určitým činnostem či například životnímu stylu. Jako příklad je možné zmínit na popularitě rostoucí zdravý životní styl, kdy se lidé čím dál častěji zajímají o to, co jí, kdy spí, jak spí a jakému sportu se věnují. Tento trend rozmohly právě média a sociální sítě. Jedná se o určitý pozitivní trend, ale pochopitelně stejným způsobem může dojít také k popularizaci i negativních trendů.

Pojem sociální síť dle Petruska (2009) má v sociologii dva různé významy:

1. Tradiční, který je spojen s tzv. preliterárním společenstvím, jeho uživatelé žijí neustálou směnou kontaktů, informací, které nemají stabilní povahu,
2. Soudobý, který je vázán na teorii informační společnosti, v níž jsme propojeni informačními sítěmi, které zastupují a někdy mohou nahrazovat přímé, bezprostřední,

emociálně zaujaté vztahy. Lidé navzájem chatují, aniž by se vzájemně znali a tato skutečnost omezila roli reálných skupin, i když je stále zcela nezrušila.

Kyberprostor je vlastní časoprostor odlišný od přirozeného prostoru. Životní pole je tak v rámci kyberprostoru modifikováno virtuální realitou, dochází k její digitalizaci a vzniku kyberkultury, která umožňuje komunikovat každému s každým, stírají se národy a hranice, věkové odstupy a genderové rozdíly. Dochází k posunu vnímání citů a lidských emocí. Ve virtuálním světě se utváří jiná normalita chování, znatelné především při seznamování či v sexuálních službách. V kyberprostoru je možné zabít člověka bez spojení s emocemi, škodlivý vliv počítačových her. Současná generace mládeže bývá označována jako generace sítě- net generation. (Sak et al., 2007)

Délka trávení s kyberprostoru ve virtuálním světě je z pohledu reálného světa vnímána jako doba osamocení, kdy uživatel přestože může skupinově komunikovat s dalšími příjemci sítě, sedí sám před svým monitorem, přičemž nedochází k pocitu osamění, virtuální realita a komunikace přes chat, sdílení se, identita uvnitř skupiny mu dává virtuální pocit sounáležitosti, nikoliv osamění. Někteří jedinci by mohli podotknout určitou výhodu umělého světa, kde nehraje roli postava, oblečení, stylizace jako v omezujícím reálném, přirozeném světě. V kyberprostoru je možné, aby si člověk postupně vytvářel identitu novou, která často s jeho současnou (reálnou) identitou nemá v podstatě vůbec nic společného. Dívky v pubertě se tak mohou vydávat za starší, starší muži za mladší a podobně. Jedná se o poměrně nebezpečný trend, který jednak může vést ke kyberšikaně, kybernásilí a v neposlední řadě také ztrátě vlastní identity. (Sak et al., 2007)

Technologie a sociální sítě mohou výchovu znesnadnit, protože dítě tráví v internetovém prostředí mnoho času a často se takto vychovává samo, což pochopitelně je mnohdy negativní. Internet není nijak cenzurován a dítě má jednoduchý a rychlý přístup k informacím, které mohou mít negativní dopad na jeho výchovu.

Vedle moderních technologií postmoderního světa poukazuje Zygmunt Bauman ve své knize Globalizace (1999) na současný konzumní způsob života dětí a dospělých. Kde identita člověka a jeho kultura je smršťena na neustálou spotřebu a touhu po nových spotřebních novinkách. O tom co je na trhu nové nás média informují prostřednictvím všudypřítomných reklam a vytváří tak neustálý pocit nutných potřeb.

Média, vyšší míra anonymity, individualismus, způsob konzumního, spotřebního života ovlivňují dětskou psychiku a mají vliv na výchovu a jednání nových dospělých, kteří budou buď nadále vnímat peníze jako novou formu náboženství nebo naopak se budou snažit uniknout. Tím mají i vliv na utváření kulturní identity, místo monokulturně předávaných zvyků, tradic, hodnot a norem se stávají díky moderním technologiím multikulturní, ovšem s negativním dopadem nezakořeněnosti.

1.2 Vlastenectví a národní hrdost

Každý člověk byl narozený v zemi, která je pro něj domovem, je pro něj vlastní a jeho identita je spojena s jazykem, kulturou, historií a politikou daného státu. Národ lze vymezit tedy jako určité územní společenství, uzavřené hranice země spojené s historií, zvyky, kulturní minulostí s psychologickým vědomím jednotlivce a příslušností k dané zemi. (Prudký, 2004) Podle Gellnera (Prudký, 2004), který se vymezením národa a nacionalismem zabýval, existují pro pojem národ dva stavební kameny. Tím je podle něj vůle, myšlena ve spojitosti s dobrovolnou věrností skupině, její loajalitou a ztotožněním a kultura, která pojí generace a udržuje tradiční zvyky setrvačným způsobem.

Průcha (2011) vymezuje tyto kritéria pro pojem národ:

- Kritérium kultury- spisovný jazyk, společné náboženství, dějinná zkušenost.
- Kritérium politické existence- stát, autonomní postavení.
- Psychologická kritéria- společné vědomí, vnitřní sounáležitost s národem.

Národ, tradice a historická zkušenost jsou pojmy, které tvoří jádro národní ideologie. Způsob, jak jsou provázány, jsou dalším specifickým rysem národa. Prostřednictvím svých dějin národ získává historickou zkušenost a prostřednictvím historické zkušenosti získává vlastnosti koncipované jako tradice. (Holý, 2010) Tím, že patříme k určitému národu, stáváme se jedním z dědiců společného dědictví. „*Národ tvoří skupina obyvatel sdílející společný název, historické území, společné mýty, a historické vědomí, masovou veřejnou kulturu, společné hospodářství a společná zákonem daná pravidla a povinnosti platící pro všechny její členy.*“ (Národnost, ©, 2011) *Národnost určuje příslušnost člověk ke skupině lidí, kteří mají společnou identitu.* (Národnost, ©, 2011), podle serveru Czech Kid. Národnost je důležitá, protože je vždy naší součástí a ve složitém světě, kdy nevíme co je správné a co ne a je jednou z mála našich jistot (Prudký, 2004).

Pokud bychom měli vymezit pojmy, co vlastenectví vlastně znamená, jedná se o jakoukoliv soudržnost a vyzdvižení národních tradic, lásku k vlastnímu národu, připoutanost k zemi. Vlastenectví neboli nacionalismus, můžeme říct i patrionalismus znamená vždy kladný vztah ke své zemi a nemusí rozhodně znamenat vyzdvihování jednoho národu na úkor národů ostatních. (Klicperová-Baker, 2007) V knize Demokratická kultura v České republice autorka Klicperová- Baker (2007) dodává, že slovo nacionalismus má spíše negativní konotaci v chápání lidí. Dle jejího výzkumu má české vlastenectví občansko - kulturní charakter. Mezi hodnoty češství patří jazyk, společné dějiny a kultura z občanských složek svoboda, demokracie a humanismus. Klicperová- Baker (2007) přidává fakt, že ve svém výzkumu jí téměř vypadlo jako významná složka národního cítění náboženství. Naopak se na žebříčku hodnot češství objevilo tradiční jídlo a nápoje.

Jaké zaujímáme v rámci národa postoje k přistěhovalcům a k cizincům, rozebírá ve svém výzkumu z roku 2004 Libor Prudký, který vše shrnuje ve své knize Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a k cizincům v České republice. Uvádí, že požadavky na cizince máme vysoké a o osobní vztahy s nimi spíše nestojíme. Přidává, že mladší lidé jsou více otevření vůči cizincům a odlišným národnostem a za důležitý faktor přijetí / odmítnutí cizinců považuje věk respondenta, místo bydliště a vzdělání. Tyto faktory jsou odvislé pro formování názorů a postojů k otázce přistěhovalců v České republice. (Prudký, 2004)

<i>varianta postoje</i>	<i>souhlas</i>	<i>nesouhlas</i>
Vláda by měla omezit přistěhovalce z východoevropských států	69,3	13,8
Soužitím s národnost. menšinami se učíme jak žít v budoucím mnohonárodním světě	52,0	22,9
Skupiny přistěhovalců z let po roce 1990 jsou pro ČR zdrojem nestability a problémů	51,5	18,1
Cizinci by v ČR neměli vlastnit půdu	46,5	36,5
Národnostní menšiny v ČR jsou obohacením života české společnosti	33,3	40,7
Národnostním menšinám by měla být poskytnuta vládní pomoc k udržení jejich zvyků a tradic	32,3	49,8
Vláda by měla omezit přistěhovalce ze zemí EU	27,3	41,8
Přichozí cizinci jsou pro ČR ekonomickým přínosem	21,2	41,8
Vláda by měla omezit přistěhovalce z USA a Kanady	21,0	47,1

Tabulka 1: Celkové postoje k přistěhovalcům a cizincům (Prudký, 2004, s. 30)

K výkladu z knihy Libora Prudkého přidávám výsledek výzkumu z roku 2004, kde uveřejňuje postoje k těmto zásadním otázkám postavení české majoritní společnosti vůči

přistěhovalců. Přestože se jedná o výzkum, který je z roku 2004, uvádím jen do své práci na ukázkou k tehdejšímu vztahu občanů a to proto, že ve své praktické části se ptám dětí na jejich vazby ke svému městu, na počet kamarádů cizinců, jejich znalostí a úrovně cizího jazyka a na pocity, které v nich a jejich rodičů vyvolávají politické diskuse o možnosti většího přijetí migrantů na našem území. Z tohoto výzkumu od Prudkého je zajímavá většina souhlasu u prvního bodu - „Vláda by měla omezit přistěhovalce z východoevropských států“ oproti většinovému nesouhlasu na skoro stejný dotaz týkající se obyvatel USA a Kanady - „Vláda by měla omezit přistěhovalce z USA a Kanady“. Z tohoto je patrné, že dotazovaní měli odlišný postoj k různým národnostem na našem území.

2 VÝCHOVA

Výchova je nepřetržitý, soustavný proces, který probíhá po celý život a zahrnuje veškeré formy učení. Podle Zlatice Bakošové (2011) se dá výchovu rozlišit na širší a užší pojetí. V širším pojetí se jedná o funkcionální působení tedy o nezáměrné ovlivňování jedince, ke kterému dochází v momentech, kdy dítě přímo nevychováváme, ale dítě je svědkem životních situací a postojů rodičů k nim. Vorlíček (2000) do širšího výchovného působení na dítě uvádí i vliv filmu, divadla, televize, přírodního a sociálního prostředí.

V užším pojetí jde o cílevědomé, záměrné působení na procesy učení, jehož cílem je kultivovaná osobnost schopná se prosadit. U cílevědomého působení vytváříme pro dítě menší vliv, především toto jednání nesmí obsahovat rozpory mezi naším chováním a nevědomým vychováváním a uvědomělými ukázkami správné výchovy. Výchova bývá v odborné literatuře definována jako záměrné, všestranné působení pro utváření duševních a tělesných vlastností se zaměřením na tradice dané společnosti. (Kohout, 2007)

Výchovu též dělíme na formální, neformální a informální. Pro **formální výchovu** je typické působení na školách a v odborných vzdělávacích zařízeních. Patří sem vzdělání od základního po vysokoškolské, vzdělání distanční na základě připravovaných programů. Výstupem bývá ukončení formou dokladu o absolvování. **Výchova neformální** je také cílená a strukturovaná, ale mimo dosah formálního výchovného systému, může se tak jednat o zájmovou, sportovní, uměleckou činnost. U neformální výchovy se specializujeme na konkrétní oblast zájmu, jedná se o realizaci jedince v jeho volném čase. A poslední **informální výchova** je výchova nezáměrná, tzv. rozptýlená, vzniká každodenním kontaktem s okolím, rodinou a vrstevníky. Jedná se o nekoordinované, neorganizované působení na výchovu jedince. (Hofbauer, 2004)

Jedinec je vychováván v rámci uzavřeného prostoru národa a jeho výchova má vliv na kulturnost celého lidstva. Výchova je permanentní proces, který začíná narozením a končí smrtí. Výchova dříve pojatá byla myšlena jako výchova prvních dvou dekad života člověka, v současné proměnlivé společnosti je výchova permanentním procesem. (Jůva, 1995) *Výchova probíhá v rodině, která „ je malou primární společenskou skupinou založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“* (Dunovský, 1987, s. 6)

Rodina je charakterizována jako primární sociální skupina, kde dochází k působení procesu socializace. Rodič se tak stává první autoritou a vychovatelem dítěte, a právě jeho působením se z dítěte stane zdravý, cílevědomý, vzdělaný jedinec. Rodina je chápána jako dynamický interakční proces geneticky vázaných jedinců. (Svoboda, 2015) Možný (1990) uvádí, že rodina v dnešním světě je vnímána jako racionální instituce, která je funkčně vertikálně hierarchizovaná. Dunovský uvádí toto: *„Rodina představuje biosociální systém, který je společností a změnami ve společenských systémech neustále ovlivňován a reformován a jehož některé funkce se mění a modifikují. Některé funkce rodiny ustupují do pozadí, mizí, jiné zpětně nabývají na závažnosti.“* (1987, s. 7) Rodina tvoří základ společnosti, protože právě v ní je formována osobnost jedince, je normativní a hodnotový systém, tradice a návyky, díky kterým se z jedince stane plnohodnotný člen společnosti. *„Rodina je tu nejužší společností lidí, lidských osobností, kde by měl být položen základ budoucího života, ale když již dítě žije, vyvíjí se, vyrůstá, kde projevuje svou touhu i chuť k životu, svou mocnost i bezmocnost, nejen se svými nejbližšími, kteří jej bezprostředně obklopují. Rodina je místem uspokojování nejelementárnějších lidských potřeb.“* (Prokešová, 2013, s. 21)

Výchova v rodině představuje sociální proces, připravuje pro budoucí život a musí tedy vycházet ze skutečné reality. J. Deweye ji formuloval přesněji jako proces života, ne přípravu na život. Podle Wolfganga Brezinky (1996) z knihy Filozofické základy výchovy je výchova pokus o ovlivnění, jímž chceme dosáhnout zlepšení, zdokonalení či zhodnocení osobnosti vychovávaného. *„Rodina už od prvních měsíců života předává dítěti sociální hodnoty, normy a pravidla, způsoby komunikace, způsoby uvažování a řešení situací. Rodina poskytuje jedinci obraz sebe sama, permanentní zpětnou vazbu složenou často z nestejných postojů jednotlivých členů rodiny- vytváří základ pro formování vlastní identity, pro tvorbu sebe-obrazu, pro postoj k sobě samému.“* (Gillernová a kol., 2011, s. 110)

Spousta (1996, s. 11) člení funkce výchovy takto:

- funkce kontinentální (transformační) - vývoj celého lidstva.
- funkce sociogenetická - vývoj určitého národa.
- funkce ontogenetická - vývoj jedince v průběhu jeho života.

Vliv rodiny v naší společnosti není možné ničím nahradit. Rodina a výchova v ní naplňuje několik funkcí. Je to biologicko- reprodukční funkce, kdy jsou předávány biologické funkce, reprodukce rodu, dítě v rodině přejímá určitý vzor budoucích partnerských a sexuálních vztahů. Vágnerová (2007) uvádí, že rodiče mají podobné dispozice jako jejich děti, jejichž vývoj závisí na míře vzdělání a kulturnosti jejich rodičů. Navíc v každé rodině jsou posilovány jiné dovednosti, které se odráží od zájmu a představ rodičů. Stejně rodinné prostředí působí na každé dítě jinak. Další funkcí rodiny je její ekonomika, kdy rodina funguje jako uzavřená jednotka a hospodaří tak se svými prostředky a poslední funkcí je naplnění výchovně- emocionálních vzorů, které jsou z hlediska zdravého vývoje člověka nezastupitelné. (Chudý, 2006) Kasíková s Vališovou (1994) hovoří ještě o domestikační funkci, kterou popisují jako osobnostní zakotvení člověka v životě, vytvořením pocitu „zde patřím“, „tady jsem doma“.

Pokud půjdeme do historie, tak například Platón o rodině hovořil ve své ideální obci, kde má pro něj zásadní význam, protože zajišťuje reprodukci obyvatel, bez které by obec nemohla fungovat. Platón vidí základní úlohu rodiny právě v reprodukci a další složky, jako je funkce socializační, výchovná či emocionální odsouvá na vedlejší kolej. Neznamená to, že se těmito funkcemi rodiny nezabývá, ale nestaví je do centra své pozornosti. Naopak se zajímá především o vhodný výběr rodičů a následně výchovu potomků s ohledem na zájem obce. Zájem jednotlivce zde není brán v potaz, a pokud hovoří o štěstí, nemá na mysli jedince, ale opět obec. (1993) V jeho spise, Ústavě, má Platón ještě radikálnější postoj, protože uvádí, že vznik rodiny, sňatek a plození dětí by mělo být řízeno obcí a vládci. (Blackburn, 2007)

Podle Komenského není cílem výchovy snaha o vytyčení určitého povolání nebo postavení ve společnosti, ale cílem je výchova k lidství a k všeobecné vzdělanosti pro všechny. Komenský byl zastáncem mnohostranně orientované výchovy, která měla za cíl rozvoj „hlavy, rukou i srdce.“ Odstupem času jsou cíle výchovy rozebírány z několika úhlů. Pedagogové zobecnili cíle individuální se zaměřením výchovy na osobní rozvoj jedince, opakem jsou cíle sociální s důrazem na zaměření pro potřeby společnosti. Dalším úhlem pohledu je cíl autonomní, kdy si svůj cíl stanoví sám jedinec, souvisí také se samo-výchovou a cíle heteronomní, kde je na jedince vyvíjen tlak ze strany společnosti- např. rodiny, školy, skupiny, party, státu. (Jůva, 1995) Cíle mohou být stanoveny z hlediska pohledu k přítomnosti nebo k budoucnosti. Pokud společnost vyžaduje adaptaci jedince na stávající podmínky, mluvíme o cílech adaptačních. Naopak

anticipační cíle výchovy jsou sledovány u společnosti dynamické, kde jedinec sám aktivně vytváří a přetváří společnost. (Jůva, 1995)

Výchova se dá dělit podle časových epoch v evropském společenství na výchovu tradiční a výchovu moderní. U tradiční výchovy již známe výsledky, jednalo se o více dogmatickou pevnou strukturu pravidel, spíše autoritářskou, přísnou výchovu s respektem ke všem dospělým v očích dětí. V popředí takové rodiny byl otec, hlava rodiny, který rodinu prezentoval zvnějšku, zabezpečoval stabilitu i postavení rodiny pro okolí. Matka v takové rodině byla chůva dětí, starala se o domácnost, vytvářela rodinné teplo domova, zašitovala rodinu zevnitř. Vzniklá manželství u tradičních rodin za doby středověku a novověku byla postavená na křesťanských ctnostech. Sňatek legitimoval vztah na veřejnost, nevznikaly tak pochyby kdo je partnerem ženy, otcem dětí. Za trvalostí manželství v minulosti byla tedy křesťanská hodnota, která zaručovala jeho stálost „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“, udržovala respekt a nedotknutelnou autoritu boží. Sňatek tak zaručoval nepomíjejícínost. (Možný, 2002) *„Je důležité si uvědomit, že láska tu není předpokladem takového nezrušitelného závazku. Láska tu je tímto závazkem, věrnost takovému závazku je láskou“* (Možný, 1990, s. 77). V tomto tradičním pojetí byla výchova vnímána jako proces záměrného působení dospělého člověka na dítě s očekáváním naplnění určitého cíle, ke kterému se dopracují různými metodami a prostředky. (Čáp, 1996, s. 89)

S postupem času ovšem došlo i uvědomění si opomíjených aspektů, tedy spontánní složky výchovy, která nepůsobí pouze na vychovávaného, ale také vychovávajícího. Na základě těchto skutečností je možné výchovu v rodině vymezit jako „oboustranné působení rodičů a dětí ve smyslu naplňování určitých výchovných cílů a představ rodičů přenášených na vědomé a bezděčné bázi.“ (Pavlíková, Lacinová, Širůček, 2002)

To, co má dnešní a tradiční rodina společné je možné představit následovně: „Rodina rovněž zůstává hlavní arénou péče o děti, místem pro jejich socializaci a pro přípravu do soukromého i pracovního života. Důležitou rodinnou záležitostí zůstává potřebná péče o mladé, staré, nemocné i nemohoucí“. (Hochschild, in Žumárová, 2012, s. 31) *Dnešní, moderní rodina je vymezena jako „skupina lidí, především rodičů a jejich dětí, které spojují vzájemné velmi blízké vztahy, kteří se mají rádi, žijí spolu v jedné domácnosti a tvoří jakousi jednotu, již lze označit slovem my, zatímco zbytek světa jsou oni“.* (Havinger, Havingerová, Loudová, 2014, s. 108)

Moderní výchova je volnější, má více proudů, vlivů, je více respektováno dítě a jeho potřeby s ohledem na věk dítěte. V rodinném prostředí jsou nyní častěji než dříve respektovány názory dítěte. V současné době je běžné, že dítě má rozhodující slovo, rodiče radí, ale rozhodnutí je často na samotném dítěti, dochází tak k větší „demokratičnosti“ ve vztahu dítě- rodič, také tím, že svět je otevřenější, globálnější, je snadné konfrontovat výchovné postupy v jiných kulturách a společnostech a tak přichází inspirace pro vlastní edukační působení otce či matky. (Gillernová et al. 2011)

2.1 Rodina současnosti a minulosti

V současné době prošla rodina velkými změnami, jde především o odkládání uzavření prvního manželství do vyššího věku aktérů, pokud k uzavření manželství vůbec dochází, společností tolerující jsou nesezdané páry s dětmi, smíšená manželství s více dětmi, partnerství stejného pohlaví. V knize *Typológia a riešenie výchovných situácií* uvádí Chudý (2006, s. 46) k nižší stabilitě rodiny toto: *„nárast feminizácie, emancipácie a iných sociálnych a kultúrnych vplyvov mení i pohľad na rodinu a dochádza k rozvodovosti.“* Podle Kasíkové a Vališové (1994) dochází k časté rozvodovosti páru z důvodu nízké stability rodiny, která je ohrožena možnými sociálními, ekonomickými a právními tlaky společnosti, které přivádí rodinu do náročných a stresujících situací. Dále uvádějí, že mladý pár přistupuje k manželství a založení rodiny jako k faktu, který v případě neúspěšnosti mohou zrušit, aniž by je takový přístup zahanboval. Gillernová, Kebza, Rymeš a kolektiv (2011) uvádějí další znaky současné rodiny a tím i nových vlivů na výchovu dítěte.

Akceptace dvoukariérové rodiny, péče o dítě je nahrazována institucemi

Dvoukariérové rodiny vznikají s počtem kvalifikovaných žen na vedoucích pozicích nebo také s finanční nutností pro udržení soběstačnosti rodiny. Dochází k časové vytíženosti v důsledku práce rodičů, instituce nemůže nahrazovat citovou funkci v rodině. Od poloviny 20. století se začaly formulovat tři postoje k zaměstnání vdанých žen. Konzervativci hlásili, že vdaná žena, především ta, co má dítě, by se měla starat o domácnost a finančně by měl rodinu zajistit muž. Neokonzervativci uváděli, že bezdětné ženy by pracovat mohly. Egaliární přístup hlásá, že mateřstvím se žena připravuje o kvalitní kariéru, a proto by měla mít k dispozici sociální pomoc, která by ji ve výchově a péči o dítě pomáhala. (Možný, 2006)

Je tedy možné říci, že v dnešní době došlo k oslabení funkcí rodiny a tyto funkce do velké míry přejaly sociální instituce (Kraus, 2001). Funkci výchovnou vždy zastávala rodina. Od 19. století částečně tuto povinnost přejala mateřská škola a škola, či různé zájmové skupiny a kroužky. Rodina se tak v dnešní době stala hlavně určitou emocionální základnou, kde dítě najde porozumění a podporu, případně rekreaci a odpočinek od okolního světa. (Matoušek, 2003) Mnoho rodin dnes dbá především na to, aby svým dětem poskytly kvalitní vzdělání, kde se jim dostane dostatečného množství kulturních a dalších podnětů.

Omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery a mezi dětmi a rodiči, v důsledku vysokého životního tempa

Rodina žije s dětmi více uzavřeně, také v případě, že prarodiče bydlí v jiném městě než rodina, prarodiče nemohou tak předávat vnoučeti své zkušenosti, může docházet k odcizení nejbližších příbuzných. Autor Blahoslav Kraus (2001) jako důsledek omezení kontaktů s prarodiči uvádí rozchod s tradicemi, kdy mladá generace se není schopna dorozumět s generací starší, jakoby se jednalo o cizí etnickou skupinu.

Dochází tak ke stírání rodových vzorů, k přerušení předávání moudrosti uvnitř rodiny. Způsoby jednání, tradic, zvyků rodin jsou klíčové v přenosu těchto vzorců v rámci většího seskupení - státu. Více se tedy v současné době prosazuje trend nukleární rodiny, která také navýšila procenta rozvodů, z principiálního důvodu nízké podpory uvnitř rodiny v situacích krize, které se taková rodina snaží řešit pouze sama nebo s odborníkem v době, kdy už je pozdě.

Parsonsova teorie uvádí, že *„nukleární rodina je relativně uzavřený systém s omezenými a nevýznamnými styky mezi příbuznými v širší rodině- na rozdíl od tradiční rodiny, jak ji uchovával idealizovaný obraz minulosti v sociologické paměti teorií rodiny z devatenáctého století.“* (Možný, 2002, s. 46) Dnešní manželská rodina tedy vypadá jinak. Podle koncepce Durkheima vlastnictví již není vázáno na dům, každý člen rodiny, dokonce i děti, může mít vlastní majetek. Protože děti brzy opouštějí dům, zůstávají jedinými trvalými členy rodiny manžel a manželka, kteří tvoří jádro manželské rodiny. Proto může, na rozdíl od příbuzenské rodiny, vypadnutí jednoho z nich vést k okamžitému rozpadu manželské rodiny. (Možný, 2002)

Matoušek (1997) dodává, že taková rodina dokáže lépe snášet rodinné těžkosti díky vytvoření kvalitní sociální sítě, tedy podobných rodin, s kterými mohou své problémy řešit.

Émile Durkheim k přechodu z široké na nukleární rodinu uvádí, že tak došlo vlivem postupné industrializace společnosti. Naopak Talcott Parsons považuje za rozhodující prvek individualismus. (Montoussé, Renouard, 2005)

Skarupská (2006) rozlišuje tyto typy rodin podle její velikosti

- Jaderná (nukleární) rodina - tvoří ji manželská dvojice a její děti.
- Polygamní rodina - tvoří muž, všechny jeho manželky a jejich děti.
- Spojená rodina - je tvořena skupinou bratrů, jejich manželkami a dětmi, kteří všichni žijí pohromadě.
- Rozšířená rodina - je tvořena prarodiči, rodiči a jejich sourozenci a všemi dětmi, kteří žijí pohromadě.

Pro dnešní západní rodinu je typické, že v nich ubývá dětí, což je způsobeno hned několika aspekty. V minulosti ženy především neměly možnost nikterak si kontrolovat to, kolikrát otěhotní. Jediným způsobem ochrany bylo styk nepraktikovat. Dnes mají ženy k dispozici hned několik způsobů, jak se před početím ochránit, což pochopitelně vede ke snížení počtu dětí v domácnostech, Antikoncepce se stala vynálezem, který měl pro společnost velký význam a dovedl ji až k civilizační změně. (Možný, 2006)

Nízká porodnost se tak stala jedním z typických znaků západního světa. Dítě je pochopitelně také určitou finanční zátěží, protože všechny potřeby pro něj jsou poměrně drahé. Mnoho lidí tak odkládá početí až na pozdější léta, kdy už je rodina finančně zajištěna. Druhou variantou však je také to, že lidé, kteří mají vyšší příjem, chtějí cestovat či růst v kariérním žebříčku. To není cizí ani ženám, které dnes zastávají vysoké pozice a mateřství často odsouvají na vedlejší kolej. V českém prostředí se tento trend začal šířit po revoluci 1989. (Matoušek, 2003)

Podle L. Rabušice (2002, s. 54) je nízká úroveň porodnosti způsobena hodnotovými prioritami mladé generace, která upřednostňuje individualismus a seberealizace. *„Dítě již není osou a cílem partnerského vztahu, jako tomu bylo dříve, je pouze jednou z mnoha možností seberealizace jedince, jednou z variant životního stylu, které nabízí postmoderní společnost.“* Z tohoto důvodu existuje značný podíl rodin, které mají pouze jedno tzv. statusové dítě.

Podle Kocourkové (2002) lze odlišit dvě skupiny příčin poklesu porodnosti. Prvním z nich je změna hodnotové orientace a dalším faktorem je sociálně - ekonomická příčina, negativní dopad transformace a omezení státní podpory.

V neposlední řadě je možné v souvislosti s vývojem rodiny zmínit také trend dnešní doby: singles. Jedná se o uskupení, které vystihuje již překlad tohoto pojmu, tedy sám či jeden. Tito lidé se zcela dobrovolně rozhodnou žít sami. Udržují mezilidské i sexuální kontakty, ale domácnost chtějí mít pro sebe. Tito lidé jsou často považováni za narcisty, kteří neradi berou ve svém životě ohledy na někoho dalšího. Typické pro ně je, že jsou dobře finančně zajištěni, mají slibnou kariéru a dobré vzdělání. Tito lidé často žijí svými koníčky, zálibami, rádi cestují a věnují se své kariéře, a proto nemají čas starat se o vztah s druhým člověkem. (Hartl a Hartlová, 2004)

Naopak tradiční rodinu popisuje kniha Jana Horského a Markéty Seligové Rodina našich předků (1996) kde jsou uváděna ještě tyto typy forem soužití komplexních rodin z pohledu pravomocí v rodině, jedná se o větší rodiny s více manželskými páry, které byly v tradiční rodině minulosti:

- Komplexní rodina s výměnkem - jednotlivé manželské páry jsou navzájem uspořádány lineárně, každý z nich je z jiné generace, ke které dojde za života starého hospodáře k přenesení pravomocí hlavy domácnosti a to buď na syna, hospodář nebo na jeho zete a ten se stane novým hospodářem,
- Komplexní rodina typu joint family - dva laterálně uspořádané manželské páry, tedy páry stejné generace např. soužití ženatých bratří,
- Komplexní rodina kmenová - manželské páry jsou uspořádány lineárně kde otec- hospodář si uchovává autoritu až do své smrti,
- Matrilinéární společnost - toto uspořádání je typické především pro zemědělské společnosti v Severní Americe. Jedná se o systém, který vychází z toho, že matka dítěte je vždy známá. Privilegia a majetek se dědí v mateřské linii, typické pro germánské kmeny,

Typem rodin podle soužití se zabýval již v 19. století ve svých empirických výzkumech Frédéric Le Play. Rodiny rozlišil na příbuzenskou, nestabilní a rozvětvenou. První typ rodiny našel na svých cestách po Orientu, kde rodiny zemědělců bydlely pohromadě a společně pracovaly na rozšíření hospodářství. Jednalo se o čtyři generace sestavené

z nukleárních rodin, které zůstávaly pod autoritou otce, který stabilitu rodiny udržoval. Byl tak ochránce rodiny a udržoval slabé členy rodiny. Nestabilní typ byl pro Le Playe druhým extrémem a jednalo se o klasickou nukleární rodinu, která je tak běžná v současnosti - dospělí a děti. Tuto rodinu viděl jako příliš křehkou, nestabilní, uvedl, že jejich členové často umírají opuštění, protože i dospělé děti opustí rodinné hnízdo. Dalším negativem byla degradace seskupeného majetku. Nestabilní rodina opouští dům, pole, živnost a odchází do města, kde si zakládá nový majetek. Činí tak každá generace znovu, při opuštění rodového majetku se ztrácí i duševní bohatství spojené s přenosem hospodaření. Poslední typ byl pro Le Paye střed - rozvětvená rodina, kde starší syn neopouští rodinný dům a žije tam se svými rodiči a svými dětmi pod jednou střechou. (Možný, 2006) Z tohoto je možné vyčíst, že právě nestabilní typ rodiny je velmi podobný dnešní moderní rodině.

Nestabilitu soudobé doby a novodobé kultury popisuje Zygmunt Bauman a označuje ji termínem „tekutá modernita“ kdy naše doba se podobá ploše písku - vše je v pohybu, lidské vztahy jsou málo pevné, nestabilní, pohyblivé jsou nejen lidé v prostoru, ale i informace se pohybují neslýchanou rychlostí a tím dynamizují náš svět. (Petrušek, 2009)

2.2 Výchova k hodnotám a normám společnosti

„Jednej vždy podle svého nejlepšího vědění a svědomí.“ Mravní imperativ podle Kanta

Hodnoty jsou nedílnou součástí lidské kultury, podílejí se na vytváření kulturní identity jedince a celé společnosti a proto se jimi budeme zabývat v této podkapitole.

Teorii hodnot se zabývá věda - axiologie. Slovo vzniklo z řeckého axia - hodnota a logos- slovo. Axiologie zkoumá hodnotový žebříček jednotlivce a společnosti v dané etapě, tedy strukturuje preference v pořadí důležitosti hodnot. *„Axiologie zkoumá vazbu mezi hodnotami a lidskou osobností i společenskou realitou. Nepomíjí proto ani pohled na hodnoty v souvislosti s jejich působením v rámci kultury i civilizace. Zabývá se rolí hodnotového zakotvení ve vztazích člověka vůči sobě samému, vůči druhým lidem, vůči bohu, společnosti i přírodě“* (Rybář a kol. 2011, s. 61). Vzhledem k tomu, že vymezit hodnoty je složité, jedná se o široký a nekonkrétní subjekt, vyskytli se autoři, které se jej snažili více konkretizovat do přesnější formy a to podle daných kategorií. Významný pokus tak učinil Eduard Spranger, který uvádí, že skutky člověka se vyvozují za

předpokladu preference jedné ze šesti hodnot, kterou tvoří pravda, krása, užitek (zisk), láska klidem, moc a Bůh. Jak je uvedeno v knize Inventura hodnot jedná se o poznání, chápání světa, podle kterého si člověk zvolí svoji preferenci. (Prudký, 2009)

Hodnota je určená ctností, kterou lidé vyznávají, tedy vše co považují za cnostné je také hodnotné a morální. Pedagogický slovník Průchy, Walterové a Mareše (1995, s. 77) se na hodnotový systém dívá touto definicí: *“hierarchicky uspořádaný seznam hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období. Je zjišťován speciálními výzkumy, které objasňují např. rozdíly v hodnotových systémech mladé generace a dospělých“*. Hodnoty, které vyznávají rodiče dítěte, budou chtít v budoucnu předat i na něj. Pokud je tedy pro rodiče klíčové štěstí, budou chtít, aby jejich dítě v životě dělalo především to, co je baví. V případě, že jsou pro ně důležitější finance, budou dítě směřovat právě k tomu, aby tato hodnota byla stejně klíčová pro dítě. Systém hodnot se mění a vyvíjí ve společnosti i v rodině.

Eduard Spranger (in Prudký, 2009) uvádí členění preferencí člověka, jeho stěžejní hodnotovou orientaci:

- teoretický člověk - poznání pravdy, jde u něj vždy o to, porozumět tomu, co, jak a proč se děje,
- estetický člověk - hledá ve světě zážitek, estetický dojem nebo příležitost k sebevyjádření. Když je harmonický, prožívá libost, když disharmonický, strádá,
- ekonomický člověk - hledá ve světě užitek a zisk. Je to egocentrik, rozhoduje u něj vlastní blaho, hodnotu má jen to, co je prospěšné jemu samému, rodině, skupině,
- sociální člověk - stěžejní hodnota je hledání sebe v druhém, tedy láska k lidem. Usiluje o lásku k lidstvu. Je rozporný: na jedné straně patriarchální, na druhé straně lidsky vstřícný,
- mocenský typ člověka - jeho stěžejní hodnotou je moc ve smyslu podřízení se vyšším principům. Jde o uplatnění moci vyšších zásad a ztotožnění se s nimi,
- náboženský člověk - rozhodující je hledání smyslu života. Nábožnost je spíše implicitní, nemusí být vázána na respektování doktríny.

Další členění hodnot podle J. Kozieleckého, kde hodnoty dělí na dionýsovské, herkulovské, apollonské, prométheovské a sokratovské, jsou pojmenovány podle antických ctností, kde vždy dominuje jedna charakteristická hodnota. U první se upřednostňují, komfort, luxus, pohodlí, herkulovská sleduje potřebu ovládnutí, moc nad ostatními,

apollonská hodnota se týká tvořivosti rozvoje umění a vědy, pro prométheovskou je typické boj proti zlu a sokratovská hodnota zahrnuje sebepoznání a porozumění sobě samému a zdokonalování vlastní osobnosti. (Vacek, 2008)

Rozdělení hodnot podle vztahu hodnot k povinnosti a hodnot k sebe-rozvoji rozčlenil H. Klagese (in Spousta, 1994) na čtyři typy hodnotových orientací:

- rezignanti - pasivita, ztráta sebevědomí.
- idealisté - nepřizpůsobivost, touha po smysluplné práci.
- konvencionalisté - pořádkumilovnost, spokojení, přizpůsobivý.
- realisté - aktivita, iniciativní, vysoký výkon.

Každá doba je typická pro určité převládající názory, životní styl a hodnoty, které vycházejí z doby předchozí a jsou změněny novými trendy ve společnosti vlivem politických a kulturních etap. Gautam (2012, s. 251) píše k rodině toto: *„Každá rodina má svou vlastní kulturu a hodnoty, které ji odlišují a oddělují od další. Život a lidé se neustále mění, ale hlavní hodnoty a základy rodinného pojetí by měly zůstat vždy přítomné, aby mohly kontrolovat problémy vznikající v rodině a společnosti. Ale pokud vezmeme jako příklad současný scénář na světě, lidé jsou více individualističtí a modernizovaní, čímž se dává menší význam jejich rodině a hodnotám.*

Léta socialistická před rokem 1989 z pohledu morálky a mravní výchovy interpretuje Jůva (1983, s. 19) takto: *„Pojetí mravní výchovy v socialistické pedagogice je založeno na marxisticko-leninské koncepci morálky a všestranného rozvoje socialistické osobnosti. Marxismus-leninismus chápe mravnost jako jednu z forem společenského vědomí, ve které se odráží materiální bytí určité společnosti a z níž vyplývají vztahy jedince ke společnosti, k druhým lidem a k hodnotám. Etické představy, normy a ideály nejsou neproměnné, jako učilo náboženství, ale mají historický charakter, mění se v průběhu lidské historie ve spojitosti s proměnami ekonomickými, sociálně politickými i kulturními. V třídní společnosti má morálka vždy třídní charakter, jednotlivé třídy si utvářejí své morální představy a ideály a jako oficiální se vždy prosazuje morální systém třídy vládnoucí“.* Jůva (1983) dále rozebírá, že v socialistické společnosti není rozpor mezi normami právními a mravními, právní normy tak navazují na normy mravní a právu jsou uvedeny jako práva a povinnosti občanů. Morálka vždy předchází právo, pokud se ustálí mravní povědomí a vyskytne se potřeba právní sankce, přechází morální představa do právní normy.

Po roce 1989 dochází postupně k velkým změnám v chápání morálky a k posouváním jejích hranic. To, co není morální, nemusí být nutně protiprávní. Začínají se odkrývat kdysi skrytá tabu, společnost se začíná učit demokracii jako nový režim, který nemá v naší zemi rozsáhlou tradici, vzniká nová politická scéna, která transformuje ekonomiku z centrální a plánovité na pružný tržní mechanismus konkurence a boje.

Nároky na jedince se s postupem času zvyšují. Produktivní společnost zde pochopitelně byla již v minulosti, ale od 20. století člověk musí splňovat mnohem více kritérií a hlavním z nich je adekvátní adaptace na požadavky trhu, který se pochopitelně velmi rychle vyvíjí a mění. Chudý (2015, s. 47) na ně reaguje takto: *„Produktívna spoločnosť „vzdvihuje“ iné hodnoty ako sú zisk, úspech, prestíž, produkcia, peniaze a snahu o vyššie spoločenské postavenie. Takto zvolené hodnoty sa odrážajú v hodnotovom rebríčku nielen jednotlivcov ale i spoločnosti a tým menia ciele spoločnosti a vytvárajú „podhubie“ pre vznik výchovy založenej na nemysliacom individualizme a bezhraničnej súťaživosti.“* Člověk se stává pouhým nástrojem pro zvyšování zisků, v tržní ekonomice je hlavní ukazatelem zisk, zvětšování statků, vytvoření umělého blahobytu. Ideály společnosti se mění z ustrnulé tradiční morálky na moderní otevřenou volně myslící společnost, která jedinci ráda nabízí velkou škálu možností a svobodu projevu. Otevírá se možnost cestování, práce v zahraničí, průnik cizí kultury na naše území a postupné vytváření multikulturní společnosti v rámci volného pohybu především pro státy Evropské Unie. Mění se tedy struktura obyvatel o odlišné kultury, vedle romské a vietnamské kultury, která byla v České republice už v dobách komunismu, přichází ukrajinská, polská a další menšinové skupiny cizinců. Také se mění běžný pohled na ulici, objevuje se v hojně míře bezdomovectví, vandalství a větší rizika za bílého dne, častější jsou výskyty nových virových a bakteriálních onemocnění. V současné době narůstá tlak po větší bezpečnosti a sociálních jistotách obyvatel. Problémem ve výchově dětí je především nedostatek času rodičů na své ratolesti. V takových rodinách se tak vytrácí komunikace, rodiče nemají dostatečné informace o svých dětech. Necháávají je často zabavit se u počítače, tabletu bez kontroly nad tím co si dítě na síti vlastně prohlíží a vyhledává. Jaký životní styl, názory, způsob myšlení, hodnocení, postoj k hodnotám zastávají rodiče dítěte, takové si dítě snadno přejímá za své. Jsou mu nejbližší, stejně tak jako prostředí, v kterém žije, a zatím ještě nedokáže rozlišit, jestli jsou v pořádku nebo ne.

Obecně uvádí Kučerová (1996, s. 76) k postoji k normám a hodnotám toto: *„Všetchny normy, pokud jsou správné, jsou hodnotami, ne každá hodnota je normou. Norma bývá*

definována jako imperativní výraz hodnoty“. Normy dítě začne poznávat již ve své primární sociální skupině, tedy v rodině, kde se od rodičů učí tomu, co je správné a co nikoliv. Poznání norem z něj dělá člověka, který je schopen se efektivně adaptovat na prostředí kolem. Po čase si dítě začne vytvářet svůj vlastní systém hodnot a norem.

Než si dítě vytvoří tento systém hodnot a norem setká se s odlišností a rozporem toho co je vlastně morální a co je mravné. Pro ujasnění, mravní hodnoty jsou ty, kterou jsou mravné pro mě a slučují se s mým svědomím. Morální hodnoty se slučují s morálkou, které si vytvoří společnost. Psychologií vývojové morálky se zabýval americký psycholog Lawrence Kohlberg. Morálku rozdělil na tři stádia - předkonvenční, konvenční a postkonvenční. Dítě si nejprve zafixuje systém odměn a trestů a podle toho usměrňuje své chování. Přizpůsobuje se autoritě proto, aby se vyhnulo trestu a získalo odměnu. Jedná se o předkonvenční stadium. V konvenčním stadiu chce být dítě hodné z důvodu, aby si zasloužilo uznání ostatních a svým chováním činilo radost ostatním. Považuje za správné to, co za správné považují ostatní, většina. V posledním postkonvenčním stadiu se jedinec chová morálně a vyznává hodnoty, které se slučují s jeho svědomím a nejsou v rozporu se zákonem a společenskou smlouvou. (Vágnerová, 2007)

Velmi zřetelně se výchova k hodnotám upřednostňuje v rámci rámcového vzdělávacího programu na základních školách v tzv. průřezových tématech, jakými jsou osobnostní a sociální výchova, která vede žáky k tomu, aby si žáci uvědomili odlišnosti v názorech, hodnotách různých lidí a byli vedeni k toleranci a řešení problémů. Ve výchově demokratického občana, kde žáci jsou vedeni k větší spolupráci k projevům spravedlnosti a rovnosti. Další průřezová témata výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a multikulturní výchova jsou také zaměřena na pozitivní vnímání odlišností a k odstranění projevů nerovnosti. Poslední průřezové téma environmentální - ekologická výchova vede děti k šetrnosti energií a k naučení citlivého přístupu přírodě. Podle Dostálové (1996, s. 4) dnešní vzdělávací systém usiluje především o formování *...postojů a dovedností, na jejichž základě bude žák schopen posoudit, co je dobré a co špatné, co je mravné a co je nemravné, a tak si vytvářet svoji hodnotovou orientaci, která mu umožní podílet se na budování státu, který by zajišťoval práva občana, ale zároveň by stanovil jednoznačná pravidla společenského života.“*

2.3 Výchova ke vztahu k regionu a tradicím

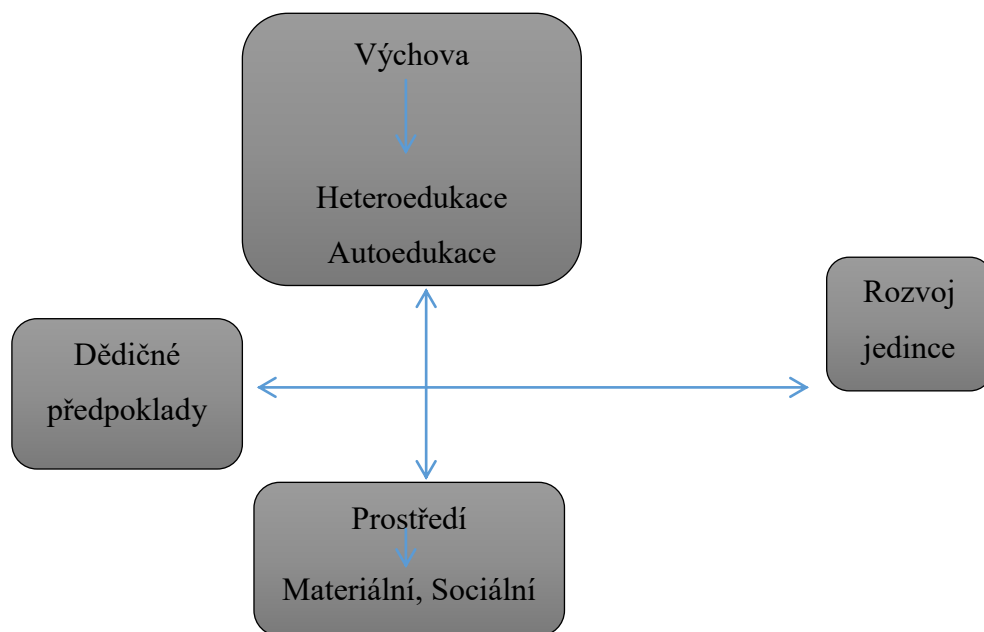
Problematika vztahu výchovy a prostředí je velmi rozsáhlá a věnovali se jí autoři jako Přadka, Blížkovský, Blahoslav Kraus, v Polsku Helena Radlická a Wroczynski a mnoho dalších. Prostor, které nás obklopuje, má vliv na formování jedince, na jeho vytvoření určitých kulturních vzorců a upevnění jeho identity v prostoru. Nejenže člověk je prostředím obklopen, ale také jej svými aktivitami mění, přičemž zásahy mohou být i negativní na životní prostředí a devastující pro přírodu. Blahoslav Kraus (2008) ve své knize *Základy sociální pedagogiky* rozebírá geografický přístup, kde vysvětluje rozdíly mezi lidmi na základě rozdílných geografických podmínek, které mají vliv na kulturu, výchovu a společenské zřízení.

Prostředí, ve kterém žijeme, nás utváří. Člověk má jako jediný schopnost své prostředí přetvářet, měnit, každá generace má společné znaky - styl architektury, oblékání, způsob trávení volného času, kulturu, životní styl, myšlení. Kultura je opakem přírody, je to výtvar člověka. Člověk vytváří svůj svébytný styl, je ovlivněn jinými styly, kulturami, prostředím, odkazem rodičů a starší generace. Generace svůj odkaz předávají dál generaci nové, svým dětem, které z něj čerpají a přetvoří jej v nový obraz. Neboli odborně **kulturní transmise**. Vzniká tak kulturní dědictví, odkaz minulosti, který přispívá k lepší identifikaci a zajištění kulturního přenosu lidské společnosti. V dnešní době neomezených možností cestovat je důležité vypěstovat v dětech kladný vztah ke svému rodišti, tak, aby byla zajištěna jeho obnova a nová podoba. Prostor tedy vždy ovlivňuje jedince stejně jako masmédiá, rodina, škola, vrstevníci a osobnost člověka. (Kraus, 2001)

Genotypem označujeme osobnost člověka, soubor jeho dispozic, který ve spojení s prostředím a výchovou tvoří fenotyp. Podle teorie Johna Locka je dítě jako prázdná nepopsaná kniha, do které teprve situace, prostředí a vlivy, které na něj působí, zapisují jeho budoucí směřování a utvářejí jeho charakter. Pro sociologii je důležité nakolik vliv prostředí utváří chování jedince, jestli prostředí ve kterém se dítě nachází je spíše okrajovým faktorem nebo jakousi **sociální dědičností** jak uvedl A. I. Bláha, kdy model chování je uzpůsoben prostředí. Víme tedy, že dítě v rozvoji utváří faktory prostředí, výchova, dědičné předpoklady. (Kraus, 2001)

Spojitost člověka a společenského prostředí, touha najít vědeckým postupem zákonitosti společenských vztahů podnítila vznik nejen sociologie jako samostatného vědního oboru, ale také disciplín na pomezí mezi sociologií a pedagogikou. Vznikly tak dvě koncepce:

pedagogicko-naturalistická a pedagogicko-sociologická koncepce. Pedagogicko-naturalistická koncepce vyzdvihovala význam vnitřních činitelů vývoje osobnosti jeho dědičnost, vrozené činitele a vlastní aktivitu. Ve výchově kladla důraz na svobodu v projevech dítěte, důraz na jeho individualitu a přirozenou výchovu. Pedagogicko-sociologická koncepce naopak věnovala pozornost širším skupinám a odvrací se tak od individua a jeho potřeb. Výchova dle této koncepce má směřovat k potřebám společnosti, aby se jedinec byl schopný zařadit do společnosti, výchova v rodině tak není soukromou záležitostí, ale veřejnou potřebou státu, jako společenský jev. Zastáncem naturalistické koncepce byl například Jean Jacques Rousseau. Dbal důraz na dědičné předpoklady, přirozenou výchovu dítěte v návaznosti na prostředí, které dítě ovlivňuje již od raného věku a proto by mělo být prostředí nezávadné a nezkažené. (Kasper, Kasperová, 2008)

Obrázek 1: Schéma činitelů rozvoje jedince (Jůva, 1995, s. 20)

Lokální prostředí jedince představuje ohraničené teritorium, které spojuje obyvatele shodnou kulturou, tradicí, symboly, hodnotami nebo také společným nářečím. Základními znaky jsou velikost a hustota obyvatel, na ně navazuje dopravní infrastruktura tedy silniční a železniční propojení lokality k dalším lokalitám, jejich časová dostupnost. Pro život nezbytná komunikační síť, propojení telefonické a počítačové terminální sítě. Lokální prostředí může být vymezeno jako obchodní, zemědělské, nebo výrobní. Důležitý je i společensko- kulturní život obyvatel. Na jaké úrovni jsou jejich kulturní akce, jaké

kroužky pro děti a mládež jsou v lokalitě k dispozici, možnost tělovýchovných, vědeckých, přírodo-vědních aktivit. Podle velikosti lokality a počtu obyvatel dělíme lokality na města a vesnice. V obou typech probíhá život na základě formálních, neformálních vztahů. Každý jedinec obsáhne velkou strukturu vztahů jako například učitel, kupující, dodavatel, sourozenec, klient a funguje uvnitř dané lokality v určitých každodenních rolích a vazbách s okolím. (Kraus, 2001)

Pokud bychom chtěli vymezit specifičnosti vesnice a města bylo by vhodně uvést, že vesnice současnosti se více přiblížila mentalitě města, jak uvádí Kraus (2001) došlo k velké přeměně podoby vesnice za poslední desetiletí. Vesnice již není nakolik odtržena od okolního světa, díky internetu a technologickému pokroku se k informacím dostává stejně rychle jako lidé ve městech. Na vesnici se více stěhují rodiny, které si z finančních důvodů nemohou nemovitost ve městě dovolit, do zaměstnání tak dojíždějí, tradiční zemědělský sektor vykrývají na vesnici starousedlíci, také lidé, kteří své polnosti zdědili po předcích. Vesnice se přiblížila městu především uvolněním susedských a rodinných svazků, tento fakt ovlivňuje nižší sociální kontrolu. Vesnice už není složena pouze z obyvatel, kteří mají s vesnicí pevné kořeny, kteří se zde narodili, ale přibývá více nových susedů, kteří vnášejí na vesnici právě větší pocit anonymity. Už ne každý obyvatel vesnice je člověk, kterého dobře léta známe, stejně tak jeho rodinu. (Kraus, 2001)

Město	Venkov tradiční	Venkov současný
profesní rozmanitost	jednoznačně převládající profese zemědělská	profesní rozmanitost s dominancí zemědělství
vztahy rodinné výrazně narušeny	silné vazby rodinné v okruhu pokrevním i susedském	uvolněné svazky rodinné i susedské
chybí neformální sociální kontrola (anonymita)	existuje silná sociální kontrola	sociální kontrola funguje byť v omezené míře
výrazný institucionální podíl ve výchově	výrazná dominance rodiny ve výchově	role výchovných institucí je omezenější
rychlá reakce na společenské dění	konzervatismus, setrvání na tradicích	reakce na společenské dění je rychlejší pod vlivem médií

Tabulka 2: Porovnání města a venkova (Kraus, 2001, s. 129)

Každý region (soubor lokalit) má svůj ráz a specifickou kulturu odvislou od tradice nebo místa. Patočka a Heřmanová (2008, s. 80) uvádějí toto: „*Dodržování tradičních zvyků a oslav odráží jak míru tradicionalismu rezidentů, tak i míru jejich lokální či regionální identifikace a zakotvenosti v území.*“ Pojem tradice můžeme vymezit jako „*zachování kulturní a náboženské identity v čase. Tradice tedy dodává kulturnímu či náboženskému společenství stabilitu, působí jako společenský tmel, jako symbolické vyjádření sociální soudržnosti jako zakotvení kolektivní i individuální identity.*“ (Náboženské tradice a současnost, © 2011) Některé tradiční obyčeje se nám znovu objevují v některých regionech. Jedná se například o masopusty, vynášení Morany, otvírání a zavírání studánek, Jízda králů, pálení čarodějnic, stavění májky, konání poutí, vinobraní, dožínky, posvícení (Patočka, Heřmanová, 2008). I region, ve kterém jedinec žije, může mít velký vliv na jeho další vývoj a výchovu. Dítě si tak vytvoří vztah k přírodě, zvířatům, které se vyskytují v jeho rodině, může získat znalosti v zahradničení, chovatelství, vybudovat si tak nový koníček, zálibu.

Výchova a kultura regionu spolu souvisí a navzájem se propojují. Kultura zahrnuje poznání, víru, morálku, právo, zvyky, umění a vše co si člověk osvojil v rámci společnosti. Zygmunt Bauman kulturu definuje jako soubor věr, přesvědčení a vzorců chování, které umožňují koordinaci společného úsilí. (Urban, 2008)

Podle Krause (2001), který hodnotí aktuální dění ve společnosti, současný svět vede k neomezenému uspokojování všech potřeb a tužeb a chování člověka připomíná tvora, který si neumí uvědomit omezenost přírodních kapacit a stává se tak méně svobodným. Nenasycenost člověka a neustálé pocity nedostatku mohou být pouze zástěrkou, kdy člověku chybí něco podstatného, co neumí nazvat a nahrazuje si tento nedostatek hmotnými nákupy pro chvilkový pocit uspokojení. Matějček (2015) vyzdvihuje jako prioritní prvotní emocionální vztah dítěte s mateřskou osobou a nejbližší rodinou. Pozitivní zkušenost malého dítěte představuje pozitivní očekávání a přináší pocity jistoty pro budoucnost.

2.4 Výchova v době globalizace

V novém století nabývá na významu ještě jeden typ prostředí, který přesahuje rámec jedné společnosti a to společnost celosvětová, globální. Vedle naší kultury, tedy původní

monokulturní identity člověk přijímá ještě identitu multikulturní. Toto přináší jak pozitiva - větší otevřenost vůči odlišnosti, tak negativa - jedinec ztrácí své místo kam patří, kdo je, rozpor mezi identitami. (Skarupská, 2017)

Podle Krause (2008, s. 162) musí multikulturní výchova hledat optimální vztah mezi multikulturou a současným posilováním vlastní kulturní identity. „*I multikulturně orientovaný člověk si musí současně upevňovat svoji identitu.*“ Dále dodává, že se zvyšující uniformitou životního stylu se objevuje i opačný jev - kdy stále více lidí touží mnohem více než v minulosti prosazovat jedinečnost národní kultury a odmítá cizí vlivy.

Pojďme se tedy podívat, co vlastně globalizace znamená.

Globalizované země jsou propojené, navzájem spolupracují, snaží se odstranit mezi sebou odlišnosti a zkracovat vzdálenosti, dochází tedy k větší dostupnosti prostředků, ale také zranitelnosti, menší samostatnosti a nezávislosti zemí. Globalizace má několik fází, spojuje země navzájem společnou ekonomikou, mezinárodním obchodem, rychlým transferem zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly. Pojem je i spojován se zmenšováním vzdáleností všeho druhu, zhušťováním času a prostoru, stíráním hranic, nárůstem mobility, prohlubováním vztahů závislosti zúčastněných stran. (Urban a kol. 2011)

Hybnou silou je fakt, že státy, které na sobě nejsou vzájemně závislé, se nemůžou ovlivňovat. Urban (2008) ve své knize Sociologie trochu jinak charakterizuje současnou moderní dobu typickou určitými shodnými znaky:

- Zvýšená rychlost obchodních transakcí, technických a technologických změn.
- Narůstající množství informací.
- Poptávka po digitálních sítích.
- Zpeněžení podstatné části života člověka.
- Překračování procesu výroby a spotřeby.

S trendem globalizace souvisí i globální výchova, což znamená, když budu citovat pedagogický slovník toto: „*Zahrnuje učení o problémech a jevech, které přesahují hranice států, které jsou celosvětové, globální povahy, zvl. ekologické, kulturní, ekonomické, politické,*

a technické problémy. Zdůrazňuje společné perspektivy, potřeby a vize, vnímání a chápání problémů z různých pohledů, kooperativní učení, kritické myšlení a zodpovědné jednání,

respektující rozdíly interkulturní etnické, národní, regionální, lokální, skupinové i individuální.“(Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 73)

Globalizace, ať už v pozitivním či negativním smyslu, patří neodmyslitelně k moderní společnosti. Potíže, které s globalizací přicházejí, by měla reflektovat především výchova. Právě o to usiluje koncept globální výchovy, která je považována za nadčasovou. V českých poměrech se začala šířit teprve nedávno a úzce souvisí s RVP. Jedná se o pojem, který zahrnuje hned několik sociálně orientovaných směrů výchovy: environmentální a rozvojovou výchovu, výchovu k lidským právům, multikulturní výchovu a další. Za zakladatele jsou považováni Graham Pike a David Edward Selby. Ti v roce 1988 vydali knihu *Global Teacher, Global Learner*. Selby (2003, s. 47) uvedl, že *„toto pojetí světa vidí věci, jevy, skutečnosti, všechny jednotlivé prvky reality jako vzájemně propojené, ovlivňující se, dynamicky se vyvíjející. V podstatě vše, co člověka obklopuje, i on sám, existuje v řadě nekonečných vazeb, souvislostí a vztahů.“* Pike a Selby (1994) vycházeli z těchto čtyř vztahů světa:

- prostorová globalita - vyjadřuje provázanost světa v globální i lokální rovině,
- časový rozměr globality - uvědomění si vztahu minulost – současnost – budoucnost. Jedná se tedy především o uvědomění si toho, jak rychle změny probíhají, a proto je klíčové zamýšlet nad našimi hodnotami, potřebami a chováním. Budoucnost není v tomto smyslu předurčená, ale člověk musí konat smysluplné kroky k tomu, aby dokázal to, co chce,
- vnitřní- lidský – rozměr globality,
- globalita problémů - vyjadřuje systémovou povahu globálních problémů, mezi které patří ty, jež ovlivňují lidský život a prostředí kolem něj.

Globalizované země usilují o rozmanitost a multikulturalismus. S přisunem cizinců na naše území je nutné i ve výchově naučit děti chápat odlišnost kultur, umět respektovat kulturu vlastní a také jinou kulturu na našem území.

Multikulturní výchova je zahrnuta v učebních osnovách v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání jako jedno z průřezových témat a měla by především vést k potírání projevům netolerance, xenofobie, jakékoliv diskriminace a projevů rasismu. Nejedná se tedy o samostatný předmět, ale povinné doplnění a propojení této oblasti do všech vhodných vyučovacích předmětů jako je například dějepis, literatura, občanská výchova a zeměpis. Mimo výuku je osvěta šířena i na výstavách, festivalech, užitečné jsou

i výměnné studia a pobyty, programy Evropské Unie pro podporu výuky cizích jazyků jako je například Erasmus. Díky multikulturní výchově mohou být děti více přístupné při kontaktu s kulturou odlišnou, mohou ji tak snáze respektovat a zachovávat si pozitivní přístup. Vedle této výchovy existuje i **interkulturní výchova**, která posiluje dvojjazyčné vzdělávání a zdůrazňuje důležitost mateřského jazyka pro rozvoj migrantů. (Průcha, 2001)

Mimo posílení mateřského jazyka cizinců hovoří Průcha (2007) i o tzv. kulturní pluralitě. **Kulturní pluralita** znamená akceptaci mnohosti, pestrosti kultury odlišných národů a považování rovnosti kultury odlišného společenství. S kulturní pluralitou v naší zemi roste i potřeba jazykové vybavenosti obyvatel. Průcha (2010) ve své knize Interkulturní komunikace porovnává znalosti cizích jazyků v české společnosti. Uvádí, že Češi patřili v minulosti ke vzdělaným jazykovým národům, zejména v německém jazyce v období za Rakouska- Uherska. Silná úroveň německého jazyka byla až do 2. světové války. K oslabení znalosti cizích jazyků došlo až v době socialismu, kdy cizí jazyk mimo ruský se učil soukromými učiteli a nebyla tu vysoká možnost praktického využití. Po roce 1989 došlo opět k vzrůstu zájmu o cizí jazyk, a jak Průcha popisuje jeho úroveň jako poměrně vysokou, rozdílů jsou především vůči věku a vzdělání. Důležitou výhodou současnosti u výuky cizích jazyků je u dětí a všech věkových kategorií její praktická stránka použitelnosti v praxi jak ve škole, tak i v práci díky pestrosti cizinců v České republice zejména ve větších městech.

S multikulturním prostředím souvisí i tyto pojmy jako je akulturace a asimilace, které níže cituji z knihy od Jana Průchy. Obecně platí pravidlo, že většinová „domácí“ společnost má zájem především o asimilační jednání ze strany přistěhovalých. Při akulturním a asimilačním procesu může dojít ke sloučení a ke vzniku nové kultury vzešlé právě z těchto procesů. Člověk se buď přizpůsobuje novým podmínkám, novému prostředí- adaptuje se, nebo naopak své okolí přetváří, mění a aktivně do něj zasahuje. *Akulturace je sociální proces, v němž dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou nebo více kultur. Akulturace zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření (Průcha, 2001, s. 34.)* Při akulturaci dochází tedy k transformaci obou kultur, které se vzájemně ovlivňují.

Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přejímané kultury (Průcha, 2001, s. 34). **Enkulturation** je pojem, který znamená osvojení jedince do vlastní kultury. Jedná se o naučené chování jedince ve vztahu k prostředí, rodině, institucím, které

navštěvuje. V pozdějším věku roste vliv sociálních skupin. Člověk se tak přetváří, mění svá jednání na základě okolního vlivu. Enkulturační proces je vědomý formou výchovy a vzdělání a nevědomý formou nápodoby a mimovolné percepce. (Patočka, Heřmanová, 2008)

2.5 Výchova médií

K médiím a jeho vlivu na kulturní identitu uvádí psycholog Tyl (©, 2001) jednoduchou větu. „*Co dělá počítač s člověkem, to záleží na tom, co dělá člověk s počítačem.*“ (Vliv médií na jednotlivce - dospělého člověka nebo dítě je nesporný díky jeho dnešní dostupnosti. Tyl k tomu vtipně dodává, že i když je pes přítelem člověka, kolik lidí má dnes psa a kolik tráví průměrný člověk čas se psem a kolik s počítačem?)

„...čím více je publikum při získání informací závislé na masových médiích a současně čím více je společnost ve stavu krize či nestability, tím větší moc budou média pravděpodobně mít.“ napsal Denis McQuail v Úvodu do teorie masové komunikace (in Urban a kol. 2011, s. 57)

Současná doba je doslova přelidněna informací, především těmi, které nám předkládají masová média. Masová média jako televize, rozhlas, tisk, internet, která jsou určena pro hromadnou populaci a neorientují se tak na jednotlivce, ale na široké publikum. Názor jednotlivce není pro samotné médium zajímavý, vždy je potřeba zaujmout dav, umět strhnout pozornost, přetvořit realitu, vytvořit nový virtuální svět. Slovo masa znamená hmota, těsto a označuje velké množství. U masových médií platí anonymita, různorodost, absence osobních vztahů, vytvoření autority. Mohou působit jako nástroj společenské integrace, být nositeli společenských změn. Masová média vytváří mediální komunikaci mezi příjemci a odesílateli informací. Komunikace je přenos sdělení a je předpokladem pro existenci společenství, proto často hovoříme o **sociální komunikace**. Podle některých kulturních antropologů vznikla lidská komunikace, aby nahradila lidskou nedostatečnost a zvýšila tak možnosti pro přežití. (Urban et al., 2011)

Komunikace jako stavební prvek existovala a rozvíjela se u člověka od počátku jeho stvoření. Existovala i před příchodem člověka mezi zvířaty v přírodě. Od počátku se člověk dorozumíval formou kreseb v jeskyních, vývoj se posunul vpřed s rozvojem řeči a jazyka. Vždy byla tedy u člověka potřeba něco sdělit, přenechat druhým. Řeč je základním médiem a umožňuje člověku předávat svůj obsah mysli, prožitky, emoce své

myšlení a city. V té době se jednalo o komunikaci tváří v tvář. K rozšíření komunikace dochází v době vynálezu knihtisku, narůstá více knih, noviny, časopisy a další tištěná periodika tzv. Gutenbergovská epocha. Další etapa vývoje je spojena s vynálezem elektriky, kdy se v domácnostech objevují rádia, televizory, funguje také rozhlas, telefon a dálnopis. O této době mluvíme jako o technické revoluci. Poslední etapa je propojena s procesem digitalizace a nástupem počítačů a internetu. Vývoj této etapy se neustále rozvíjí a do budoucna se spíše počítá s prohlubováním a s rostoucí šíří společenských aktivit v digitalizované podobě. V této souvislosti se mluví o mediální gramotnosti, kdy mladší a širší publikum je schopno plně využívat dostupné komunikační zdroje pro svůj rozvoj, vzdělání, zábavu a odpočinek. Vytváří se generace, která je na techniku v běžném denním životě zvyklá od dětství, umí ji využívat a tímto způsobem se socializuje, sdružuje. Kanadský mediolog Herbert M. McLuhan označil svět opředený informační sítí, kdy se stírají hranice zemí a uživatelé tak fungují jako „sousedí“ globální vesnicí.(Urban et al. 2011)

Současným trendem není tedy hlad po informacích a jejich nedostupnost, naopak informací je nadbytek a je třeba je třídit. Komunikace v informačním, technickém světě nahrazuje běžnou face to face- tváří v tvář komunikaci, je méně osobní.

Média jako nástroj komunikace mohou vztahy mezi lidmi přibližovat a naopak. Jednak slouží k podpoře interpersonální komunikace, kdy se dorozumívají mezi sebou lidé přes chat, telefon, e- mailem, jednak ke komunikaci, kdy média jsou zacílená na větší počet anonymních příjemců, kteří tvoří publikum. Zvláštním typem komunikace je **persvazivní komunikace**, kdy dochází k záměrnému ovlivňování názorů a postojů lidí. Dochází k ní i u mediální komunikace, manipulací, globálním propojením médií. Globalizace médií znamená, že neexistují hranice v informacích, svět a jeho hranice se zmenšují tím, že můžeme z jiného koutu země sledovat zpravodajství, sport, hudbu a další události propojeně. (Urban et al. 2011)

„Média vždy byla nástrojem kulturního vzdělávání a estetické či umělecké výchovy a úspěšně se zapojovala do pedagogického procesu. Sloužila a slouží institucionalizovanému vzdělávání a zvláště ve volném čase i privátnímu sebevzdělávání.“
(Spousta, 1996, s. 23)

Podle McLuhana média třídíme na chladná a horká. Chladná se vyznačují aktivitou příjemce, který si sám volí rytmus participace, za chladné médium se považuje telefon.

Horká média jsou spíše pasivní a příjemce neovlivňuje jeho dynamiku. Mezi horké médium se považuje například film. (Urban et al. 2011)

Proces globalizace výrazně ovlivnil internet, který velice rychle propojil lidi z různých zemí virtuálně. Internet jako pracovní složka tak pro zábavu nebo sebevzdělání je velmi užitečný nástroj komunikace, zajišťuje rychlou a efektivní formu informací všeho druhu, je využíván také pro možnost plateb a transferů, současně také je nutné naučit jej děti používat bezpečně a zahrnout mediální výchovu na základních školách s větší důležitostí, především proto, že média nás denně obklopují jak v podobě tisku, rádia, televize, zmiňovaného internetu, tak z tohoto důvodu je nutné naučit děti umět jejich zprávy správně rozklíčovat, najít si z textu správný, objektivní obsah, přemýšlet nad pravdivostí, realitou všeho co nám média předkládají. (Mičienka, Jirák, 2007)

Média vytvářejí denní realitu, ukazují životní standardy, život podle reklamy, opravdovou realitu života přetváření a nechávají společnost se přetvořit a nechat si vnutit vzorce, které jsou zrovna v médiích populární, proto je vhodné toto nebezpečí zkreslení reality a pravdivost informací umět rozeznat, nechat si nadhled nad obsahem. Tedy získat kritický odstup od informací, které jsou šířeny médii, ale také využít média ke svému prospěchu, k rozvoji vlastní osobnosti, k získání informací a také k vyplnění volného času. Jak uvádějí autoři Mičienka a Jirák (2007, s. 12), „*Média jsou v podstatě výrobní podniky s orientací na ekonomické přežití, případně tvorbu zisku. Posluchačům či divákům prodávají produkty, výsledky své práce, značnou část příjmů tvoří zisk z reklamy, inzerátů apod.*“ Média mají informační funkci, rekreativní, odpočinkovou, komunikativní - socializační a formativní, výchovnou funkci.

A. Informativní	Poskytování informací, dat a zpráv
1. Hodnotová	Prezentace duchovních hodnot
2. Hodnotící	Hodnocení způsobem prezentace
3. Kognitivní	Zprostředkování poznání
4. Vzdělávací	Rozšiřování obzoru
5. Petrifikační	Uchovávání obrazu doby
B. Komunikativní	Přenos informací
1. Socializační	Zprostředkování zkušeností, postojů, názorů

2. Stimulační	Podněcování fantazie, senzibility
3. Kulturní	Předávání hodnot
4. Kompenzační	Uspokojování potřeb
C. Formativní	Utváření postojů
1. Humanizační	zlidšťování
2. Výchovná	Vedení a výchova
3. Akulturační	Usnadnění adaptace imigrantům
4. Estetická	Vnímání krásy
5. Magická	Překračování do transcendentna
6. De-frustrační	Odstraňování deprese
7. Manipulativní	Propaganda a reklama
D. Rekreativní	Prostředek relaxace, zábavy, odpočinku
1. Relaxační	Navození duševní rovnováhy
2. Solitární	Vyvolání samoty, sociálního osvobození
3. De-solitární	Umožnění kontaktu se světem
4. Hedonistická	prezentace požitků
5. Zábavná	zprostředkování odpočinku a zábavy

Tabulka 3: Funkce médií, (Kraus, 2001, s. 64-65)

Jestli jsou pro jedince a společnost média užitečná nebo ne, záleží vždy na výběru a na míře závislosti uživatele. Sociologové, kteří se zabývají současnými trendy a jejich vlivy se shodují na nemožnosti vrátit život takový, jaký byl, aniž by to společnost už nepoškodilo v jejich možnostech výběru. Naopak se mluví o informační společnosti, kdy se bude snižovat počet osob, kteří by neměli přístup ke komunikačním technologiím a nebyli připojeni na síti. Pro zevšeobecnění uvádím tabulku argumentů, jak z pohledu těšitelů, tak i odpůrců mediální společnosti.

Argumenty těšitelů	Argumenty odpůrců
---------------------------	--------------------------

Zábava	Stereotyp, zábava i z vážných témat, politiky
Relaxace	Orientace na nenáročná témata
Informace	Vytrhávání informací z kontextu
demokratičnost	Populismus, podbízivost
Finanční dostupnost	Konzumní přístup ke kultuře
Vzdělání	Zjednodušování problémů
Přibližování produktů masovému divákovi	Vulgarizace, velké množství informací

Tabulka 3: Masová kultura, argumenty pro a proti (Urban, 2008, s. 103)

S rostoucími nároky medializovaného světa má výchova ve školách posílit mediální gramotnost jedince. Mediální výchova se nejvíce podobá s výchovou k občanství a má za cíl zkvalitnit veřejný a soukromý život dítěte. Sloboda (2013) dodává, že současná medializace společnosti vytváří velkou konkurenci „tradičním“ socializačním institucím, jako je rodina a škola. Oslabuje jejich vliv nejenom na úkor vlivu médií, ale i na úkor vrstevnických skupin. Děti ve stále nižším věku jsou díky komunikačním technologiím v neustálém kontaktu a mimo kontrolu rodičů komunikují ve virtuálních prostorech se svými kamarády. Dále podotýká, že nová média oslabují mocenské vztahy mezi rodiči a dětmi z důvodu, že děti se setkávají s digitálními inovacemi dříve než jejich rodiče a převracejí tak statusové postavení v rodině. Navíc si děti vytváří rutinní vztah k těmto médiím, který předchozí generace nemůže mít. Pro děti jsou tak zábava, pro rodiče společensky nutné. Mediální gramotnost proto představuje míru socializace. Média mění životní styl dětí a dospělých, v rodinách se mění charakter vzájemného soužití a interakce dochází k **dezintegraci rodiny**.

Nová média mají za cíl náš život zjednodušit, usnadnit komunikaci, a zkracovat vzdálenosti v kontaktu mezi lidmi. Současná podoba těchto společníků, které máme všude sebou, při vstávání, snídani, v práci, ve škole, při každodenních činnostech, před usínáním, nám umožňuje necítit se osaměle, ale může způsobit, že uživatelé budou ve skutečnosti sami. Riziko špatných návyků u dětí současné generace není ani tak v negramotnosti, neznalosti médií jako spíš v nárůstu vzniku závislosti na umělé komunikaci. Rizikové chování může být upřednostnění komunikace na telefonu, chatu atd. před osobní komunikací. Děti budoucnosti tak mohou být členy několika skupin, klubů, mohou se

denně prezentovat formou obrazového přenosu, ale fyzicky nebudou členy žádné sociální skupiny. (Sloboda, 2013)

2.6 Výchova a volný čas

Děti si mnohem častěji vybírají pro trávení volného času pasivní aktivity jako je například sledování televize, brouzdání na internetu, hraní počítačových her. Vybírají si tak ze zvyku, ale také intuitivně. Podle Krause (2001) jsou volnočasové aktivity ovlivněny biologickým zráním a jsou stimulem dalšího zrání s posunem na hodnotovou orientaci. Rozhodující roli zde má rodina. S věkem závislost mezi aktivitou dítěte a rodičů klesá. Z toho vyplývá, že i tento jev se podílí na utváření kulturní identity jedince.

„Volný čas a systém jeho aktivit je dynamickou a málo ustálenou, mimořádně nadějnou a současně rizikovou oblastí života současného člověka.“ (Hofbauer, 2004, s. 11)

Problematikou volného času se zabývá pedagogika, ekonomie, sociologie, management, psychologie, jedná se tedy o interdisciplinární téma. Podle autora J. Čápa (2004) je volný čas vymežován odpočinkem, zábavou, rozvojem osobnosti. *„Výchova prostřednictvím aktivit volného času směřuje jednak k utváření individuálních rysů účastníka činnosti, jednak k jeho působení mezi druhými lidmi. Východiskem i cílem aktivit je osvojit si nové znalosti, dovednosti a kompetence uvnitř oblasti volného času.“* (Hofbauer, 2004, s. 18) Volný čas má dvě funkce- regenerační a kompenzační, lze jej vymežit i jako pasivní využití, kdy je volný čas spojen s nicneděláním, s konzumací a aktivní využití například u zahrádkářů, kutilů a sportovců, kdy je volný čas aktivně vymezen. Odlišnosti v pestrosti prožívání volného času jsou dány věkem, vzděláním, pohlavím, tělesnou a psychickou kondicí, pracovním zaměřením, rodinným stavem a tradicemi prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. (Spousta, 1996)

Způsoby trávení volného času u dospělých se zabývá andragogika a je klíčové naučit dospělé, aby předaly správný vzor svým dětem. Volný čas je doba, kdy se můžeme věnovat svým zájmům a koníčkům, sportu, tvůrčí, vzdělávací, prospěšné činnosti, chvíle odtržená od povinnosti určená k relaxaci organismu a pro potěšení jedince. Mezi volný čas nezahrnujeme dobu trávenou osobní hygienou, jídlo, spánek, povinnosti spojené s provozem domácnosti. Je to čas, kdy nabíráme novou energii, uvolňujeme se ze stresu a vytváříme si budoucnost, protože především ve volném čase máme čas promyslet si další životní kroky, odpočinout si, navštívit nová místa, získat zkušenosti, zážitky z kterých

budeme ve vzpomínkách čerpat. To jak rodiče tráví volný čas se svými dětmi, ukazuje na jejich životní styl a na systém hodnot. Prioritní nastavení ve způsobu trávení volného času má tedy počáteční rodina, která malému dítěti ukazuje možnosti zábavy, vzdělání, komunikace s dalšími lidmi, soutěživosti ve sportu, motivuje jej a učí jej mít radost ze života a schopnost umět prožít. Nejen počáteční rodina, ale i okolí a doba určuje způsoby, jak naložíme s volným časem. Volný čas může být promrhán a nevyužit naopak může vést ve zdokonalování se v dovednostech, která nás baví a jsou pro nás ze začátku koníčkem a později i možným přínosem jak pro nás, tak i pro společnost.

Za velmi škodlivé se považuje právě nedostatek existence volného času, který bývá příčinou špatné organizace práce. Další patologií chybného využití volného času je čas, který jedinec považuje za prázdný. „*Nuda (alysosis) je formulována jako nepříjemný afektivní stav spojený s pocity napětí, se zkresleným prožíváním času (jako by se zastavil) a s pocity prázdna.*“ (Spousta, 1996, s. 14)

Děti mají více času než dospělý, méně povinností a tak se mohou věnovat hrám i díky fantazii, která je pro dítě typická. Hra je důležitý činitel v životě dítěte, je dobrovolná a přináší dětem nejenom radost, ale možnost navázání kontaktu s vrstevníky, zapojení jak mentální tak fyzické. Hra navíc představuje sice simulaci reálného světa, ale z reality vyplývá, dítě si tak může touto formou přiblížit reálný svět, nastavuje pro dítě hranice, morální kódy hrát fair play, být kooperující s dalšími hráči, sounáležitost, podporu a pomoc slabším, mladším hráčům, hra sama o sobě je prožitkem, který otevírá fantazii dítěte, jeho uvažování, má také estetickou a terapeutickou funkci. Uvolňuje nadbytečnou energii, přináší dítěti zábavu, ve hře se dítě snaží hrát na to, že je dospělý a ukazuje vzory, které v rodině vidí. Musil hovoří v této souvislosti o diagnostickém aspektu, kdy pomocí hry se dítě prozrazuje a můžeme tak zjistit nedostatky nebo problémy dítěte. (Musil, 2014)

Dalo by se říci, že ani s dospělostí hra pro člověka nekončí a doprovází i dospělého na cestě životem. Může se tak účastnit her pasivně jako fanoušek, divák nebo jejím aktivním zapojením. Nejenom sportovní hry, ale deskové, počítačové hry jsou pro dospělé častým únikem, formou odpočinku a zábavy. Mezi další formu zábavy patří také modelářství, luštění křížovek a veškeré rukodělné činnosti. Hry tak můžeme třídit na hry intuitivní, senzomotorické, intelektuální a kolektivní. (Spousta, 1996)

Spontánní hry vznikají většinou z životní reality dítěte a pomáhají tak dítěti se lépe vyrovnat s opravdovým světem dospělých. Jean Piaget uvádí, že pro citovou a intelektuální

rovnováhu dítěte je nezbytné, aby vykonávalo činnosti, které jsou asimilací skutečnosti k sobě samému. Hra přeměňuje skutečnost tím, že ji připodobňuje k potřebám Já. Podle Jeana Piageta, dítě reaguje na podnět a vše nové se nejenom učí, ale také transformuje, tedy to co je nové konfrontuje s informacemi, které již vstřebalo. U dítěte tak vznikají nové sociální kódy. Spontánní hry probouzejí v dítěti fantazii a tvořivost, která je důležitá pro jeho kreativitu, schopnost umět řešit problémy a vytvářet tak nové kulturní hodnoty. (Spousta, 1996)

Hry obecně mají na děti dobrý vliv, v negativním smyslu se spíše mluví o počítačových hrách, na které jsou děti taky zvyklé a rády je doma hrají. Do své práce jsem si vybrala ukázkou názorů psychologa Jiřího Tyla (Počítač, přítel člověka, © 2011) který má na počítačové hry v souvislosti s dětmi kladný názor. Uvádí, že počítačové hry tlumí neklid, netrpělivost, stimulují pozornost a koncentraci, rozvíjejí psychomotoriku a její koordinaci, procvičují mentální pohotovost, učí kontrolovat chybovost, učí angličtinu zábavněji a vysedávání doma chrání před rizikovými partami. Naopak Nešpor (2011) uvádí spíše negativní vlivy na identitu dítěte. Vyjmenovává především nedostatek sociálních dovedností, zhoršení mezilidských vztahů. Také dodává, že hry mohou u dětí vytvářet negativní vzorce chování, stejně jako hrdina za pomoci násilí a síly. Izolace dítěte, které často hraje počítačové hry, znamená, že dítěti plně stačí virtuální svět a může se stranit ve světě reálném, často také nedokáže setřít rozdíl s jednáním postav, které hraje a se svojí vlastní identitou.

Současné děti tráví volný čas využíváním médií. Hofbauer (2004), autor knihy Děti, mládež a volný čas k tomu uvádí, že sice média jim umožňují získat nepřehledné množství informací a navazovat kontakt s dalšími lidmi, děje se tak podle něj bez rozvíjení hlubšího vztahu. Kdy nejen vztahy, ale i informace jsou plytké. Navíc dodává, že časté využívání médií může vést k závislosti a způsobuje absenci činností kompenzačních. (např. sportovních nebo uměleckých) Na druhou stranu dodává, ale využívání médií u dětí zvyšuje možnost rozvíjení nadání budoucích programátorů, správců sítí a všech, kteří se chtějí prosadit v informační společnosti.

3 VÝCHOVNÉ INSTITUCE PODÍLEJÍCÍ SE NA UTVÁŘENÍ KULTURNÍ IDENTITY

Na dítě jako formující bytost se nejvíce podílí vliv rodičů, školy, prostředí a vrstevníků. V dnešní době jsou další ovlivňující faktor média. V této nové kapitole bych ráda poukázala na instituci školy, společnosti, kde je dítě samo za sebe, projevuje tak svoje veškeré kulturní znalosti a dovednosti k co nejlepšímu zařazení do společnosti. Jednou z funkcí školy je funkce socializační, kdy předává školákovi kulturní vzory a tradice a podílí se na vzniku nových rolí a socializaci jedince. „Škola si ve vědomí lidí zachovává tradici a přes mnoho kritických připomínek je stále odborníky a veřejností chápána jako nejefektivnější způsob vzdělávání- a to po odborné i ekonomické stránce.“ (Kohout, 2007, s. 67)

V pedagogickém slovníku je škola vnímána za „společenskou instituci, jejíž tradiční funkcí je poskytnout vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský. Postupně ztratila monopol na vzdělání, stále více se otvírá životní realitě a sblíží se s neformálním vzděláváním a informálním vzděláváním.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 236)

Systémové politické změny po roce 1989 umožnily budování demokratického školského systému. Dochází k nárůstu škol- navýšení vysokých škol, vznikají školy soukromé, vyšší odborné, víceletá gymnázia, církevní a alternativní školy.

Společnost má nastaveny určité mantinely, které škola jako instituce zřízená státem koriguje dle potřeby doby. Kraus (2001) připouští, že výchova rodiny je součástí institucionálního fungování a to především školy a výchovných zařízení jako primárních institucí. Také podotýká, že výchova před padesáti a více lety mohla být jednodušší o to, že nemusela čelit tolika negativním vlivům celé společnosti, kdy na člověka nedoléhala aktuální témata nadměrné technizace života a komercializace. Škola je pro dítě první zkouška, kde jej hodnotí a známkami odlišují od ostatních dětí. Selhání dítěte a jeho trvalý neúspěch ve škole bývá předstupněm životního selhání.

Známky ve škole a celková úspěšnost žáka a jeho zařazení mezi spolužáky a učiteli vytváří cestu jeho dalšího rozvoje, dítě je motivované, bezproblémové a jeho kulturní identita se utváří do podoby většinové společnosti.

Jak píše Vágnerová (1997) v knize Psychologie školního dítěte, kde rozebírá vliv úspěšnosti školáka na základě rodinných konstelací, na pohlaví a podle dalších faktorů škola rozvíjí dítě specifickým způsobem v závislosti na hodnotách majoritní společnosti. V případě, že rodina vyznává hodnoty odlišné od většinové společnosti, vzniká tak pro dítě vyšší adaptační problém a dochází ke konfrontaci hodnot pro dítě dvou důležitých vzorů- rodiny a školy. Kasíková a Vališová (1994) navazují na Matějčka, který uváděl jako faktor pro úspěch žáka výchovné postoje rodičů - kladné, - pozitivně laděné a záporné - negativně laděné. A také rozbor výchovných stylů v rodině a následné promítnutí těchto stylů do chování žáka ve škole a vlivu na jeho úspěšnost a kulturní identitu. (Kasíková, Vališová, 1994)

- Výchova rozmazlující - škola zraňuje city dítěte, je obviňována rodičem i dítětem.
- Výchova úzkostná a ochranářská - strach dítěte z aktivit, problém samostatnosti, iniciativy.
- Výchova perfekcionalistická - selhání dítěte je pro něj traumatizující, zklamání rodičů.
- Výchova protekční - v případě nesplnění cílů rodičů ze strany školy snaha o spory.

Pokud jsou cíle rodiny shodné s cíli společnosti, dítě není vymezováno a neliší se natolik od ostatních. Cíle vzdělávání obsahuje dokument Národní program rozvoje vzdělávání známý pod názvem Bílá kniha (2001), na který navazuje Rámcový vzdělávací program, který vymezuje rozsah, obsah a podmínky vzdělávání. Škola si podle něj stanovuje svůj školní vzdělávací program. Školní výchova probíhá v rámci i mimo vyučování. Mimo vyučování má na dítě vliv prostředí školy. Škola a rodina jsou dvě samostatné jednotky. Vždy je určující jak velkou odpovědnost za rozvoj mladého člověka má mít škola ve srovnání s rodinou. Jaká je míra očekávání ze strany školy a rodiny závisí na míře angažovanosti školy a rodiny. **Angažovanost rodiny** je vyhodnocena podle toho, jakou mají kontrolu nad prospěchem dítěte a jaká je podpora v učení a komunikace rodiny s učitelem. **Angažovanost školy** znamená přímou kooperaci učitele s žáky a aktivace učitele k motivaci žáka. (Kohout, 2007)

Nutno dodat, že učitel bude žáka stěžejně převychovávat na zcela novou osobnost, a proto základní návyky a normy si dítě vždy nese z domova a rodiny. Klíčové proto je, aby rodiče dítě vedli k zodpovědnosti a potřebě se vzdělávat. Pokud bude dítě již v rodině mít

vštěpený pozitivní vztah ke vzdělávání, bude jeho edukace ve škole snadnější. Rodiče nemají mít na děti přehnané nároky, ale ty by rozhodně ani neměly být malé. Úlohou rodiče je poznat limity svého dítěte a snažit se je posouvat tak, aby dítě nebylo ve stresu, který vede k demotivaci. (Krátká, 2011, s. 86)

Rabušicová (2004), k přístupům rodičů ke škole a dítěte jako žáka rozebírá typy rodičů, které vnímá jako problém pro dítě a jeho budoucí rozvoj:

- Rodiče „nezávislé“- školu tolerují, ale nemají potřebu ve větší míře se školou spolupracovat, školní výsledky dětí sledují spíše zprostředkovaně, udržují se školou minimální kontakt, rozvíjí dítě jako individualitu a zajišťují mu různá doučování a další možnosti alternativního vzdělání.
- Rodiče „špatné“- o prospěch dětí nejeví zájem, nepodporují jej v učení, tyto rodiče budí dojem, že školu ignorují a nemají snahu se informovat o způsobech práce školy.
- Rodiče „snaživé“- extrémem tady je velká angažovanost rodičů, po učitelích požadují zprávy o pokroku dítěte, formulace jejich pedagogického přístupu, požadují poradenství ve výchově a vzdělání a jsou tak pro učitele velkou časovou zátěží.

Rabušicová (2004) k tomuto typu přístupu rodičů uvádí, že učitelé se mohou cítit těmito rodiče ohroženi jako profesionálové ve svém oboru. Také se u tohoto typu rodičů stává, že přehnaně kritizují práci učitelů a vedení školy.

3.1 Význam školy při utváření kulturní identity

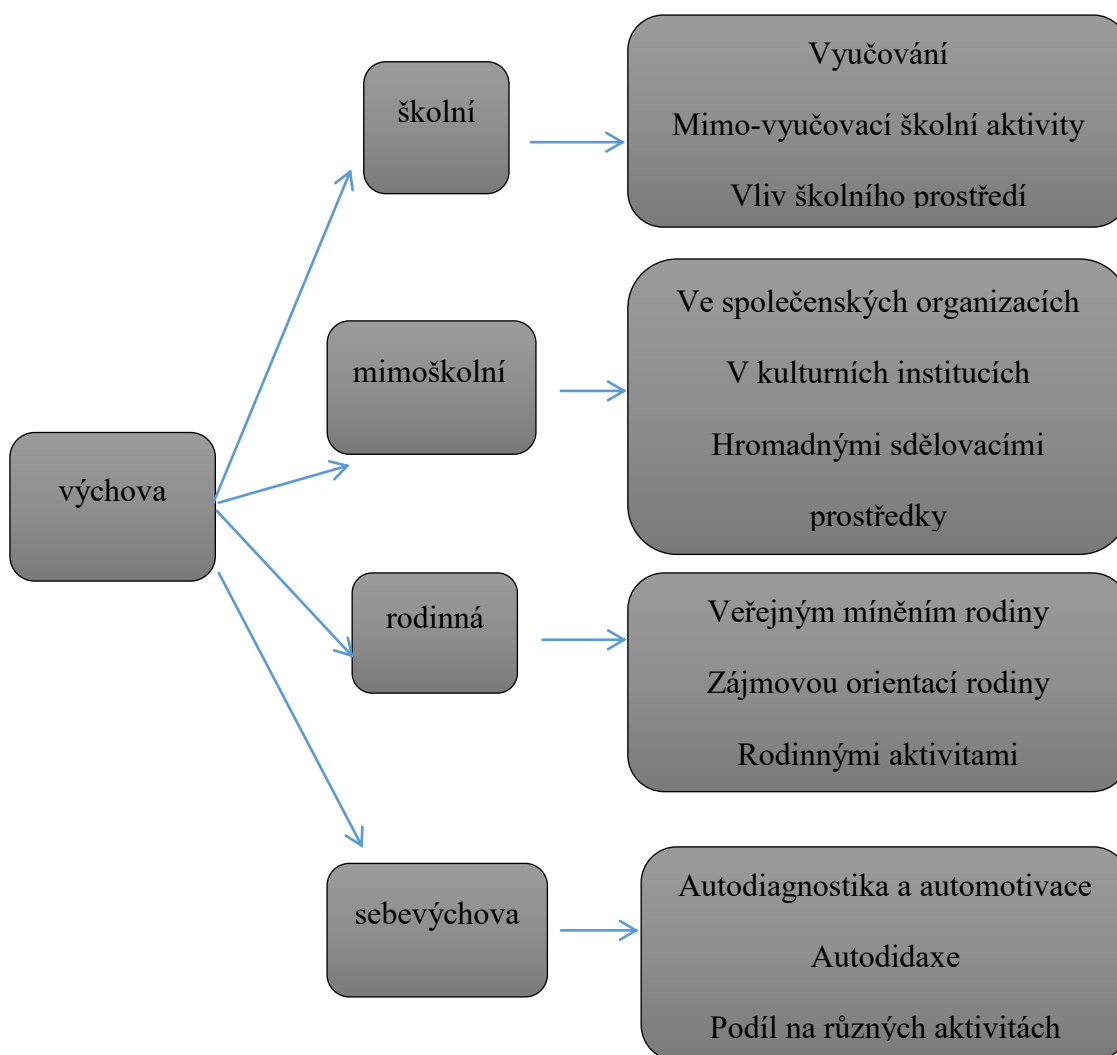
Dítě ve škole podléhá nové autoritě v podobě učitele, jeho osobnost by měla být akceptována dítětem i rodinou. Je hodnoceno podle výsledků své práce, snahy a úsilí a je požadována větší zodpovědnost a tolerance být jedním z žáků ve třídě, ztrácí tedy ve škole své dominantní postavení, na které byl zvyklý uvnitř rodiny. Škola je odlišná od školky, dítě musí sedět a zvládnout svoji pozornost od zvonění do zvonění. Musí si také zvyknout na kolektiv svých spolužáků a umět se patřičně socializovat do skupiny svých vrstevníků.

Jaká je míra socializace dítěte v novém prostředí školy závisí nejen na temperamentu dítěte, ale především na socializaci jeho rodičů a jejich schopnosti umět vrůst do vlastní kultury. Škola jako první kontakt se světem bez přítomnosti rodičů v lepším případě navazuje na primární socializaci v rodině a její snaha je shodná. Rodiny z nižších

sociálních vrstev proklamují odlišné hodnoty a význam školy a vzdělání podceňují a podhodnocují. Dítě z takové rodiny není dostatečně motivované, za své úspěchy není pochváleno, za neúspěch není pokáráno, nachází se tak v rozporu mezi hodnotami rodiny a školy. Tyto děti jsou často neúspěšné s rostoucími nezdary, později se u nich může projevat agrese, delikventní chování, ignorace. (Vágnerová, 1997)

U dětí bývá vždy komplikace v chápání odlišnosti. Zřejmě z důvodu strachu a obavy z neznámého jsou „odlišné“ děti často outsidersy ve třídě. Dalo by se tak i předpokládat, že nová kamarádství mezi spolužáky vzniknou na základě nevyšší podobnosti prostředí a výchovy v rodině. Jak uvádí Vorlíček (2000) učitelé se snaží ve třídě vytvářet určité vztahy a vést žáky k určitým hodnotám. Žáci si, ale ve své komunikaci vytváří svoji hierarchii hodnot, která vždy nemusí odpovídat představám dospělých. Vzniká tak dvojí komunikace, ve které se učitel ocitá.

Ve školách dochází k interakci učitele s žákem, kdy žák je objektem výchovy a učitel jejím zprostředkovatelem. Při vstupu dítěte do školy se učitel stává novým členem v rodině. Dítě často zmiňuje, co říkal pan učitel nebo paní učitelka a v lepším případě má před sebou nový vzor obdivu. Učitel žáka formuje, velký vliv a vzor pro dítě má především učitel v prvních ročnících u mladších žáků a měl by tak předat kulturní, demokratické vzorce ve výchově. Pozitivní vztah mezi žákem a učitelem je základem úspěšné výchovy a socializace v rámci školy. (Rabušicová, 1996) V prvních ročnících a ještě na první stupni je učitel pro dítě formujícím činitelem, žák do učitele vkládá své ideální představy dokonalosti vzdělaného dospělého, děti často v těchto letech chtějí být také učitelé, vliv na jejich kulturní identitu má učitel do určitého věku dětství.

Obrázek 2: Schéma forem výchovy (Jůva, 1995, s. 76)

3.2 Spolupráce rodiny a školy ve vztahu k utváření kulturní identity

Spolupráce rodiny a školy je jednou z možných cest zvyšování efektivity v oblasti výchovy a vzdělání žáků. Přínos i rozsah spolupráce školy s rodiči, komunitou i dalšími subjekty předpokládá otevřenost školy vůči vnějším vlivům, schopnost tuto činnost účinně koordinovat, využívat a utvářet dialogický prostor. Komunikace s rodiči je významnou součástí učitelské profese, z tohoto důvodu je nutné poskytovat budoucím učitelům dostatečné penzum teoretických znalostí i dovedností z oblasti pedagogického poradenství. Škola je místem, které významně ovlivňuje sebepojetí dítěte, rozvíjí jeho zájmovou strukturu, utváří vztah ke vzdělávání, podílí se na celkovém zdravém vývoji osobnosti. Bezpochyby je však také místem, ve kterém by se měl žák setkávat s modelem konstruktivní, otevřené a pozitivní komunikace. (Vališová a Kasíková, 2011) Znamená to

především to, že je povinností rodičů zapojit se do života školy a kulturních a sportovních aktivit, které pořádá. Rodiče a učitelé se často vzájemně spolupráce při různých kulturních a sportovních akcích bojí. Učitelé se obávají toho, že jim rodiče budou dávat za vinu například neúspěch žáků ve výuce nebo navrhnout alternativy do výuky. Rodiče se obávají nejvíce toho, že budou podrobena kritice co do výchovy dětí a dalších návyků nebo negativních vlastností. Problémem spojení rodiny a školy může být i fakt, že rodiče mají odlišnou představu o škole než učitelé. Jejich účast na spolupráci se školou je dobrovolná.

Každopádně je nutné, aby tato spolupráce probíhala, protože může přinést mnoho pozitivních ohlasů. Jedná se o způsob, jak se může sblížit žák, učitel a jeho rodiče. Dojde k zefektivnění komunikace mezi rodiči a učiteli. Obě strany mají možnost vidět ucelenější obraz toho, jaký žák je doma nebo ve škole. *„Poznání každého žáka umožňuje učiteli postupovat ve výchovně- vzdělávacím procesu individuálně a přistupovat ke každému podle jeho schopností, zájmů a osobních vlastností. Individuální přístup k žákům vyžaduje poznání jejich rodinné situace, zdravotního stavu, předcházejících učebních výsledků, jejich mimoškolní činnosti. Nejbezprostřednější zdroj informací je soustavné pozorování žáků ve škole, kontakt s jejich rodiči.“* (Nelešovská, 2005, s. 78) Pro utváření identity dítěte je škola důležitým životním mezníkem. Pokud je rodina ve vztahu školy aktivní, učitel ji má možnost více poznat a zaměřit se na potřeby žáka pro jeho správné utváření v budoucí kariéře. Pro navazování kontaktů se školou jsou pro rodiče vhodné aktivity školy, které škola pořádá.

Budování vztahu mezi rodiči a pedagogy je o vytváření určitého partnerství a k tomuto účelu jsou nejlepší ty aktivity, které umožní rodičům vidět, jaký je život školy mimo školní lavice, nebo v lepším případě se aktivně zapojit do jejich vytváření. Jedná se o **prezentační aktivity**, kdy se žáci před rodiči prezentují tím, co se naučili ve škole nebo co si připravili s pedagogy. Aktivity jsou zábavné, výchovné a soutěžní zároveň a jedná se například o koncerty, divadelní představení, výstavy, jarmarky, sportovní dny, různé turnaje či olympionády. Rabušicová (2004) k tomuto dodává, že rodiče jsou na tyto akce zváni jako hosté a účastní se jich většinou rádi, neboť mají příležitost vidět, v čem jejich dítě vyniká, v čem se mu daří. Učitelé pak mají možnost chválit děti za podané výkony a v uvolněné atmosféře se s rodiči seznámit a vyměnit si informace o dítěti. Při těchto příležitostech mohou být rodiče požádáni o drobnou výpomoc pro školu, například jako pořadatelé, zajišťovatelé občerstvení či drobní dárci. Tato pomoc bývá se strany školy vítána, neboť učitelé mají obvykle i tak mnoho další práce. Spolupráce mezi oběma stranami může být

poměrně snadná, neboť se obvykle týká organizačních záležitostí, nikoli bezprostředně hlavního úkolu školy a dětí, tedy vzdělávání a učení. Druhou skupinou akcí jsou **akce společenské**, ať již za přítomnosti dětí (besídky, táboráky, výlet) nebo bez ní (školní plesy). Při nich již zpravidla bezprostředně nejde o prezentaci dětí, ale o příležitost strávit spolu příjemně nějaký čas a mít šanci se lépe seznámit. Možnost rodičů zapojit se do těchto akcí je podobná jako v prvním případě. Dokonce je možné i to, že skupina rodičů sama takovou akci pro školu a „její rodiče“ zorganizuje.

Existuje množství aktivit, programů a iniciativ, které sdružují rodiče a školu dohromady a napomáhají tak lepší komunikaci rodičů a usilují o větší pochopení práce učitelů na školách. Nakolik se rodiče podílejí na chodu školy, bylo identifikováno v druhé polovině 20. století, kdy Birte Ravnová zveřejnila pět přístupů, postojů rodičů k spolupráci se školou, z nichž uvádím v práci čtyři. (Rabušicová et al., 2004, s. 11-12) Na těchto typech postojů je patrné, že každý se odvíjí v jiné časové etapě, tedy rodiče se školou spolupracovali odlišně a tím mohli dítě jinak formovat v jeho budoucím rozvoji.

Jednalo se o tyto modely, které vyjadřovaly způsob aktivity rodičů:

- Kompenzační model - uplatňovaný především v šedesátých a sedmdesátých letech. Rodiče jsou spolupracovníci a pomáhají škole ve vzdělání a ve výchově s tím, že postupy si stanovuje a určuje škola, která tak kompenzuje nedostatky rodičů. Tento model vycházel z filozofie, že ne všichni rodiče umějí dobře zvládnout svoji rodičovskou úlohu ve správné výchově a vzdělání.
- Konsensuální model - začal se projevovat v sedmdesátých a osmdesátých letech. Hledá se způsob jak odstranit rozdíly mezi domácím učením rodičů a postupy školy, škola a rodina jsou rovnocenní. Snaha o efektivní propojení obou dvou možností vzdělání dětí- školní a domácí.
- Participační model - velká podpora v osmdesátých a devadesátých letech. Rodiče jsou vnímáni jako aktivní, zainteresované bytosti, kteří se podílejí na chodu školy. Mají podporu školy v prohlubování vzdělanosti dětí, jejich vliv slábne rostoucím vlivem médií a vrstevníků, kdy tento vliv vyvažuje škola.
- Model sdílené odpovědnosti - je současným modelem školství. Je obdobou participačního modelu s tím, že narůstá větší vliv rodičů, kteří jsou plně zainteresovaní a aktivně angažovaní v takových aktivitách, které budou prospěšná pro jejich děti.

Přístupy, které jsou zde uvedené a které zpracovala ve svém výzkumu Birte Ravnová vychází z postojů rodičů ke škole, přesněji jakou roli si rodiče myslí, že hrají ve vztahu škola- rodič. Z literatury známe tyto varianty rolí- klientskou, partnerskou a občanskou. Rodiče jako zákazníci si vyberou pro svoje dítě nejhodnější školu a očekávají od takové instituce kvalitní služby. Mají možnost participace se školou aktivním zapojením do managementu školy, mohou ovlivňovat rozvoj školy a vyslovovat své objednávky jako řadový rodič. Vztahy u tohoto klientského typu jsou ale spíše vlažné, rodiče jsou více ovlivnění svoji rolí zákazníků, a pokud jim škole nevyhovuje, vyberou pro dítě školu jinou. Občanská role rodiče vymezuje jako vztah mezi občanem a institucí kde rodiče jako občané uplatňují svá práva a povinnosti. A poslední rolí mezi školou a rodiči je role partnerská, kde je více pocíťován rovnoprávný vztah na obou stranách. (Rabušicová et al., 2004)

Spolupráce rodiny a školy a jejich dobrá komunikace je vždy důležitá a napomáhá dítěti a rodičům dosáhnout stanovené cíle ve vzdělání. Mimo vzdělání dítě vnímá i aktivní přístup jednání svých rodičů, pozitivní zájem a způsoby navázání přátelství, vazeb, kooperace a hledání kompromisů jako možný přístup svého jednání v dospělosti. Toto vše napomáhá pro jeho správný rozvoj kulturní identity.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Kvalitativní výzkum má induktivní formu-tříděním a zpracováním dat získáváme ustálenou teorii, vzorec jednání, která se nám vygenerovala z příslušných dat, na konci výzkumu nám vznikají nové hypotézy. Jedná se o výzkum, který nelze vyjádřit kvantifikační, číselnou metodou. Tam, kde se snažíme porozumět podstatě jevů a odhalit podstaty o kterých toho moc nevíme a ve svém výzkumu jdeme do hloubky a o jevech získáváme detailnější informace, zvolíme metodu kvalitativního výzkumu. *“Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, tedy především chápat jeho hlediska- jak on vidí věci a posuzuje jednání. Podle zásad kvalitativního výzkumu je každý člověk anebo skupina lidí jedinečná. Má se zkoumat holisticky, vcelku.”* (Gavora, 2000, s. 36)

Pro svoji diplomovou práci k danému tématu jsem zvolila kvalitativní výzkum, kde metodou získávání dat bude polo-strukturovaný rozhovor a nezúčastněné pozorování. Polo- strukturovaný rozhovor volím z důvodu okamžité kontroly pochopení a správného porozumění otázek pro účastníka, jako prostor pro jeho subjektivní pohledy na tematiku. Dále mohu v průběhu rozhovoru navrhnout možné podotázky v souvislosti s nově vzniklými situačními vztahy mezi dotazovaným a tázaným. Znamená to tedy, že otázky budou předem připravené a budou pokládány a doplněny podle průběhu a obsahu rozhovoru.

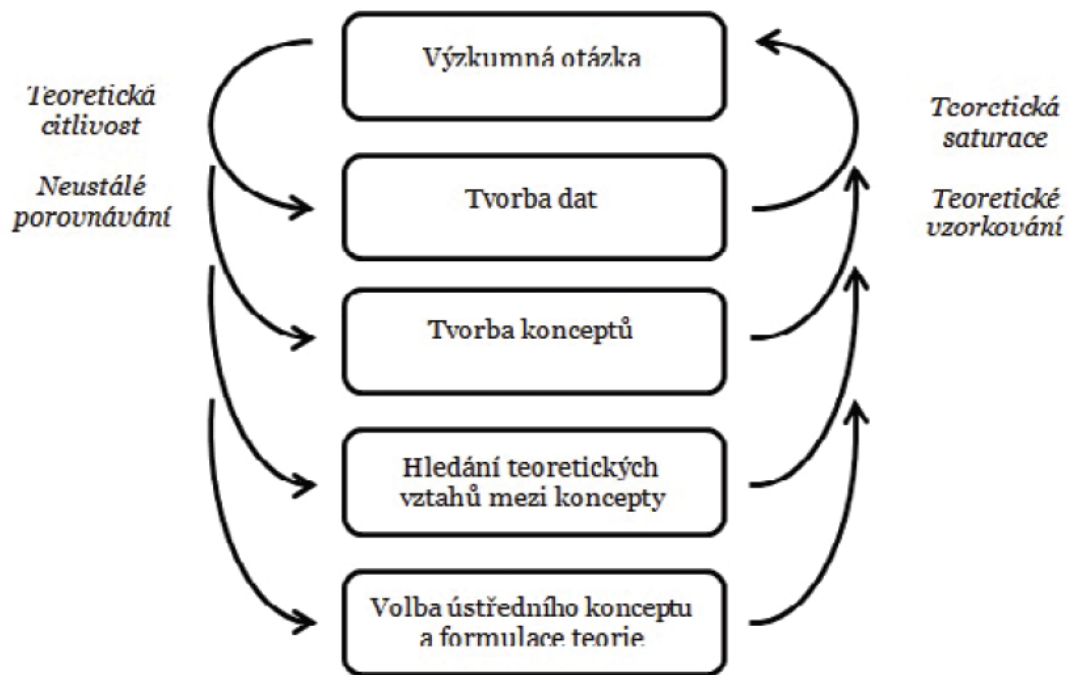
Veškeré materiály, které při sběru dat získám, budou archivované v podobě nahrávky uložené na cd disku s doplněnými dokumenty, kterými mohou být dětská kresba, terénní poznámky. Z důvodu ochrany dat a utajení identity osob bude osobní údaj-jméno účastníka pozměněno.

Jak píše ve své knize Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách autoři Švaříček a Šed'ová (2007, s. 25) k výkladu hypotéz: *„Hypotézy či teorie vzniklé na základě kvalitativního výzkumu však není možné zobecňovat. Jsou platné právě jen pro vzorek, na kterém byla data získána. Při psaní práce by na to neměli výzkumníci zapomínat, a měli by se vyvarovat výroků, které zobecňují uvedená tvrzení.“*

4.1 Zakotvená teorie

Přístup zakotvené teorie, je výzkum, který směřuje k určitému návrhu teorie pomocí dat, které výzkumník sbírá na základě různých metod. Jde o model teorie nebo vysvětlení, které je možné odvodit od nasbíraných dat k určitému fenoménu. (Hendl, 2016)

Data výzkumník sbírá z rozhovorů, z pozorování a z dokumentů. Typickým znakem zakotvené teorie je princip kódování. Jedná se o transformaci textu, kde dané jevy a souvislosti se analyzují do pojmů a poté do kategorií. Podstatou správného zkoumání získaných dat je jejich komparace a umění práce s textem, která začíná vždy sběrem dat. V momentě kdy dojde k nasycení informací, tedy už nezískáváme z textu nové informace, vytváříme kódování získaného materiálu, z pojmů a kódů se vytváří kategorie, které nám strukturují konstrukci textu. (Zháněl, Hellebrandt, Sebera, 2014)

Obrázek 3: Schéma výzkumného procesu u metody zakotvené teorie (Řiháček, Hytych, 2013, s. 47)

4.2 Volba techniky výzkumu

Techniku zakotvené teorie jsem si pro svůj výzkum vybrala z důvodu, že tato metoda zajišťuje ukotvení teorií, poznatků v pevně zachycených datech, metoda pomáhá lépe vybudovat teorii zkoumaného jevu. Analýza dat v tomto typu výzkumu usnadňuje orientaci v pochopení souvislostí v textu. Jedná se o metodu osvědčenou, v kvalitativním výzkumu často užívanou.

4.3 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit jak se utváří kulturní identita dnešních dětí a jaký vliv na jejich identitu má výchova především v rodině a škole v závislosti na médiích.

Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka- „**Jak se podílí média na utváření kulturní identity dítěte?**“

Zpovídala jsem děti obou pohlaví ze dvou měst Zlín a Klobouky u Brna.

Otázky pro oblast

A. Utváření kulturní identity prostřednictvím výchovy ke vztahu k regionu, k tradicím, k národu

1. Co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak co se ti nelíbí?
2. Je něco, co ti v tvém městě chybí?
3. Víš něco o historii města, o založení?
4. Chtěl/a by si bydlet nebo narodit se v jiném městě / státě? Pokud ano, kde a proč?
5. Jaké kulturní akce ve svém městě pravidelně navštěvuješ?
6. Jaké tradice o svátcích s rodiči udržujete?

B. Utváření kulturní identity prostřednictvím výchovy v době globalizace

7. Máš kamaráda/y, kteří jsou ve městě cizinci?
8. Jaký studuješ cizí jazyk? Myslíš, že bys neměla problém se v tomto jazyce domluvit? Dopisuješ nebo jsi v kontaktu aktivně s někým v cizím jazyce?
9. Vadilo by ti, kdyby v našem městě/ státě bydleli cizinci, kteří pocházejí z jiné, odlišné kultury? Například muslimská kultura, zahalování šátku, výstavba mešit
10. Jaké v tobě vyvolávají pocity tyto odlišné kultury na našem území, v tvém městě?

C. Utváření kulturní identity prostřednictvím mediální výchovy

11. Vlastníš svůj mobilní telefon, počítač, notebook, tablet?
12. Co všechno umíš na počítači a kolik času tady trávíš?

13. Hraješ počítačové hry?
14. Máš účet na některé sociální síti? A pokud ano, kolik času tady trávíš?
(například facebook, Twitter, Instagram ...)
15. Dovedeš si představit život bez mobilu, počítače, notebooku nebo tabletu?

D. Utváření kulturní identity prostřednictvím výchovy ve volném čase

16. Máš pocit, že máš hodně volného času? Tedy čas bez povinností, který máš pouze pro sebe. Co ráda děláš ve volném čase?
17. Jak tráví volný čas tvoji rodiče? Trávíte volný čas spolu?
18. Jak trávíš volný čas s kamarády?
19. Jakou knížku jsi naposledy přečetl/a? Chodíš do knihovny?
20. Provozujete aktivně nějaký sport, koníček?

4.4 Výzkumný vzorek

Při výběru účastníků pro rozhovor jsem vybírala z dětí z rodin, které osobně znám. Vzhledem k tomu, že kvalitativní výzkum se zabývá menším množstvím dotazovaných a jde do hloubky, jsem měla obavy, aby děti, které mě neznají, mohly být otevřené a byly schopné mi na dotazy odpovědět. Jako metodu jsem zvolila polo-strukturovaný rozhovor, který se mi jevil jako nejlepší možnost při vzniklých situacích doplňujících otázek. Co se týká věku, volila jsem děti školou povinné, které již mají větší povědomí o životě, určitou rozumovou vyspělost a mohou na moje dotazy odpovědět. Bohužel nedošlo u sedmi účastníků k rovnováze pohlaví, v rozhovoru figuruje pouze jeden chlapec, který projevil zájem. Místa bydliště dětí jsou Zlín a Klobouky u Brna, tedy menší město a vesnice u Brna.

JMÉNO A VĚK	RODINA	BYDLENÍ
Sabina, 9 let	neúplná	Dům
Justýna, 10 let	úplná	Dům
Aneta, 9 let	neúplná	Byt
Benjamin, 11 let	neúplná	Dům
Klárka, 14 let	úplná	Dům
Sandra, 14 let	úplná	Dům

Kačka, 12 let	úplná	Byt
---------------	-------	-----

Tabulka 5: Identifikace respondentů

5 INTERPRETACE A ANALÝZA ROZHovorŮ

Rozhovory účastníků - dětí byly s jejich souhlasem i souhlasem rodičů nahrávány a přepsány, tak jak se odehrály. Tyto nahrávky přikládám k diplomové práci formou cédéčka. Přepsané rozhovory jsem vytiskla a důkladně prostudovala materiál pro otevřené kódování. Dle Hendla (2005) je možno kódovat slovo po slovu, podle odstavců, celých textů, může se jednat o podstatná jména slova, vhodná jsou i přídavná jména, která přibližují vlastnosti kategorií. Z analýzy otevřeného kódování vznikly tyto kategorie.

- **Fixace na domov**
- **Cizí jazyk jako bariéra**
- **Nová technologie jako „žrout času“**
- **Počítač versus příroda a koníčky**

Další kategorie, které vyplynuly ve vztahu k výchově dětí.

- **Čas jako výchovný činitel**
- **Rodiče jako partneři a poradci**
- **Matka, střed výchovy**

Otevřené kódování

Je první fází zakotvené teorie, která se snaží vysvětlit příčiny a následky různých jevů. V otevřeném kódování se jedná o rozbití textu na jednotlivé části. Výzkumník jednotlivá slova, jejich části strukturuje a spojuje znovu do společného konceptu- kategorie.

Interpretace pro oblast

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Fixace na domov

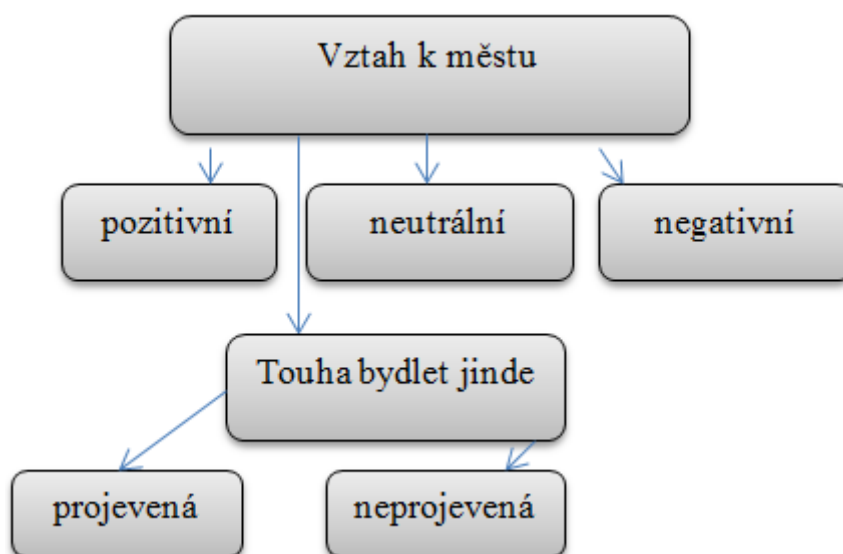
Kódy pro kategorii fixace na domov: je tady všechno, příroda, která se mi líbí, společní kamarádi, aktivity, být spokojený /á, bydlet stále tady, bohatá historie, všichni se tu znají, chtěla bych tu zůstat, velké město mě neláká, průvody v kroji, koně a mandloňový sad, regionální tradice, anonymita, do zahraničí jen na

dovolenou, různé akce, mít to tu rád, mamka je tu spokojená, nikam se stěhovat nebudeme, narodila jsem se tu a jsem tu doma

Rozhovory jsem začala oblastí, kde mě u dětí zajímala jejich spokojenost, nespokojenost, neutrálnost s místem, kde bydlí, kde se celý svůj život vyskytují. U všech zúčastněných se jednalo také o jejich rodné město. Všichni účastníci rozhovoru mají ke svému městu pozitivní vztah, jsou o v něm spokojeni, a přestože se nejedná o velká města, dětem v nich až na pár drobností nic výrazně nechybí. R4 „*chybí mi tu větší koupaliště a větší sad, chodím rád na procházky a je to tu menší*“ Ve svém městě jsou nakolik spokojeni, že je neláká ani představa bydlet v jiné zemi a to ani do budoucna až budou dospělí. Je možné, že v případě, kdyby děti věděly, že nemají volnou možnost cestovat, tak jak tomu bylo dříve před rokem 1989, měly by o život v zahraničí větší zájem z důvodu pocíťované nemožnosti vyjet za hranice. R6 „*to spíš třeba jen na dovolenou se tam třeba projet, ale jinak bych chtěla bydlet tady*“ Přestože se jedná o rozhovory s dětmi, z jejich výpovědí je znát značný konzervatismus a „sázka na jistotu“. Dětem se v jejich městě kde se také narodili, jednak líbí, protože nemají pocit, že by jim zde něco výrazně chybělo, ale především jsou zde zvyklé. R7 „*to ne, protože tady to znám a těžko bych si zvykla, tady vím kde co je, ani do budoucna mě to neláká, v cizím státě bych určitě bydlet nechtěla, ale ani v jiném městě, chtěla bych tu zůstat*“ Dalším faktorem proč se jim ve svém městě líbí, jsou společní kamarádi, vrstevníci. Dítě z rozhovoru čtyři, které bylo nejvíce komunikativní, uvedlo, že by si nové kamarády jinde těžce hledalo. R4 „*možná bych to dokázal, ale hlavně tu mám ty kamarády a to by mi chyběli, protože si špatně hledám nové kamarády, do budoucna i jo, kamarádi se taky budou stěhovat, tak to by se dalo*“ Jistota, stabilita, zázemí, místa, která známe a která nás nepřekvapí, kamarádské vztahy, které jsou již vytvořené, jsou pro děti důležitým zdrojem pohody a pocitu spokojenosti. U dětí je znát i jistá konzervativnost. Možná město, kde se narodili a kde bydlí, nenabízí vše, ale děti jsou zde již zakotvené. Znalosti o historii města jsou spíše obecné a základní, alespoň tak vyznělo v rozhovorech, ale připouštím, že nad touto otázkou musely děti déle přemýšlet a spíš je zaskočila tak, že zrovna v momentě dotazu si nemohly na nic víc vzpomenout. Historie města a jeho minulost pro ně není natolik důležitá, žijí teď a tady a rozhodující je, že jsou ve svém rodném městě spokojeni. R7 „*no to bude těžší, tak rychle toho moc nevím, tak založil jej Baťa, je tady nemocnice co postavil, kde máma pracuje a další budovy*“ Co navíc, cítí se v něm bezpečně. R1: „*Cítím se tu dobře, mám to tu ráda, jsem tu doma, a je tu bezpečno.*“ R4: *to se bojím teroristického útoku, ale ne tady v tomto městě,*

tohle je moc malé město, v republice je to možné, ale tady se mě to netýká“ Děti z vesnice jsou více obklopeny regionálními tradicemi, které jsou pro jejich vesnici typické, aktivně se ony i jejich rodiny podílí nebo alespoň účastní na pokračování jejich zachování. R4 *„ty co všichni, s kamarády děláme na Silvestra ohňostroj, chodíme na burčákovky, i do průvodu na burčákové hody, to každý rok“* Pro vesnici, která je vinařskou oblastí je typické vinobraní a burčákové slavnosti, které děti zmiňovaly. Děti tak žijí zdejšími kulturními děními, udržují s rodinou tradici těchto zaběhnutých obyčejů. R2 *„Chodíme na hody, to je tu tradice, že každý rok aspoň jeden člen v rodině musí jít na hody.“* Naopak děti z města uvedly tradiční tradice jako Vánoce, Velikonoce, ale také fašank- masopust, který má ve Zlíně již vybudovanou tradici. R7 *„ tak ty tradiční Vánoce, Velikonoce, tady u nás máme fašank na ten chodíme, ve městě toho tolik není“* Obecně z rozhovorů s dětmi je patrné, že jsou ve svém rodném městě spokojeni, stejně tak jako jejich rodiče, kteří tu mají rodiče, kamarády, sportovní zájmy. R7 *„mamka chodí cvičit, mají s tátou společné kamarády a taky svoje kamarády, takže si rádi vyjdou ven“* Dokážou ve svém rodném městě využít a zúčastnit se kulturních akcí, které jim město nabízí. R4: *„s kamarády děláme na Silvestra ohňostroj, chodíme na burčákovky i do průvodu na burčákové hody, to každý rok“* R2: *„Všechny co tu jsou, je jich tu málo, ale všech se zúčastním i naše rodina taky“* Pokud jim ve městě, které je menší něco chybí, jedou do většího města a nemají tak pocit, že by o něco přicházeli. R1 *„mamka je tu spokojená, pracuje v Brně, takže jezdíme společně hodně i do Brna, kde si užíváme toho co u nás ve městě, které je malé není“*

Obrázek 4: Výchova ke vztahu k regionu (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Fixace na domov

U dotazovaných dětí vzešel výsledek, který ukazuje na jejich přináležitost a spokojenost k místu bydlení. U dětí, které již ve svém věku jistě navštívily i jiná místa bych očekávala srovnávání a třeba i nespokojenost, nic takového se však nepotvrdilo. Jejich identita k rodnému městu je stabilní, děti ve většině případů ani do budoucna nechtějí bydlet jinde. Vykazují až jakousi konzervativnost obyvatel menších měst. Je možné, že v případě pokud bych zpovídala děti z Prahy, výsledky by byly více kosmopolitní než u dětí z menších měst. Přestože děti žijí ve světě obklopeny moderními technologiemi, které hojně využívají, pokračují v tradicích svého města, buď se svátků a společných akcí zúčastní nebo se na nich přímo podílejí. Takto vyplynulo především u dětí z vesnice Klobouky u Brna. (vinařská oblast s tradicí stárků) Jejich život tak může být podobný jako životy starších generací s rozdílem plného využití médií. Vesnice by tak mohla mít i po další generaci podobný kulturní ráz.

B. Výchova v době globalizace

Cizí jazyk jako bariéra

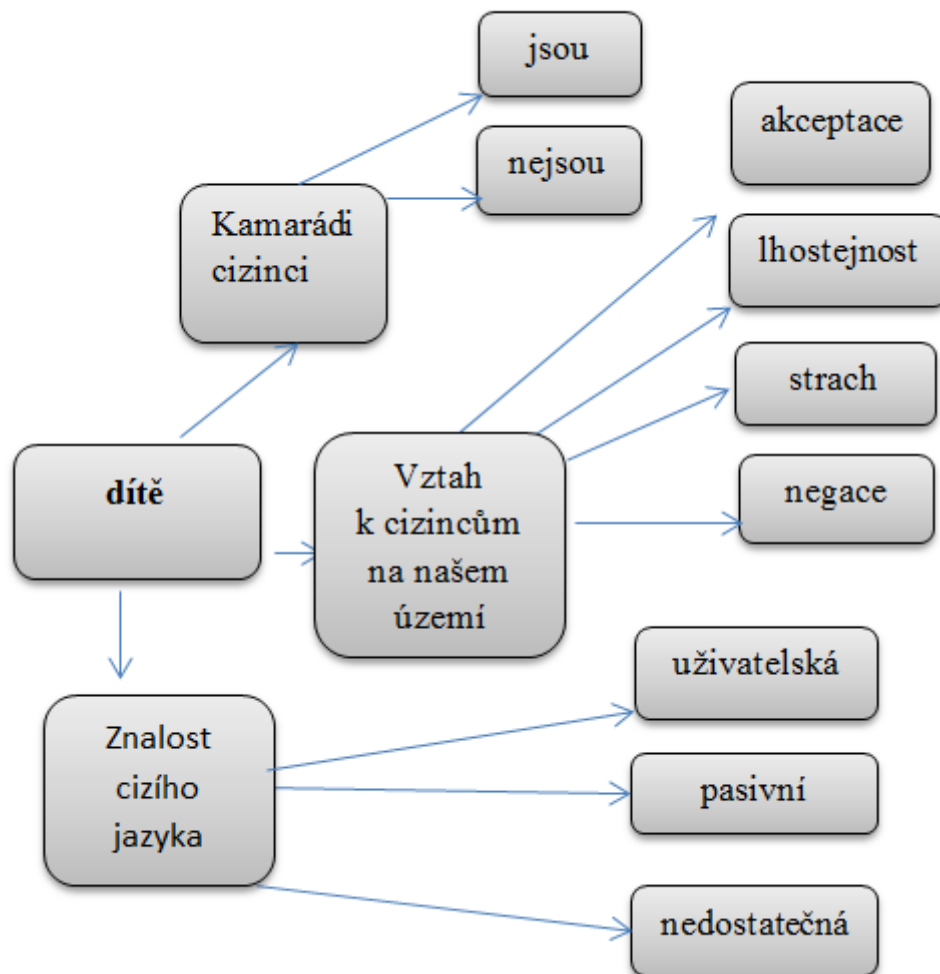
Kódy pro kategorii cizí jazyk jako bariéra: jiná kultura, dorozumět se, mít strach, jiné zvyky, číst v originále, jen ve škole, jiný než Čech, zvykla bych si, s nikým si nepišu, když bych musela, využívat aktivně, ztratit se, jezdit ven, s pomocí slovníku, proč by z toho měla být nadšená, kroužek angličtiny navíc, co umím, ve škole stačí

Vzhledem k faktu, že všech sedm zpovídaných dětí pochází a bydlí z menšího města a vesnice byla menší šance, že děti budou chodit do školy s dětmi přistěhovanými do České republiky z odlišné země. Předpokládám, že by výzkum této kategorie mohl vyjít odlišně v případě, že bych zpovídala děti například z Prahy. Jen v jednom rozhovoru se ve třídě objevil na několik ročníků spolužák, který se zřejmě už narodil v České republice vietnamské komunitě. R5 „*no tak my jsme měli z Vietnamu, co už teď přestoupil na gympl a jinak už nikoho*“ Děti tedy navštěvují školu, kde s nimi běžně nechodí do třídy dítě z odlišné národnosti. Nejsou tak zvyklé se opírat o jiný jazyk než je jejich rodný. Přestože jsou členy různých sociálních sítí a mohly by si chatovat s kýmkoliv na světě, žádné dítě tuto možnost nevyužívá. Pouze v jednom rozhovoru byla iniciátorem tohoto možného propojení škola. R6 „*jenom jsem si chvíli dopisovala, my jsme to měli v rámci školy, že jsme měli takhle někomu napsat, v současné době si s nikým nepišu v cizím jazyku*“

Všechny děti se učí anglicky, některé studují i ruský, německý, španělský jazyk. Přes fakt, že anglický jazyk se učí už ve školce, tedy jeho úplné základy a spíše jen pozdravy a základní slovíčka, děti na základní škole mají tento jazyk pravidelně v hodinách, ale nemají jistotu s jeho užíváním. R4 *ne, já tomu moc nerozumím, takhle se nebavím, mám radši tu češtinu, studuju angličtinu, rád bych se naučil německy a i trošku rusky, protože mám představy do budoucna, že budu jezdit ven, mám rád cizinu, tak abych se nějak dorozuměl, zatím angličtině moc nerozumím*“ U dětí ve věku devíti let je možné pochopit jazykovou rezervu a nemožnost se domluvit. Rozhovory jsem dělala i s dětmi ve věku čtrnácti let, které mi odpovídaly shodně. Tedy jazyk je pouze jeden z předmětů ve škole, nejedná se ani o neoblíbený či oblíbený předmět, ale jeho možné použití zatím nebylo v praxi praktikované. Cizí jazyk ať jakýkoliv je pro děti velká komunikační bariéra a bohužel necítí jistotu v jeho správném používání. Z rozhovorů dětí vyplývá, že děti mimo školu se nijak nezabývají v dalším možném rozvíjení cizího jazyka. Pokud se tedy nejedná o nutnou přípravu cizího jazyka do školy, jazyk v jednolitém prostředí, kde se mluví jen česky, není aktivně využíván. R7 *„nene, nečtu žádné knížky v cizím jazyce, pokud se nepočítají učebnice*“ . Pouze jedno dítě mi odpovědělo, že se pokouší za pomoci slovníku si občas přečíst jednoduchou anglickou knížku. R1 *„na počítači mám stahlé knížky, první to přečtu a potom si to ještě vyhledám na počítači*“ *na tabletu mám takovou aplikaci a za pomoci slovníku jsem zkoušela číst knížku v angličtině*“ Na dotaz jestli jim jejich rodiče s výukou cizího jazyka mohli nebo mohou pomoci. R3: *„trošku jo, ale v angličtině míň, i když se anglicky učila, ale nám takovou jistotu, takže se se mnou učí víc v jiných předmětech*“ R4: *„tak není ani potřeba, do školy co umím mi stačí, na dovolené bych se snad časem taky nějak domluvil a mamku bych s tím ani nezatěžoval, ona by mě to stejně asi nemohla ani učit, když jsem byl malý, tak mě ze slovíček zkoušela, a myslím, že teď už takové znalosti nemá*“ Když mě zajímalo jestli by děti chtěly jazyk se snažit prohloubit ještě v dalším kurzu po škole, děti uváděly tyto výpovědi. R4: *„ve škole mi to, co umím, stačí a nevím, kdy bych do toho kurzu chodil, rád bych měl po škole čas na úkoly a na přípravu na další den do školy a když bych došel ještě z angličtiny, tak bych byl už asi moc unavený a nestihl bych udělat to, co se po nás ve škole chce a co je třeba povinné*“

Co se týká vztahu k jiným kulturám na našem území, neměla jsem ze sedmi rozhovorů žádné nadšení ze strany dětí. Děti by z možného přílivu migrantů neměly radost, rozhodně by se na ně netěšily, buď jsou názory tolerantní, v jednom rozhovoru by se líbila kulturní rozmanitost R4 *„no jak se to vezme, záleží jací cizinci, ale snažil bych se jim vyjít vstříc,*

protože nemusí být zlý, jako nevadilo by mi to, já se docela rád setkávám s jinou kulturou“, další dítě uvedlo, že toto nevidí jako hrozbu, protože se nebojí možného napadání. R5 *„ tak jako něco tam je, že bych se i bála, ale moc tomu nevěřím, že by se tady zrovna něco stalo.“* Některé děti se snažily být tolerantní a uvedly, že když by nový přistěhovalci se chovali slušně dle pravidel, tak by jim to nevadilo, R6 *„ no, když by nic nedělali, tak by mi to bylo asi jedno“* jiné mají strach z jiné kultury a uvádí přímo racionální důvody. R1 *„ Žádný, ale nechtěla bych je tady, mají odlišné zvyky.“* Zajímavý postřeh mělo dítě v rozhovoru, které mělo obavy z toho, že by se nedomluvilo ve své vlastní zemi. R7 *„ no to by mě vadilo, třeba bych se chtěla někoho zeptat a nerozuměla bych mu, takže by mě vadila ta komunikace, že bych se s ním nedomluvila“* Co se týká pohledu rodičů na vyšší míru migrace, pokud děti vůbec zachytily nějaký postoj, je spíše více negativní a naplněný obavami. R5: *„ Tak nevím, dívají se občas na zprávy a jako asi nikdo z nich není nadšený, nevím, nějak se o takových věcech nebavíme“* R7: *co tak vím, tak by jim to taky vadilo, bojí se, aby jich tu nebylo moc“* V rozhovoru jedno dítě uvádí, co si myslí, že by vadilo její mámě, s kterou bydlí sami a dotýká se jich tak více otázka bezpečí. R4: *„ Bydlíme sami, mamčin přítel s námi nebydlí, takže si myslím, že by se jí to nelíbilo, kdyby na ulici potkávala hodně cizinců, jako taky si myslím, že by z nich neměla vyloženě strach, i kdyby jich tu bylo víc, ale zase nevím, proč by z toho měla být nadšená“*

Obrázek 5: Výchova v době globalizace (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Cizí jazyk jako bariéra

Ať se zřejmě ve formě metodiky výuky cizího jazyka od roku 1989 mnohé změnilo k lepšímu, děti stále nemají jistotu v jeho používání. Je škoda, že přestože jsou vybaveni technologickými možnostmi, média pro vylepšení kvality úrovně cizího jazyka tolik nevyužívají. Nemají kamarády, s kterými by musely mluvit jinak než česky. Děti neměly vyloženě nic negativního k odlišným kulturám, ale zároveň upřednostňují naši kulturní identitu. V komunikaci s odlišnou kulturou vnímají slovo cizinec jako někdo, kdo je opravdu cizí. Děti jsou ve svém chápání mono-identické, mohou mít do budoucna problém s přijetím nové kultury. Jejich kulturní identita může být v tomto vztahu ovlivněna názory rodičů a českých médií.

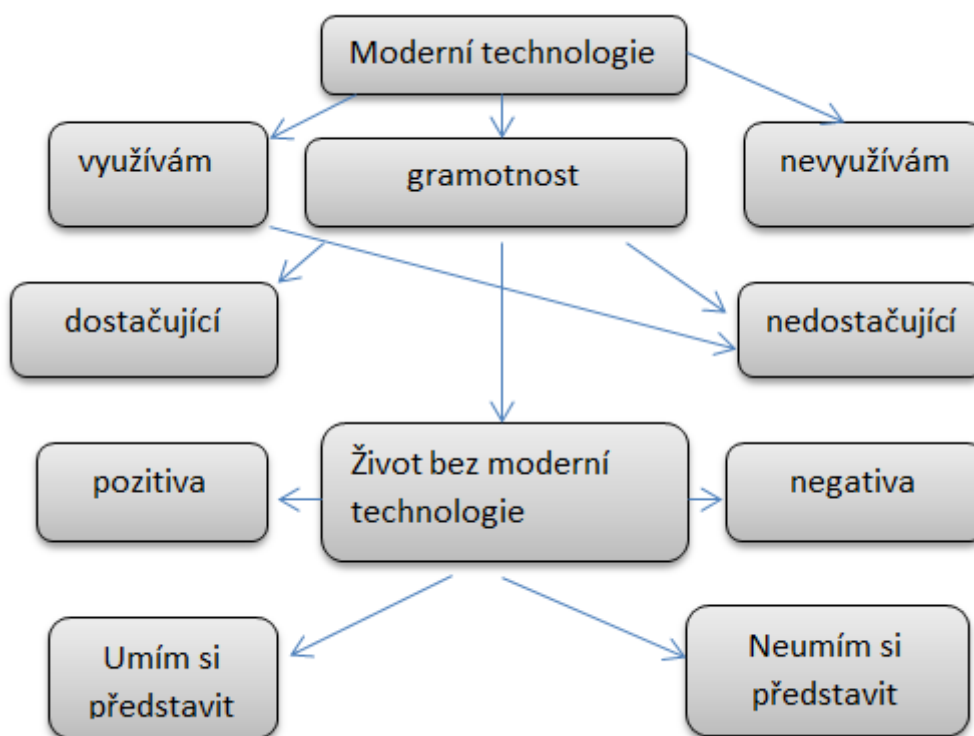
C. Mediální výchova

Nová technologie jako „žrout času“

Kódy pro kategorii Nová technologie jako „žrout času“: když se nudím, youtubeři, být členem, něco se dozvědět, být na telefonu, závislost, snažit se omezit, mít zadarmo, s vylepšením, být vybavený, být mimo, hodně doma, skoro celý den, říct stop, zabaví mi mobil, mamka hry nehraje

Každá generace je jiná. Odlišnost je daná trendy společnosti, možnostmi doby, technologickým pokrokem. Není proto nijak překvapivé, že všechny děti z rozhovoru jsou vybaveny svými mobilními telefony s možností přístupu na internet, vlastní tablet nebo počítač. R2 „*mám mobil, počítač, notebook, na mobilu mám internet*“ Techniku umí využívat, všichni ve stejných měřítkách. Propojuje také jejich vztahy na sociálních sítích. Většina dětí je členy některé ze sociální sítě, nejčastěji Facebook, kde také tráví volný čas. Z nejčastějších aktivit na mobilu a na počítači patří stahování aplikací, filmů, hudby, komunikace na sociální síti, sledování youtuberů, které je pro současné děti velice žádané. Děti, protože jsou jenom dětmi, ještě s technologií neumí zacházet úplně bezpečně, v některých rozhovorech dítě uvedlo, že svými aktivitami zavirovalo nebo pokazilo počítač. R3 „*no, když jsme ještě měli ten počítač, který jsem zavirovala, tak jsem hrála ještě na něm a pak jsem se dívala ještě na ty youtubery, tak máma nadávala, že jsem pokazila počítač*“ Jedno z dětí uvedlo, že si počítač pravidelně odvírovává. R5 „*stahuju aplikace, čistím počítač, aby tam nebyl nějaký virus, ale jinak na počítač moc nechodím mimo to co se týká školy*“ Jen jedno dítě, chlapec, uvedl, že by se počítačům rád věnoval v budoucnu, že jej zajímá počítačová grafika. R4 „*zajímám se o počítačovou grafiku, stahování filmů umím, nelegálně ne, na stránkách google stahuju s vylepšením* Ostatní děti, měly znalosti, které bychom u jejich vrstevníků našly běžně. Dítě, které by bylo dnešní technikou vyloženě nedotčené, jsem v rozhovoru neměla žádné. Slabší znalost byla u dětí v uživatelských programech Word, Excel, Powerpoint, které děti buď nepoužívají vůbec, nebo pouze částečně s menší znalostí. R4 „*no, nemůžu říct, že bych je nějak ovládal, umím takové ty základy ve wordu, v excelu už míň, vím, že je tam toho mnohem víc, ale zatím to neumím, ale rád bych se to naučil, počítač bych chtěl umět do budoucna hodně.*“ R3 „*Ne, to ne, to mě nebaví*“ R1 „*ne to ne*“ Když jsem se v rozhovorech ptala, jestli hrají počítačové hry, překvapilo mě především u holek, že s oblibou různé hry na počítači hrají. Snad jen jedno dítě ze sedmi odpovědělo negativně. R5 „*ne, vůbec, nehraju*“ Počítačové hry představují pro děti příjemný relax, často hrají, když nemají co dělat. R2 „*jo, určitě,*

když se mi chce, třeba jednou týdně si něco zahraju třeba, když se nudím“ Na otázku jestli by si dokázali představit život bez počítače, tabletu, mobilu odpovídaly překvapivě ano. Tedy přestože jsou tyto děti odmala navyklé na život s přítomností mobilního telefonu, neměly by problém žít jinak. Navíc, jak uvedlo jedno dítě, díky mobilu je ve třídě v hodině často roztěkané, neumí si utříbit myšlenky. R4 *„dokážu, bylo by to samozřejmě super, někdy jsem díky tomu tak trošku mimo, třeba ve škole jsem díky tomu trošku mimo“*. Děti si také správně uvědomovaly, že by měly více času a mohly by jej trávit víc v přírodě. Už ve svém dětském věku si tedy uvědomují, že je moderní technologie v podstatě omezuje. R3 *„ale zase bych si užívala víc přírody. Byla bych víc venku.“ Takhle jsem hodně doma.“* Pohled rodičů na pravidelné vysedávání dětí u tabletu či počítače je různorodý. Rodičům samozřejmě vadí, když dítě dlouho vysedává doma a nejde se bavit ven. R3: *„mamka vůbec a není ráda, když mě vidí vůbec u počítače, říká mi, že do toho pořád hledím a štve ji to“* R1: *„... jí nevadí ani tak to, že tam sedím, jak asi to, že nemá moc kontrolu nad tím co tam dělám a asi se bojí, abych tam něco neprohlížela, co bych třeba neměla“* R4: *„já se to snažím omezit, teď jsem na tom facebooku nebyl pět dní a mamka říká, že je to závislost, jak jsem pořád na telefonu“* Co se týká jejich rodičů jestli jsou pro ně ukázkou a také sedí u počítače nebo jestli naopak rodiče využívají svůj volný čas jinak mi děti odpověděly spíše tak, že jejich rodiče u počítače vysedávají v rámci svých časových možností, většinou, když něco hledají, nebo musí něco zaplatit, uvedly spíše pragmatické důvody. R3: *„mamka vůbec a není ráda, když mě vidí vůbec u počítače, říká mi, že do toho pořád hledím“* R2: *„Tatka jo, mamka hry nehraje. U počítače je vidím, ale i doma pracují, mamka se dívá na maily z práce.“* Ale byly i výjimky. R7: *„máma ani tak ne, ale táta hodně, má tablet tak sedí u něho“*

Obrázek 6: Nová technologie jako „žrout času“ (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Nová technologie jako „žrout času“

Děti nejvíce času s médii tráví prohlížením, chatováním a hraním si na počítači, tabletu, mobilním telefonu. U takových aktivit čas plyne rychle a tak si děti ani nedokázaly rychle vybavit, kolik hodin denně takto vyplývají. Kolik hodin pak záleží na počtu kroužků, obtížnosti studia ve škole a případné kontrole ze strany rodičů. Pro děti jsou současná média pohodlným komunikátorem mezi vrstevníky. Děti ve věku 9-14 let ještě nemůžou být dlouho sami venku, ale svoje kontakty mohou udržovat doma v pohodlí. Toto vyhovuje jak dětem, tak jejich rodičům, které mají své děti „pod kontrolou“. Děti si na tento styl socializace mohou zvyknout a i v mládí a dospělosti mohou komunikaci přes média upřednostnit před osobním setkáním. Osvěta na základních školách v rámci mediální výchova nemůže být dostatečná, protože média jsou již životním stylem a jsou součástí kulturní identity dětí i dospělých.

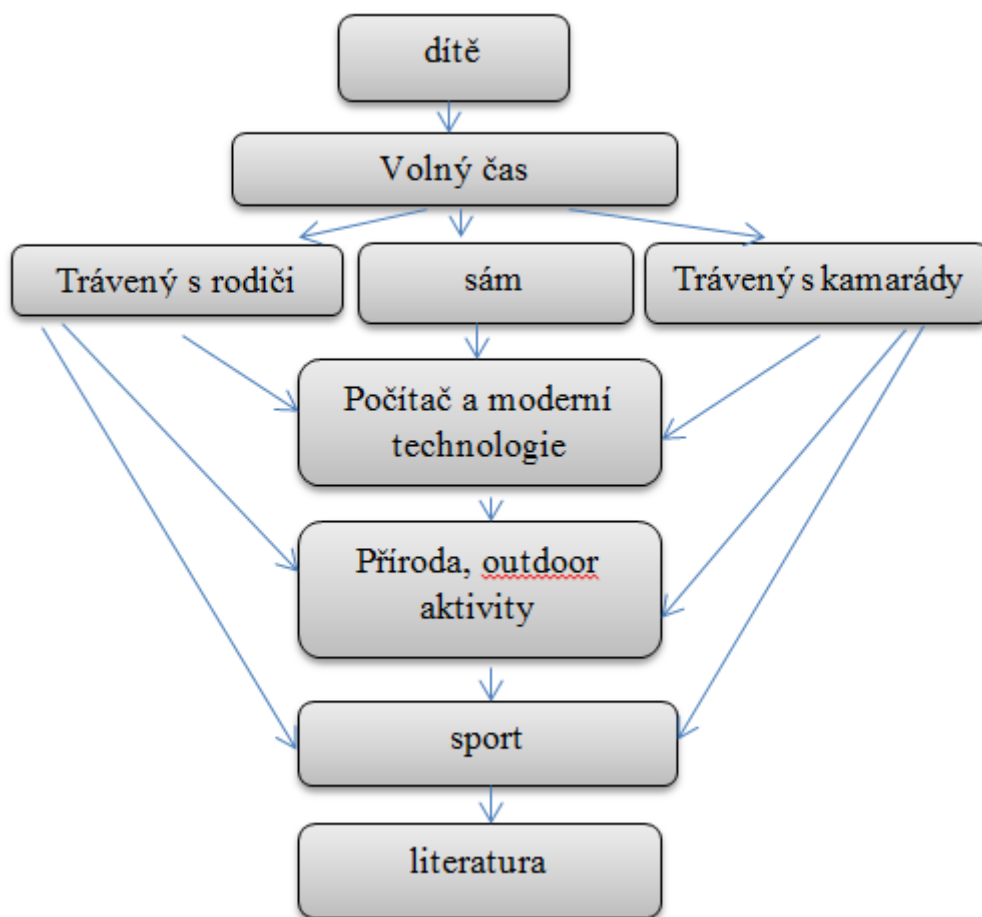
D. Výchova a volný čas

Počítač versus příroda a koníčky

Kódy pro kategorii Počítač versus příroda a koníčky: dělat blbosti, být venku, jít se psem, víc s kamarády, ven ke koním, číst v klasické podobě, střední liga, sport jako příprava do budoucna, na tabletu v aplikaci, mít každý svůj mobil, jak je knížka tlustá, komentáře n hry, fungovat profesionálně, když máme po škole čas, okolo baráku

Když jsem se děti ptala, kolik času denně tráví u počítače nebo na tabletu, listováním v mobilu většinou nebyly schopny odhadnout čas. Je to často z toho důvodu, že čas brouzdáním po síti tak rychle letí, že někdy je opravdu těžké i pro dospělé jej odhadnout a říct správné číslo jak často prosedíme svůj život před monitorem. Pokud odmyslíme čas strávený u počítače, snaží se děti svůj volný čas trávit smysluplně různými aktivitami venku. Oblíbená je práce na zahradě R1: „*dělám na zahradě, to mě taky baví*“, ježdění na kole, jen tak si vyjít s kamarády, kamarádkami ven. Děti, které bydlí v domech se zahradou, tráví volný čas na zahradě, drobnou prací okolo zahrádky. R1 *...nebo jsem venku a něco sbírám.*“ Děti si vyloženě na nedostatek volného času nestěžovaly, některé mají pravidelné koníčky, které jim tento čas zabírají, v případě, že se nevěnují svým koníčkům a sportu pravidelně mají času více. R5 *„no ani moc ne, protože chodím sem ke koním, takže ani moc ne ještě chodím do hasičů a tam aktivně sportujeme a závodíme, ale už to budu dělat jen jeden rok* Svůj čas tráví více s kamarády než s rodiči, což je dané vysokou pracovní vytížeností rodičů, více tam, kde se jedná o neúplnou rodinu. R4 *„no, o víkendech hodně, ale mamka bývá docela dlouho v práci, končí až v 18 hodin, takže ty dvě hodinky spolu máme, ale mamka je pak už unavená a mě to nějak nevadí*“ V případě, že jejich rodiče mají volný čas, věnují se sportu, četbě nebo sledování televize, procházky se psem. R6 *„moje mamka chodí asi tak 3 x do posilovny a můj tatka chodí na závody, spíš s mamkou, tatka nepracuje tady, takže s ním moc času netrávím*“ R7 *„tak mamka se dívá večer na počasí, sleduje televizní noviny, dívá se na filmy, kdyby tam byl nějaký zajímavý film, čte, pak sport.* Děti si svůj volný čas umí vyplnit sami ať s kamarády nebo v kroužcích, které navštěvují. Většina dětí chodí do kroužku především proto, že je zajímavá a nepředpokládají, že by v této aktivitě mohly být úspěšné do budoucna. R6 *... žádný sport aktivně jako příprava do budoucna nedělám, jako chtěla bych s koňma, ale vím, že jsou skoro vždycky všichni lepší.*“ Do svých zájmových kroužků chodí pravidelně proto, že si je vybraly, nikoliv z donucení a na přání rodičů. Co se týkalo dotazu na trávení volného času

čtením, děti z mého vzorku- rozhovoru přečtou minimálně 1-2 knížky za měsíc. R6 „, *no s knížkama nemám moc čas, do knihovny jako tak zajdu, ale za měsíc asi jen jednu, čtu jen české knížky, a knížky jsou vždycky tištěné*“ Všichni navštěvují knihovnu, kde si knihy půjčují a dávají více přednost tiskové verzi před čtením ze čtečky nebo z počítače. Literaturu vybírají podle zájmu, povinná literatura se jim samozřejmě čte hůř. R7 ... *za měsíc tak dvě knížky, ono záleží, jak je ta knížka tlustá, když mě knížka baví, tak to přečtu rychle, ale museli jsme číst od Heleny Šmahelové Velké trápení a to byla blbost, to se nedalo číst, mám ráda takové ty fantazy třeba Škola dobra a zla je dobrá nebo Mimoňci to je dobré*“

Obrázek 7: Počítač versus příroda a koníčky (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Počítač versus příroda a koníčky

Z rozhovorů nijak nevyplývalo, že by k přírodě měly lepší vztah děti z vesnice než děti z města. I děti ze Zlína svůj volný čas rády tráví v parku v centru města a jezdí do přírody například na hřiby. Naopak si velice cení těchto možností a rády by okolo sebe měly více

zeleně. Rodiče se své děti snaží kulturně identifikovat- zaměřovat, alespoň na jeden kroužek. Nejčastěji se jedná o pohybový kroužek. Na vesnici stále drží svoji popularitu Hasič, který má už vybudovanou kulturní tradici v naší zemi. Samozřejmě současné děti mají svůj volný čas odlišný tím, že jsou obklopeni také virtuálním světem, který jsou zvyklé využívat. Všechny děti jsou zapsané do knihovny, kde si půjčují knížky, které čtou jak v tištěné podobě, tak si knížky stahují z internetu.

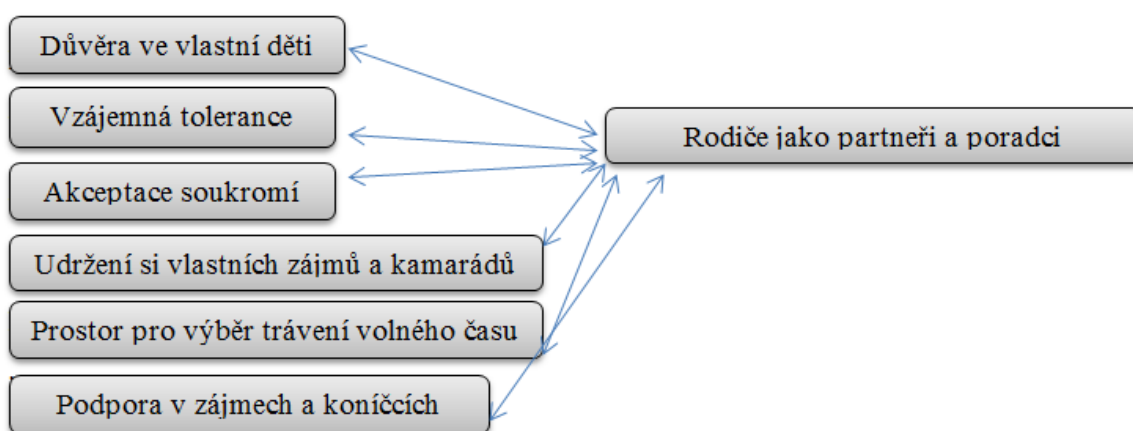
Interpretace pro oblast ve vztahu k výchově

Rodiče jako partneři a poradci

Kódy pro kategorii Rodiče jako partneři a poradci: nechávají mi soukromí, vzájemně si důvěřujeme, mít dobrý vztah, užíváme si toho co je ve městě, občas mě mamka prozkouší, jsem schopná se do školy připravit sama, rodiče jsou dost vytížení, rodiče nám nic nenutí, mamka z toho má radost, šťve ji, když hledím do počítače, občas hrajeme hry, nijak mi do toho nemluví

Z výpovědi dětí ze sedmi úplných a neúplných rodin je zřejmé, že děti mají spíše volnější výchovu založenou na důvěře. R2: „*nechávají mi soukromí a řekla bych, prostě si vzájemně důvěřujeme, nejsem problémová, mám dobré známky, navíc máma má taky facebook a mám ji v přátelích.*“ R5: „*tak nejsem tam nijak dlouho a myslím, že ví, že si zajdu na facebook, navíc mám tam i část rodiny, takže tohle mají pod kontrolou, nijak mi do toho nemluví*“ Obě dvě strany se vzájemně respektují, jedná se o rovnoprávný vztah mezi dítětem a rodičem R4: „*myslím, že rodiče mě podporují v tom, co mě baví a vidí, že mě baví počítače, že jsme u toho s bráchou hodně zalezlý, tak nás nechávají tak*“, děti si své povinnosti ve škole řeší více samostatně. S rodiči, o škole komunikují a nechávají si prostor pro soukromí. R2: „*tak jsem v pokojíku a mám zavřené, tak jim je jasné, že se celou dobu asi neučím, ale rodiče mi hodně důvěřují a ví, že tam nehledám žádné kraviny a že celkem jsem opatrná na to, abych to nezavirovala, nechávají mi soukromí, řekla bych, prostě si vzájemně důvěřujeme, nejsem problémová, mám dobré známky, navíc máma má taky facebook a mám ji v přátelích.*“ Děti bez problému respektují, že i rodiče mají svoje zájmy a kamarády. R7: „*mamka chodí cvičit, mají s tátou společné kamarády a taky svoje kamarády, takže si rádi vyjdou ven, někdy jdeme všichni i s jejich rodinou*“ R6: „*moje mamka chodí asi tak 3x do posilovny a můj tatka chodí na závody*“ R2: „*Máma třeba chodí na kolo, jde do posilky na spininky, když je zima nebo se psem. Táta si jde zahrát*

foťbal.“ Kurzy, do kterých děti chodí ve svém volném čase, si vybraly z důvodu, že baví a chtějí se jim věnovat. R7: „rodiče nám nic nenutí, ale mě tančení pořád baví a i mamka z toho má radost“ R5: „myslím, že já sama, odmala jsem měla koně ráda a jsem ráda, že právě tam kde bydlím, můžu se o koně starat, je to hodně práce a kolikrát si ani nezajezdím, ale baví mě to a rodiče se taky rádi na koni projedou, často tu za mnou chodí.“ R1: „myslím, že jsme to vybraly s mámou, chtěla jsem nějaký pohybový a baví mě, nechodím tam z povinnosti“ Většina dětí tráví více volného času s kamarády, než s rodiči což logicky vyplývá i z toho, že rodiče pracují na směny, i přes víkend nebo je v rodině pouze pracující matka.

Obrázek 8: Rodiče jako partneři a poradci (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Rodiče jako partneři a poradci

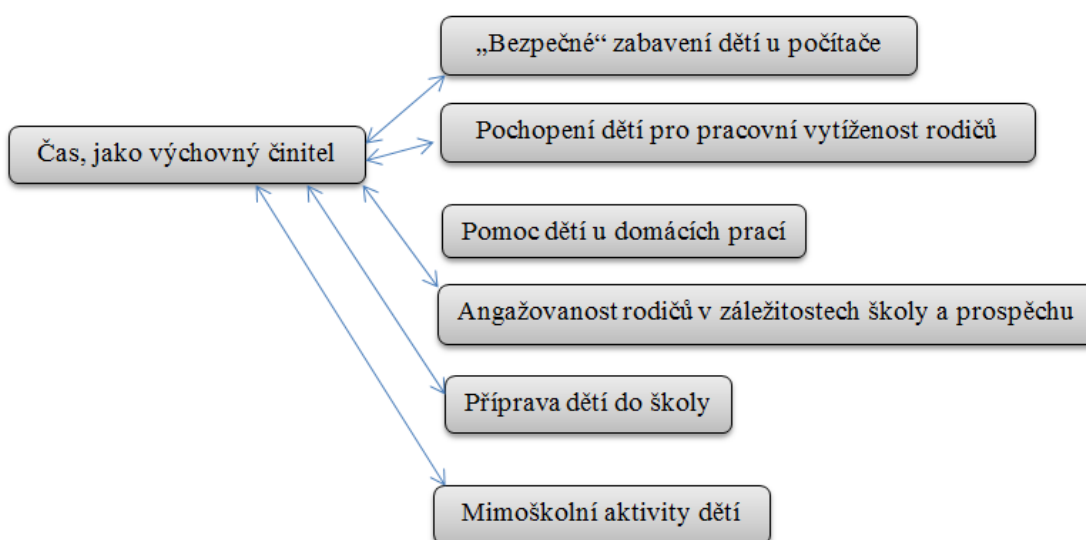
Rodiče a děti jsou dvě strany, které se vzájemně respektují, jak děti, tak rodiče si udržují svoje koníčky, záliby, ponechávají si navzájem dostatek soukromí. Rodina díky náročné časové vytíženosti žije vedle sebe a už méně spolu a tak média mají na dítě větší vliv čím je dítě starší. Moderní technologie je využívána i v komunikaci rodiny se školou. Běžná základní škola na vesnici má svoji elektronickou žákovskou a rodiče se o prospěchu dítěte informují právě přes společný intranet třídy, kde se dozví vše nové, co škola podniká. Tedy i rodiče musí být mediálně gramotní a mít doma fungující internet.

Čas jako výchovný činitel

Kódy pro kategorii Čas jako výchovný činitel: rodiče jsou dost vytížení, má toho taky hodně, nevysedává tam, nemá na to čas, mamku bych tím nezatěžoval, mamka je pak už unavená, když nemám co dělat, když se nudím, je hodně v práci, chybí mi ten čas, dost se se mnou učí, když má čas, škola zabírá dost čas, budu to dělat už jen rok, cestou v autě to hodně probíráme, dost se se mnou učí, když má čas, mamka bývá docela dlouho v práci, byl bych asi už moc unavený, nevím, kdy bych do toho kurzu chodil, nestihl bych udělat co se po nás chce, už jsem to nestíhala, když není v práci, dýl

Čas hraje významnou roli ve výchově dítěte. Děti už u svých rodičů vidí to, že své záležitosti často nestíhají a mezi pracovními povinnostmi a povinnostmi ohledně údržby domu a zahrady už nemají tolik času právě na ně. R5: „*tak většinou jsou doma, uklízí, starají se o práci okolo baráku, takže jim taky pomáhám, hlavně venku co je potřeba*“ Z tohoto důvodu děti nechávají zabavit se právě u počítače, kde mají dítě na dohled a ví, že se mu nemůže nic nebezpečného stát. Děti naopak jsou na svůj život, který si žijí vedle rodičů zvyklí a mají pochopení pro nedostatek času svých rodičů. Rádi jim pomáhají na zahradě nebo v domácnosti a u těchto prací si v podstatě zřejmě nejvíc sdělí informace o škole nebo o tom se stalo v průběhu dne. Rodiče tak samozřejmě znají prospěch svých dětí, spoléhají na jejich bezproblémovost a dobré známky a do aktivit školy se tak nemusí více zapojovat. R1: „*tak po celý rok jsou známky na společném webu se školou, kde má mamka heslo, pod kterým se přihlásí, a sleduje mi tak známky, vždycky je označí, jakože je viděla. Na této stránce je i napsané co se ve škole děje. S učitelem co máme teď nového si píše maily, když je potřeba jinak do školy nechodí.*“ R5: „*jsem schopná se do školy připravit sama, mamka ani taťku na to nepotřebuju. Občas mě mamka v kuchyni prozkouší třeba u mytí nádobí nebo tak, když vaříme, ale nijak pravidelně, má toho taky hodně, rodiče jsou dost vytížení jenom z práce chodí pozdě a ještě než nakoupí je fakt večer.*“ R2: „*Na začátku jo, to hodně, ale teď si už myslím, že není potřeba, mamka mě občas v kuchyni vyzkouší, ale že by se se mnou vyloženě učila to ne a ani bych to po ní nechtěla. Učím se dobře, ve škole nemám žádné problémy, když donesu špatnou známku, tak to samozřejmě rodiče ví, ale mívám dobré vysvědčení, ve škole nemám problém ani v kolektivu ani s učitelama*“ R2: „*... že by se na nich podíleli to ne, ale škola pořád akce, o kterých rodiče ví, jsou to lampionový průvod na podzim a pak kdysi ještě byla drakiáda, a taky tam byla ve škole nějaké školní diskotéka kdysi.*“ V rámci časových možností se svým dětem snaží

věnovat. R7: „Mamka mě i segru prozkoušela, známky sleduje pravidelně, dost se o škole bavíme, ptá se mě co se každý den dělo, když mi něco nejde, tak to s mamkou vypilujeme i třeba přes víkend si na to sedmem na hodinku, když není v práci. Ona dělá v nemocnici a má tak práci i o víkendu a tak přes víkend kolikrát buď není doma, nebo dýl spí. Zná, ale i moje spolužačky ví, jak se kdo učí, takže má dobrý přehled i o učitelých si jí vždycky postěžuju, co mě štve.“ Problémy s časem mají i děti, které si vyberou více aktivit, které je zajímají. R2 „ještě jsem chodila do jednoho kroužku, ale to už nestíhala“ R6: „času pro sebe moc volného právě nemám, škola zabírá dost čas, pak učení po škole, pak ty koně kde chodím každý víkend a po škole“ R4: „...a nevím kdy bych do toho kurzu chodil, rád bych měl po škole čas na úkoly a na přípravu na další den do školy a když bych došel ještě z angličtiny, tak bych byl už asi moc unavený a nestihl bych udělat to co se po nás ve škole chce“

Obrázek 9: Čas, jako výchovný činitel (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Čas, jako výchovný činitel

Čas se ukázal jako významný činitel v mojí práci a tato kategorie byla označena za fenomén. Rodina utváří prvotní kulturní vzorce v socializaci dítěte, směřuje jeho identitu. V současných rodinách, kde rodiče jsou hodně pracovně vytížení, není tolik času na to, aby rodina byla více pohromadě. Děti tak shodně uvedly, že více času než s rodinou tráví s kamarády, kamarádkami. Média jsou u hektického způsobu života pro rodiče a děti

zdrojem odpočinku a relaxu, televize a počítač se tak využívají jako způsob nabírání nových sil a mohou tak formovat děti více než rodiče.

Matka, střed výchovy

Kódy pro kategorii matka- střed rodiny: mamka z toho má radost, s mámou jsme si hodně blízké, mamka má z toho radost, mamku bych tím nezatěžoval, mamka je pak už unavená, chodíme s mamkou na hřiby, vždycky si jí postěžuju, co mě štve, zná i mé spolužačky, má dobrý přehled, zná i známky spolužaček, míň než s mamkou, za tátou jezdím taky, táta s námi nebydlí, spíme spolu v jedné posteli, jezdí pro mě na tréninky, zná i moje spolužačky, vybraly jsme to s mámou, bydlíme sami, mamčin přítel s námi nebydlí, mamka mě i segru prozkoušela

Matka, jako střed rodiny je především matka v rodině neúplné, kde dítě nebo děti žijí pouze s matkou a s jejím přítelem nebo jen s matkou a svého vlastního tátu vidívají děti o víkendech nebo v předem domluvených časech. R1: „s mámou jsme si hodně blízké, za tátou jezdím taky, ale jsem ráda doma s mámou a i s jejím přítelem a s ním si rozumím“ Tyto děti jsou tak na své mámy více fixované a mají bližší vztah založený na kamarádství. R3: „...s mamkou jsem hodně spolu, jezdí pro mě na tréninky, večer přes víkend, když je čas, tak si pustíme nějakou pohádku, spíme spolu v jedné posteli třeba přes víkend, když mamka nejde do práce“ R1: „trávíme jej hodně spolu, povídáme si a díváme se na telku, někdy jeden na výlet, mamka mi pomáhá i s učením, zkouší mě do školy, dost se se mnou učí, když má čas“ R6: „Mamka mě i segru prozkoušela, známky sleduje pravidelně, dost se o škole bavíme, ptá se mě co se každý den dělo, když mi něco nejde, tak to s mamkou vypilujeme i třeba přes víkend si na to sedmem na hodinku, když není v práci.“ Když jsem se ptala dětí, co by ve své rodině rády změnily, uvedly toto: R1: „tak to nevím, s mámou jsme si hodně blízké, za tátou jezdím taky, ale jsem ráda doma s mámou a i s jejím přítelem a s ním si rozumím, asi i víc než s tátou, nebo to je těžko říct, ale táta s námi nebydlí“ R3: „dost mě štvalo jak se mamka s taťkou hádali, teď, když tátu vidím, tak je to už jiné, už u nás nebydlí, chybí mi, ale vídáme se pravidelně, ale víc se mi to líbilo, když jsme bydleli všichni pohromadě“ Taky v rodinách, kde bydlí společně matka i otec tedy v úplných rodinách se děti při zmínce na rodiče odvolávaly více na matku. R7: „Zná, ale i moje spolužačky ví, jak se kdo učí, takže má dobrý přehled i o učitelých si jí vždycky postěžuju, co mě štve.“ R7: „taky se o škole bavíme, ale teda míň než s mamkou“ Když jsem se děti ptala na otázku co by změnili ve své rodině, uvedli, že celou, kompletní rodinu, R3: „dost mě štvalo jak se mamka s taťkou hádali, teď, když tátu vidím, tak je to už jiné, už u nás

nebydlí, chybí mi, ale vidáme se pravidelně, ale víc se mi to líbilo, když jsme bydleli všichni pohromadě.“ R1: „tak to nevím, s mámou jsme si hodně blízké, za tátou jezdím taky, ale jsem ráda doma s mámou a i s jejím přítelem a s ním si rozumím, asi i víc než s tátou“ a více času stráveného společně. R4: „tak máma se vidá s přítelem, který u nás nebydlí, bydlíme s mámou, s tátou se vidáme pravidelně, mamka má hodně práce a někdy mi chybí ten čas, že na mě nemá tolik, je hodně v práci a pak jsme spolu mezi vařením, úklidem a tak, ale rád bych častěji nějak zašel jen s mámou a i s tátou nebo s tím jejím přítelem, to by mi nevadilo, takže asi mě chybí ten čas strávený společně, bych tak řekl“

Obrázek 10: Matka, střed výchovy (vlastní obrázek)

Shrnutí kategorie Matka, střed výchovy

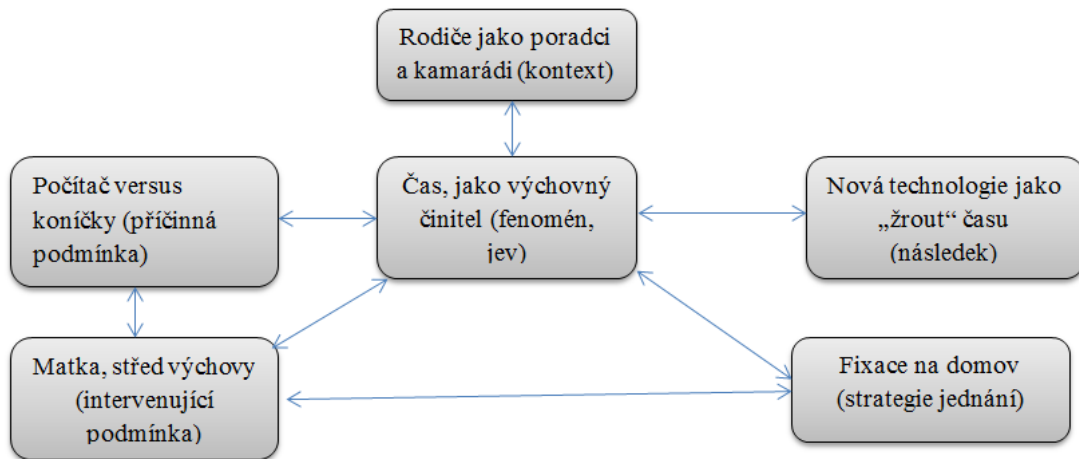
Nejen děti, které žijí ve společné domácnosti jen s matkou, ale i ty, které bydlí s oběma rodiči, na mé odpovědi k rodičům odpovídali za jednoho člena rodiny, odhazovaly vždy více na matku. Protože rodina je primárním činitelem uvádění dítěte do kulturního života k jeho identitě, bude to především matka, která bude mít přímý vliv. Tento vliv postupně slábne, v momentě kdy dítě vstupuje do školy a více na něj působí společnost, vrstevníci, média.

Axiální kódování

V axiálním kódování se pracuje z dat z otevřeného kódování a hlouběji zkoumáme, nakolik se kategorie dají sloučit dohromady. V tomto kódování se sleduje souvislost mezi

kategoriemi, jejich vztahy a hledá se kategorie, která propojuje všechny ostatní. Ta se nazývá fenomén a od ní se odvíjí další kategorie jako kontext, intervenující následky a strategie jednání.

Obrázek 11: Axiální kódování (vlastní obrázek)

Centrálním jevem, fenoménem jsem označila kategorii Čas, jako výchovný činitel, který tvoří střed ve schématu, ve kterém jsou jednotlivé kategorie propojeny. Příčinná podmínka, která vedla ke vzniku jevu je označená kategorií Počítač versus koníčky. Kontext vyjadřuje strategii jakým způsobem je na jev reagováno. Intervenující podmínky ukazují na možnost rodiny s jedním rodičem v centru. Strategie jednání u dítěte žijícího s jedním rodičem je potřeba vyšší fixace na domov, na matku. Strategií jednání v úplné rodině je oboustranná spokojenost s místem kde rodina žije jak ze strany rodičů, tak i dětí. Následkem je pak kategorie „Nová technologie jako „žrout času“. Středem kultury dnešní generace, ale i stylu výchovy je čas, který ovlivňuje způsob výchovy a kulturnost dnešní doby. Rodiče se svými omezenými časovými možnostmi výchovy se snaží spíše na děti nenaléhat, neodporovat jim, výchova je více přátelská, založená na důvěře. Je možné i říci, že v budoucnu se bude více praktikovat volná výchova. Děti se více v rozhovorech odkazovali na matku i ty z úplných rodin, proto jsem ji v kategorii označila za střed, hlavní článek ve výchově. Příčinná podmínka Počítač versus koníčky v mém výzkumu vedla k vytvoření fenoménu. Počítače a moderní technologie opravdu změnily způsob trávení volného času a snížily tak čas, který se dříve mohl vyplnit častější komunikací v rodině. Také koníčků děti mají mnohdy víc a to z důvodu, že dnešní společnost tyto koníčky dětem umožňuje a jejich výběr je pestrý.

Shrnutí výsledků

V první oblasti, kde mě zajímal postoj dětí ke svému rodnému městu, jejich vlastenectví a vztah ke svému prostředí, ale i postoj k odlišným kulturám na našem území z rozhovorů dětí vyšla kategorie, kterou jsem nazvala Fixace na domov. **Spokojenost dětí souvisí také s tím, že jejich rodiče jsou ve svém městě spokojeni a přenáší tak ve své výchově na děti kladný vztah k městu. Jedná se o předávání kulturních vzorců chování z rodičů na děti.** Hlavním faktorem jejich kladného postoje byl ten, že jsou s tímto místem natolik sžití a zvyklí, že jsou zde spokojeni. Jejich spokojenost je dána časem, který ve svém městě strávili. Jsou zvyklé žít teď a tady a tak děti historie města nijak zvlášť nezajímala, věděly základní historické mezníky, které se ve městě odehrály. Když jsem se dětí ptala, jestli by ve svém městě chtěly žít i v budoucnu v dospělosti, většina dětí u rozhovoru uváděla, že ano. Tato výpověď může být ovlivněná právě tím, že děti zatím neuvažují příliš do budoucna a opravdu řeší pouze současné situace. Může být také dána stereotypy, konzervatismem, potřebou bezpečí a jistoty. **Současné děti si uvědomují možnosti cestování a svobodné volby, přestože netouží žít v budoucnu jinde než ve svém rodném městě, jsou si vědomi možností výběru. Navíc, děti nežijí pouze ve svém lokálním prostředí, ale tím, že využívají moderní technologie, sledují kulturní dění po celém světě. Jsou více obklopeni celospolečenskými událostmi, které mohou sledovat všude tam kde je internet.** Poslední co bych v této kategorii uvedla je pokračování v kulturních tradicích města. **Děti stejně jako jejich rodiče navštěvují kulturní akce, které mají v místě bydliště, jsou diváky, ale i aktéry programu. Navazují tak na historické, kulturní tradice.**

Další kapitola se týkala multikulturální výchovy, kategorie, která vyplynula z rozhovorů dětí „Cizí jazyk jako bariéra“. **Děti z rozhovoru neznají a nemají žádné cizince za kamarády, s kterými by mohly komunikovat v jiném jazyce než ve svém vlastním, z toho důvodu se cizí jazyk učí pouze jako jeden z předmětů a nemají potřebu mu věnovat větší pozornost a více se na něj časově zaměřit. Zájem by se zvýšil pouze za předpokladu praktického, okamžitého využití, tedy pokud by vyrůstaly ve více multikulturálním prostředí. Takto děti nejsou ani zvyklé na komunikaci v cizím jazyce a ani na cizince.** Ve škole se navíc učí většinou více než jeden jazyk a tak je pro děti časově nemožné se na cizí jazyk více specializovat v případě, že se nejedná o jejich koníček. Děti, tak umí v cizím jazyce, pouze ty znalosti, které po nich vyžaduje škola. Stejně tak jejich rodiče, někteří cizí jazyk ovládají, protože se s ním setkávají v práci, nebo

pokud jej pracovně nevyužívají, jazyk pořádně neumějí a nemohou tak dětem v jejich výuce pomoci.

Další kategorie „Nová technologie jako žrout času a „Počítač versus příroda a koníčky“ se zabývají preferencí, jak svůj čas využít. **Děti svůj čas rádi tráví právě s médii u svých počítačů, tabletů, ale i s kamarády venku a ve svých kroužcích. Také jejich rodiče jsou nuceni svůj čas trávit před počítačem, i když jak vyplynulo z rozhovorů dětí, spíše než pro zábavu rodiče si takto řeší pracovní úkoly, platby, nákupy, sledují zprávy, novinky.** Velký problém s časem ve výchově mají především rozvedené matky nebo jednoduše ženy, které bydlí s dětmi / dítětem sami. S časem bojují i ty děti, které mají více než jeden kroužek. Co se týká spolupráce rodičů se školou, z rozhovorů vyplynulo, že v případě, kdy dítě prospívá, není ze strany jejich rodičů žádná velká angažovanost. Kulturní akce školy jsou časový nad-rámec, důležité jsou známky a celkový prospěch dítěte. **Vše co se odehrává ve škole, se rodiče i děti dozví na webových stránkách školy nebo na společném intranetu třídy. Současná doba tedy vyžaduje jakousi základní mediální gramotnost u všech členů rodiny.**

Současná generace je pevně usazena do svého lokálního prostředí a odpovídá na tradice, zvyky, hodnoty a normy tohoto prostředí. Navíc je také ovlivněna virtuálním prostředím, které představují média a jejich čas strávený právě u počítače, tabletu či mobilu. Díky světu médií cestují tyto děti mezi odlišnými kulturami a mají tak možnost mít větší představu o světě. Jejich kulturní identita bude „mnohavrstvá“, více multikulturní než u jejich předchůdců.

Shrnutí výsledků a praktickou část diplomové práce bych ráda uzavřela článkem z časopisu *Journal of Social Issues*, kde jeho autor (Jensen, 2012, s. 487) podotýká ve volném překladu toto: „*Glocalizace zásadně přeměňuje vztah mezi místy, kde žijeme, naše kulturní praktiky, zkušenosti a identitu. Budoucnost pravděpodobně přinese dramatické změny pro děti, dospívající, dospělé na celosvětové úrovni. Mnoho změn souvisí s médii a ekonomickými příležitostmi. S těmito změnami přicházejí i nová rizika. Musíme zvážit výzvu kulturní psychologie ke studiu různých národů a uznat, že kultura má hluboký dopad na to, jak myslíme, cítíme, jednáme. Také brát vážně perspektivu rozvoje vlastní kulturní identity.*“

6 PŘÍNOS PRO PRAXI

Svoji diplomovou práci bych označila jako sondu do života dětí jedné generace ve věku od 9 do 14 let. V rozhovorech, které jsem s dětmi podnikla, jsem chtěla zjistit, jak vnímají to, co je obklopuje, tedy život s médii, volný čas s nimi i bez, odlišné kultury na našem území, vztah k domovu v souvislosti s výchovou. Zajímalo mě nakolik vliv výchovy a vliv současné kultury má dopad na jednání a chování dítěte a jeho kulturní identitu. Do jaké míry se podílejí rodiče a do jaké míry média.

Z mého doporučení by bylo vhodné děti více vést k rozvážnějšímu užívání hmotných výtvarných současných doby, aby se nestaly do budoucna otroky svých potřeb. Tedy aby uměly více zvážit hodnoty „mít“ a „být“. Dnešní hektická doba může děti ovlivňovat negativně především v tom, že budou zaměřeny pouze na sociální sítě, nejnovější technické vymoženosti a budou naopak postrádat základní schopnosti navazovat mezilidské vztahy a vážit si rodiny a přátel.

Vzhledem k rostoucím technickým pokrokům a využitím médií je vhodné u dětí, kteří jsou na techniku zvyklí a vyrůstají s mobilními telefony jim jejich technické dovednosti zvyšovat i na školách. Děti současné generace nemají na školách zakomponované programování, počítačovou grafiku, dovednosti, které by jim mohly v budoucnu pomoci při uplatnění v práci a nevyvíjí tyto znalosti v době, kdy by je pochopily snáz.

Co se týká výuky cizích jazyků, která je v multikulturním prostředí nezbytná, současná podoba předmětu je spíše o učení gramatiky a slovíček, i děti ve věku 14 let jazyk neumějí s jistotou téměř použít. Vhodné by bylo naučit děti na cizí jazyk už umět automaticky reagovat, tak aby se hned nelekly při prvním možném kontaktu s cizinci a nezačaly přemýšlet v češtině s rychlým hledáním vypadlých například anglických slovíček. Bohatší znalost cizího jazyka pomáhá dítěti se lépe orientovat mimo svoji lokální kulturu, dítě už není uzavřeno v monokultuře, ale snadněji a s větší důvěrou přijímá multikulturalismus společně se svojí kulturní identitou. Klíčové je, aby v rodině byl budován pozitivní vztah k výuce a žáci uměli následně teoretické poznatky využívat efektivně v praxi.

Je také důležité, aby rodiče a škola společně usilovali o to, aby děti byly vychovávány směrem ke vzájemné toleranci a pomoci. Rodiče by se měli více zajímat o školní život svých dětí a aktivně se zapojovat do příprav na různé školní události. Stejně tak by se měli rodiče zajímat o to, jak jejich dítě ve škole prospívá a kde má nedostatky. Aby mohl učitel ke každému žákovi přistupovat individuálně podle jeho schopností, zájmů a vlastností, je

nutné, aby byl alespoň trochu seznámen se situací v dané rodině a poznal rodiče dítěte. Zázemí domova, kde dítě vyrůstá má na výchovu a poté i na vzdělání zásadní význam a také na utvoření zdravého sebeurčení a kulturní identity jednotlivce.

ZÁVĚR

Současná moderní rodina, ale také institut školy má více demokratickou formu výchovy než tomu bylo v minulosti. Děti jsou vlastními aktéry svého života, vybírají si sami jaké kroužky či sport budou navštěvovat. Kroužky, koníčky, sporty, kde jsou členy, dělají hlavně proto, že je baví a zajímají je. Děti současné generace jsou soběstačné, jsou zvyklé na život s moderními technologiemi, které umí využívat především pro zábavu. Všechny děti z mého rozhovoru umějí používat svůj tablet, počítač, mobil ve stejných měřítkách. V rozhovorech jsem nezaznamenala výkyvy extrémů, naopak shodu danou stylem života jedné generace. Umějí tedy stahovat aplikace, filmy a hudbu, odvírat počítač, jsou vesměs členy některé sociální sítě, sledují youtubery, což je typicky generační záležitost, ale už neumí například základy programování. Žádné z dětí také nevedlo práci ve wordu, v excelu nebo v powerpointu.

Cílem práce bylo zjistit, nakolik média utvářejí kulturní identitu dětí. Kulturní identita je nekončící proces, který není jednotlivcem výrazně vnímán, přesto je nesmírně důležitá v životě člověka a to především proto, že člověk může svoji identitu ztratit nebo nevědomky pozměnit. Současný život je multikulturní a přicházejí tedy i vlivy, které nepochází z naší domovské kultury. Ve své práci jsem se v rozhovorech věnovala dětem jako skupině, která mě pro formování identity zajímala. Z výsledků, které byly rozebrány metodou zakotvené teorie, vyplynul vliv médií na kulturní identitu dítěte. Ovlivňování rodičů je značné jen do určitého věku dítěte. Z výzkumu vyplynuly tyto výsledky - děti ve věku 9-14 let jsou více monokulturní než multikulturní, jsou uzavřeny ve svém lokálním prostředí, nemají takové znalosti cizího jazyka a nemají ani přátele- cizince, s kterými by mohly v cizím jazyce komunikovat. Jsou spojeni s kulturní identitou svého národa, společně s rodiči dodržují tradice naší země a i se na nich aktivně podílejí. Jejich život ovlivňují média, v jejich společnosti tráví podstatné množství času a vytváří tak virtuální realitu, která je také součástí jejich kulturní identity. Média tedy opravdu velkou měrou přetváří kulturní identitu dítěte.

Překvapivě by žádnému z účastníků rozhovoru nevadilo žít život bez moderní technologie. Naopak sami připouštějí, kolik je stojí času, který by mohl být trávený více venku. Nedostatek času vidí i u svých rodičů. Všechny tyto děti studují na základní škole minimálně jeden světový jazyk, jeho užití je vyloženě pasivní i přes možnosti dnešního světa se propojit s kýmkoliv a navázat tak kontakt, nemají o tyto možnosti zájem. Cizí

jazyk ať jakýkoliv je pro ně jen další předmět ve škole, s kterým se chtějí dorozumět na dovolené v zahraničí. Aktuální otázka možného přisunu migrantů, cizinců v nich vyvolává mírné obavy s částečnou akceptací nikoliv s nadšením, tak jako jejich rodiče. Zajímavý byl postřeh v jednom rozhovoru, kde dítě uvedlo strach především z toho, že by nebylo schopné se domluvit v cizím jazyce ve vlastní zemi.

Děti mají velmi kladný vztah k svému rodnému městu, jsou spokojené se všemi možnostmi, které město nabízí. Fakt, že netouží po životě bydlení v zahraničí ani do budoucna mě mile překvapil, v rozhovorech s dětmi byla znát velká fixace na svoje rodné město, které umějí ocenit i s jeho nedostatky. Spokojenost dětí s místem kde žijí, bydlí, vyplývá se spokojeností jejich rodičů. Rodiče mají na své děti vliv a utvářeli jejich kulturní identitu především v nižším věku. Ve věku 9- 14 let je jejich vliv na děti menší a děti žijí svůj život více s vrstevníky a médii. Jako poslední bych dodala, že všechny děti z mého rozhovoru byly uvědomělé, mentálně vyspělé, s rozumným pohledem na svět a život.

Téma „Vliv výchovy na utváření kulturní identity“ se zaměřením na média je aktuální díky rostoucím změnám ve společnosti a stále novým inovacím v technologiích. Díky tomu může být znovu rozebráno a analyzováno. Z těchto důvodů předkládám svoji práci jako jednu z možností pohledu na dané téma pro obor sociální pedagogika.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.

BAUMAN, Z. 1999. *Globalizace*. Praha: Mladá fronta, 160 s. ISBN 80-204-0817-7.

BLACKBURN, Simon, 2007. *Platónova Ústava- Bibliografie*. Praha: Beta, 240 s. ISBN 978-80-736-304-7.

BREZINKA, Wolfgang, 1996. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 213 s. ISBN 80-7113-169-5.

ČÁP, Jan, 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 302 s. ISBN 80-85866-15-3.

DOSTÁLOVÁ, Radmila, 1996. *Občanská výchova v čase přeměn*. In CAUWENBERGHE, C. *Nové horizonty občanské výchovy*. Praha: Porta.

DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: MPSV, 81 s. ISBN 08-040-86.

FUJDA, Milan, Eva KLOCOVÁ a Radek KUNDL, 2011. *Identity v konfrontaci*. Brno: Masarykova univerzita, 446 s. ISBN 978-80-210-5558-2.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GILLERNOVÁ, Ilona a kol. 2011. *Psychologické aspekty změn v České republice*. Praha: Grada, 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2015. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 775 s. ISBN 978-80-262-0873-0.

HAVINGER, Jiří, Jana Marie HAVINGEROVÁ a Irena LOUDOVÁ, 2014. *Lexikální stopa pojmu rodina*. Hradec Králové: Gaudeamus, ISBN 978-80-7435-429-8.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 408 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOCHSCHILD, Arlie Russell. *The second shift: Working parents and revolution at home*. Berkeley: University of California Press.

- HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- HOLÝ, Ladislav, 2010. *Malý český člověk a skvělý český národ*. Praha: Slon, 233 s. ISBN 978-80-7419-018-6.
- HOLÝ, Ladislav, 1994. *Úvod do sociologie*. Brno: Masarykova univerzita, 65 s. ISBN 80-210-0985-3.
- HORSKÝ, Jan a Markéta SELIGOVÁ, 1996. *Rodina našich předků*. Praha: Lidové noviny, 143 s. ISBN 80-7106-195-6.
- CHAGLA, Sherfu Mohammed, 2005. *Cross-cultural communication*. Zlín: UTB-Academia Centrum, 79 s. ISBN 80-7318-313-7.
- CHUDÝ, Štefan, 2006. *Typológia a riešenie výchovných situácií*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 90 s. ISBN 80-7318-286-6.
- CHUDÝ, Štefan, 2005. *Úvod do pedagogiky I*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 83 s. ISBN 80-7318-365-X.
- JŮVA, Vladimír, 1995. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 95 s. ISBN 80-85931-06-0.
- KASÍKOVÁ, Hana a Alena VALIŠOVÁ, 1994. *Pedagogické otázky současnosti*. Praha: ISV nakladatelství, 124 s. ISBN 80-85866-05-6.
- KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ, 2008. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.
- KINASH, Julia. 2012. *Modern society in the 21 st century: The youth view*. Praha: You the time, 255 s. ISBN 978-80-260-3311-0.
- KLICPEROVÁ- BAKER, Martina, 2007. *Demokratická kultura v České republice*. Praha: Academia, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7.
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, 2002. *Má populační politika v ČR perspektivu?* In Populační politika: ano či ne: sborník textů: ekonomika, právo, politika č.21/2002. Praha: CEP
- KOHOUT, Karel, 2007. *Základy obecné pedagogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 152 s. ISBN 978-80-86723-38-9.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Prostředí- Člověk- Výchova*. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- KUČEROVÁ, Stanislava, 1996. *Člověk- Hodnoty- Výchova*. Brno: Vydáno vlastním nákladem, 231 s. ISBN 80-85668-34-3.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2007. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2015. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 112 s. ISBN 978-80-262-0853-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER, 1981. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 218 s. ISBN 01-070-81.
- MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- MÍČIENKA, Marek a Jan JIRÁK, 2007. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUARD, 2005. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 335 s. ISBN 80-7178-976-3.
- MOŽNÝ, Ivo, 1990. *Moderní rodina*. Brno: Blok, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon, 252 s. ISBN 80-85850-75-3.
- MUSIL, Roman, 2014. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 285 s. ISBN 978-80-7333-107-8.
- NAKONEČNÝ, Milan, 1995. *Psychologie osobnosti*. Praha: Akademia, 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
- NEŠPOR, Karel, 2011. *Jak přežít počítač*. Prostějov: Computer Media, 128 s. ISBN 978-80-7402-069-8.
- PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ, 2008. *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha: ASPI, 199 s. ISBN 978-80-7357-347-8.

PAVLÍKOVÁ, Eva, Lenka LACINOVÁ a Jan ŠIRŮČEK, 2002. *Temperament kojence a batolete ve vztahu k utváření výchovných postojů u matek*. Brno: Barrister&Principal-studio, 55-73 s. ISBN 80-85947-83-8.

PETRUSEK, Miloslav, 2009. *Základy sociologie*. Akademie veřejné správy, 189 s. ISBN 978-80-87207-02-4.

PIKE, Graham, 1994. *Globální výchova: Nabídka alternativních pro práci ve škole*. Praha: Grada, 322 s. ISBN 8085623986.

PLATÓN, 1993. *Ústava*. Praha: Svoboda- Libertas, ISBN 80-205-0374-1.

PROKEŠOVÁ, Miriam, 2013. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 138 s. ISBN 978-80-7464-392-7.

PRUDKÝ, Libor a kol., 2009. *Inventura hodnot*. Praha: Akademia, 341 s. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRUDKÝ, Libor, 2004. *Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a k cizincům v České republice*. Brno: Cerm, 34 s. ISBN 80-7204-359-5.

PRŮCHA, Jan, 2010 *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 199 s. ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, Jan, 2007. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 220 s. ISBN 978-80-7367-280-5.

PRŮCHA, Jan, 2001. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV nakladatelství, 211 s. ISBN 80-85866-72-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 1995. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 292 s. ISBN 80-7178-029-4.

RABUŠIC, Ladislav, 2002. *Pronatalitní politika*. Praha: Pedo, 187 s. ISSN 0011-8265.

RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK, 2004. *Škola a /versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 176 s. ISBN 80-210-3598-6.

RABUŠICOVÁ, Milada a Milan POL., 1996. *Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství*. Praha: Pedagogika, 105-116. ISSN 0031-3815.

RYBÁŘ, Radovan a kol., 2011. *Člověk- společnost a výchova k hodnotám*. Brno: Masarykova univerzita, 198 s. ISBN 978-80-210-5713-5.

ŘEHULKA, Evžen, 2010. *School and health*. Brno: Masarykova univerzita, 432 s., ISBN 978-80-210-5259-8.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH a kol., 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 189 s. ISBN 978-80-210-6382-2.

SAK, Petr a kol., 2007. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 290 s. ISBN 978-80-7367-230-0.

SEMRÁD, Jiří, 2007. *Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd*. Hradec Králové: Gaudeamus, 121 s. ISBN 978-80-7041-897-0.

SKARUPSKÁ, Helena, 2006. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 70 s. ISBN 80-244-1509-7.

SPOUSTA, Vladimír, 1996. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 37 s. ISBN 80-210-1274-9.

SPOUSTA, Vladimír, 1996. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 82 s. ISBN 80-210-1275-7.

SPOUSTA, Vladimír et al., 1994. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 183 s. ISBN 80-210-1007-X.

STROUHAL, Martin, 2013. *Teorie Výchovy*. Praha: Grada, 192 s. ISBN 978-80-247-4212-0.

SVOBODA, Jan a Leona NĚMCOVÁ, 2015. *Krizové situace výchovy a výuky*. Praha: Triton, 211s., ISBN 978-80-7387-935-8.

ŠIŠKOVÁ, Taťána, 1998. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 203 s. ISBN 80-7178-285-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

URBAN, Lukáš, 2008. *Sociologie trochu jinak*. Praha: Grada, 208 s., ISBN 978-80-247-2493-5.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA, 2011. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada, 230 s. ISBN 978-80-247-3563-4.

VACEK, Pavel, 2008. *Rozvoj morálního vědomí žáků*. Praha: Portál, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2010. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 467 s. ISBN 978-80-246-1832-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 1997. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Husitská teologická fakulta, 66 s. ISBN 807184487X.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 356 s., ISBN 978-80-246-0841-9.

VORLÍČEK, Chrudoš, 2000. *Úvod do pedagogiky*. Jinočany: H&H, 175 s. ISBN 80-86022-79-X.

ZHÁNĚL, Jiří, Vladimír HELLEBRAND a Martin SEBERA, 2014. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, 65 s. ISBN 978-80-210-6696-0.

Seznam elektronických zdrojů:

NÁBOŽENSKÉ TRADICE A SOUČASNOST [online]. In: www.czechkid.cz, ©2011 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1150.html>

NÁRODNOST [online]. In: www.czechkid.cz, ©2011 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1420.html>

TYL, Jiří, POČÍTAC, PŘÍTEL ČLOVĚKA [online]. Praha: In: www.psychoterapie-tyl.cz, ©2001 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://psychoterapie-tyl.cz/cs/2016/12/15/pocitac-pritel-cloveka/>

Seznam odborných časopisů:

JENSEN. *Going Global: Journal of the Society* [online]. 2012, 68(3) [cit. 2018-03-21].

SKARUPSKÁ, Helena. *Kulturní identita jako součást výchovy k občanství u adolescentů*. *Časopis Sociální pedagogika: Sociální pedagogika* [online]. 2017, (2/2017), 13 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <https://www.pablikado.cz/dokument/ZSZP1XvnQhx0GjTD>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. například

Zvl. zvláště

Apod. a podobně

Např. například

Tzv. takzvaně

Zvl. zvláště

RVP Rámcový vzdělávací program

R1-7 Rozhovor 1-7

SEZNAM OBRÁZKŮ

1. Obrázek 1: Schéma činitelů rozvoje jedinců
2. Obrázek 2: Schéma forem výchovy
3. Obrázek 3: Schéma výzkumného procesu u metody zakotvené teorie
4. Obrázek 4: Výchova ke vztahu k regionu (vlastní obrázek)
5. Obrázek 5: Výchova v době globalizace (vlastní obrázek)
6. Obrázek 6: Nová technologie jako „žrout času“ (vlastní obrázek)
7. Obrázek 7: Počítač versus příroda a koníčky (vlastní obrázek)
8. Obrázek 8: Rodiče jako partneři a poradci (vlastní obrázek)
9. Obrázek 9: Čas, jako výchovný činitel (vlastní obrázek)
10. Obrázek 10: Matka, střed výchovy (vlastní obrázek)
11. Obrázek 11: Axiální kódování (vlastní obrázek)

SEZNAM TABULEK

1. Tabulka 1: Celkové postoje k přistěhovalectví a cizincům
2. Tabulka 2: Porovnání města a venkova
3. Tabulka 3: Funkce médií
4. Tabulka 4: Masová kultura, argumenty pro a proti
5. Tabulka 5: Identifikace respondentů

SEZNAM PŘÍLOH

1. Rozhovory č. 1 – č. 7

PŘÍLOHA P I: ROZHOVORY

Rozhovor č. 1 Sabina 9 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Sabi, co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?“

„Je to malé město, je tu hodně příroda, málo zámků, hodně polí. Myslím, že tu máme všechno, co potřebujeme. Nelíbí se mi, když je příroda znečištěná, proto ani nemám ráda velká města“.

Takže cítíš se tu dobře, bezpečně?

„Cítím se tu dobře, mám to tu ráda, jsem tu doma, a je tu bezpečno.“

Tvoji rodiče se tu narodili, nechtěli nikdy bydlet jinde, nestěžují si tu na nic?

„Tatka s námi nebydlí, tak nevím, ale mamka je tu spokojená, pracuje v Brně, takže jezdíme společně hodně i do Brna, kde si užíváme toho co u nás ve městě, které je malé není“

Víš něco o historii města?

....“No něco málo jo, tedy to co tu ví každý, že se to pojmenovalo podle toho, že jeden pán Lev, když tu byl, tak mu spadl klobouk do rybníka. V knihovně se dá i půjčit knížka kde jsou pověsti, které se vztahují k tomuto městu, jo a četla jsem to.“ Mamka mě do knihovny tu přihlásila, hned jak jsem se naučila číst.“

Takže tě k tomu trošku navedla k tomu čtení?

„asi ano, já nevím, ona večer čte hodně knížky, takže asi jo, asi mě to navedlo, s mámou máme dobrý vztah.“

Chtěla bys nebo už jsi uvažovala, že bys do budoucna bydlela v jiném městě nebo státě?

„Ne, jsem tady spokojená. Líbí se mi tady, že se tu všichni znají, v jiném městě bych bydlet nechtěla. Máme tu hezký dům, zahradu, kterou mám ráda, mám tu morče.“

Jaké akce tu navštěvuješ? Nebo co se tu tak za rok děje?

„Jsou tu jarmarky, poutě, chodím do kostela. Není toho zase tolik, my během roku jezdíme i různě, tak se školou jsme byli.“

Takže jsi věřící?

„Jj, jsem, chodíme s mamkou pravidelně každou neděli, někdy jde i její přítel s námi.“

Jaké tradice udržujete tradice s rodiči?

„Tak asi takové jako všichni, ty běžné jako Velikonoce a Vánoce, tady jsou ještě ty hody koncem léta, takové ty tancovačky, občas jsou tu na náměstí poutě, trhy, nevím co jiného.“

B. Výchova v době globalizace

Sabi, a má nějaké kamarády co jsou tu cizinci, jakože se tu přistěhovali například z jiné země?

„Ne, to já nikoho takového neznám.“

Aha, takže ani nekomunikuješ třeba v angličtině s nikým?

„nene, to vůbec, nevím, s kým bych si psala, ani nikoho takového neznám.“

A myslíš, že kdybys třeba znala, že by ses s ním dokázala domluvit?

„No, to nevím, snad možná jo, ale s nikým si nepíšu v angličtině.“

Tak a když si představíš, že by tu třeba ve vašem městě nějakí cizinci bydleli a měla bys tu možnost se s nimi domluvit, že bys to zkusila?

„tak možná jo.“

A zeptám se tě, vadilo by ti, kdyby tu bydleli třeba v tom vašem městě a mluvili by jinou řečí?

„Vadilo, jako kdyby to byly Češi, tak ne to by mi až tak nevadilo, ale tohle jo, protože bych o nich nic nevěděla, my se tady všichni známe.“

Tak s nimi byste se taky časem seznámili ...

„no nevím, ale vadilo by mi to“

Jako měla bys z nich strach? Nebo jaký pocit bys z toho měla?

„žádný, ale nechtěla bych je tady, mají odlišné zvyky“

A jaký postoj k tomuto má třeba tvoje máma?

„co vím tak stejný, jsme rády, že jsme na malém městě, kde všechny známe, je to tak příjemné, domácí, cítíme se tady takto dobře“

C. Mediální výchova

Zeptám se tě, máš svůj mobil, počítač, tablet notebook?

„jj, všechno z toho teda skoro, tablet, mobil, v mobilu mám internet“

A co všechno umíš na počítači nebo co sleduješ na internetu?

„no stahuju aplikace, dívám se na filmy z počítače a četla jsem z tam i knížky“

A třeba ovládáš takové programy jako je například Word, Excel, Powerpoint?

„ne to ne“

A jak dlouho jsi třeba na internetu?

„jak kdy hod'ku a půl denně někdy i míň“

Mamka to ví, že jsi na internetu nebo si myslí, že se učíš?

„myslím, že to ví, jako ona ví, že chodím na internet.“

...a ví, co si tam prohlížíš, na jaké stránky chodíš?

„neeee, to nesleduje“

A mamka taky je často na internetu?

„mamka právě skoro vůbec jako jen, když tam něco fakt potřebuje, třeba zaplatit nebo něco tam hledá nebo si přes internet něco objedná, jinak tam nevysedává, nemá na to čas, já jsem tam víc a nelíbí se jí to, myslím, že jí nevadí ani tak to, že tam sedím, jak asi to, že nemá moc kontrolu nad tím, co tam dělám, a asi se bojí, abych tam něco neprohlížela, co bych třeba neměla“

...a Sabi hraješ třeba počítačové hry?

„někdy hraju, takové ty lehčí. Moje kamarádky hrajou taky hry.“

A tvoje máma taky hraje počítačové hry?

„ne, ta vůbec, ani snad žádné nezná“

A co třeba facebook, máš účet na nějaké sociální síti?

„ne to nemám a ani mamka nemá, co vím“

Aha, a kdo u vás je víc na internetu ty nebo mamka?

„no asi já, mamka nemá moc času, ona tam spíš chodí si číst zprávy, nebo když má něco platit“

A teď si představ, že bys žila život bez počítače, bez tabletu bez mobilu. Líbilo by se ti to?

„tak dovedla bych si to představit, nemám s tím problém“

D. Výchova a volný čas

Sabi a máš pocit, že máš třeba hodně volného času? Co vůbec ráda děláš, když máš volný čas?

„myslím, že mám, dívám se na telku, vybarvuji si nebo si čtu, nebo jsem venku a něco sbírám nebo dělám na zahradě, to mě taky baví“

A co mamka? Jak ona tráví volný čas? Trávíte jej hodně spolu?

„trávíme jej hodně spolu, povídáme si a díváme se na telku, někdy jeden na výlet, mamka mi pomáhá i s učením, zkouší mě do školy, dost se se mnou učí, když má čas“

A co se školy týká, zúčastňuje se mamka nějakých společných aktivit?

„ tak po celý rok jsou známky na společném webu se školou, kde má mamka heslo, pod kterým se přihlásí, a sleduje mi tak známky, vždycky je označí, jakože je viděla. Na této stránce je i napsané co se ve škole děje. S učitelem co máme teď nového si píše maily, když je potřeba jinak do školy nechodí.“

A co kamarádi, kamarádky? Co děláte, když jste spolu?

„jezdíme na kole, nebo si hrajeme na zahradě, no, nedokážu říct, s kým trávím víc volného času i s mamkou trávím dost času“

Říkalas, že hodně čteš, to je kolik knížek?

„z knihovny jsem si vypůjčila knížku, tak to musím rychle vrátit, za rok tak 42 knížek přečtu, na počítači mám stahlé knížky, první to přečtu a potom si to ještě vyhledám na

počítači na tabletu, mám takovou aplikaci a za pomoci slovníku jsem zkoušela číst knížku v angličtině“

Provozuješ nějaký sport?

„jedenkrát denně mám street dance.“

A baví tě to nebo ti to vybrala máma?

„myslím, že jsme to vybrali s mámou, chtěla jsem nějaký pohybový a baví mě, nechodím tam z povinnosti“

A zeptám se tě, je něco v rodině co by si chtěla změnit?

„tak to nevím, s mámou jsme si hodně blízké, za tátou jezdím taky, ale jsem ráda doma s mámou a i s jejím přítelem a s ním si rozumím, asi i víc než s tátou, nebo to je těžko říct, ale táta s námi nebydlí, já tam ani u něho nejsem tak moc ráda, ale mám tam sousedkou co je moje kamarádka, tak, když jsem u táty tak ji navštívám a třeba spolu blbnem venku“

Rozhovor č. 2 Justýna 10 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Justýno, co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?

„ Líbí se mi tady akce, co tu jsou, hody, poutě. Chodíme tam, celá rodina, a jsou tam všichni z vesnice. No a nelíbí se mi, že se tu každý člověk zná, člověk tu nemůže jít jen tak v nějakém oblečení.“

A je něco co ti tu vyloženě chybí?

„Víc aktivit, je to tu dost mrtvý, prostě jednou do roka jsou tu hody, odehrávky a to je všechno.“

A když ti tady přijde málo aktivit, tak jezdíš s kamarádkami nebo s rodiči do Brna se bavit?

„jezdíme i do Brna, když máme chuť a spíš s kamarádkami nakupovat nebo s tetou, s rodiči občas taky, ale oba dva nemají většinou čas.“

A rodiče si tu na nic nestěžují?

„ne, nikdy se nezmínili, bydlí tady celá naše rodina, babička, děda, mám tady tetu, která je teda v Praze, ale jezdí sem, jak může.“

Víš něco o historii města o jeho založení?

„Jo vím, že tady byl Masaryk, bydlel tu taky tu byl nějaký Lev z Klobouk“

A chtěla bych bydlet v jiném městě / státě?

„Možná v tom jiném městě jo, v trošku větším, tady někdy chcipl pes. Já nemám ráda velká města, ale chtěla bych hodně do Prahy, nevím proč, ale mě to láká do Prahy. Je to možná proto, že tam bydlí teta, s kterou si hodně rozumím a mám k ní blízko, jinak v jiné zemi bych bydlet nechtěla, necítila bych se tam doma.“

Jaké kulturní akce ve městě navštěvuješ?

„Všechny co tu jsou, je jich tu málo, ale všech se zúčastním i naše rodina taky“

A jaké tradice s rodiči udržujete?

„ty co všichni jako Vánoce a Velikonoce, u nás se to asi slaví víc než ve městě, tedy asi ty Velikonoce, taky se pořád chodí, barví vajíčka, polívka ve městě to asi není takhle, tady jsou rodiny, co mají kroje, stárce, máme tady vinohrady, sklepy“

B. Výchova v době globalizace

A máš kamarády, co jsou cizinci? Třeba tady na vesnici nebo ve škole nebo v nějakém kroužku?

„ ne, nikoho takového neznám, ani ve škole nikoho takového nemáme“

A jaký studuješ jazyk? Uměla by ses v něm domluvit?

„angličtinu a ruštinu. S ruštinou ne, to by nebyl zase takové problém, když bych musela možná s angličtinou, ta je trochu těžší. S kamarádkama si dopisuju, co jsem je potkala na táboře, s nikým v cizím jazyce si nedopisuju. Ani mě to nenapadlo, že bych si měla s někým psát“

A chodila jsi do nějakého jazykového kroužku ještě?

„měli jsme po škole ještě v rámci školy kroužek angličtiny navíc, chvíli jsem tam chodila, ale přišlo mi, že to co se tam probíralo, mi toho moc nedalo a pak jsem občas tam nešla a postupně jsem tam přestala chodit“

A zeptám se, rodiče umí jaký jazyk?

„mamka chodila do kurzu angličtiny a táta ten je na jazyky lepší, používá angličtinu i v práci.“

A učí nebo učili se s tebou tvoji rodiče?

„Na začátku jo, to hodně, ale teď si už myslím, že není potřeba, mamka mě občas v kuchyni vyzkouší, ale že by se se mnou vyloženě učila to ne a ani bych to po ní nechtěla. Učím se dobře, ve škole nemám žádné problémy, když donesu špatnou známku, tak to samozřejmě rodiče ví, ale mívám dobré vysvědčení, ve škole nemám problém ani v kolektivu ani s učitelama“

A zeptám se, účastní se tvoji rodiče akcí, které pořádá škola, nebo se na nich aktivně podílejí?

„... že by se na nich podíleli to ne, ale škola pořád akce, o kterých rodiče ví, jsou to lampionový průvod na podzim a pak kdysi ještě byla drakiáda, a taky tam byla ve škole nějaké školní diskotéka kdysi.“

A vadilo by ti, kdyby ve vašem městě bydleli cizinci?

„tak ze začátku by mě to asi vadilo, ale pak bych si zvykla. Ale hlavně by mi vadilo, kdyby si oni nezvykli a chovali by se divně.“

Jak myslíš divně?

„jakože by si tu dělali, co by chtěli“

Jaké v tobě vyvolávají pocity právě cizinci, kteří u nás pobývají?

„Nemám z nich strach, ale nemám ráda migranty, nevdí mi romové, mám spíš strach s teroristů“

Takže bys je u vás na vesnici nechtěla?

„no nechtěla“

A jaký názor na to mají tvoji rodiče?

„tak ti jsou vyloženě proti, myslím, že nikdo tu nechce nějaké další cizince“

C. Mediální výchova

Vlastníš svůj mobil, telefon, notebook, tablet?

„mám mobil, počítač, notebook a na mobilu mám internet“

A kolik času strávíš na internetu?

„tak 3-4 hodinky denně, mám facebook, takže když nemám co dělat tak jsem taky na messengeru někdy taky“

A ví rodiče, že jsi tak dlouho na počítači? Nevadí jim to?

„tak jsem v pokojíku a mám zavřené, tak jim je jasné, že se celou dobu asi neučím, ale rodiče mi hodně důvěřují a ví, že tam nehledám žádné kraviny a že celkem jsem opatrná na to, abych to nezavírala, nechávají mi soukromí, řekla bych, prostě si vzájemně důvěřujeme, nejsem problémová, mám dobré známky, navíc máma má taky facebook a mám ji v přátelích.“

Hraješ počítačové hry?

„jo, určitě, když se mi chce, třeba jednou týdně si něco zahraju, třeba když se nudím“

A rodiče taky hrají počítačové hry nebo bývají často na počítači?

„Taťka jo, mamka hry nehraje. U počítače je vidím, ale i doma pracují, mamka se dívá na maily z práce.“

A umíš si představit život bez počítače, bez internetu?

„možná i jo, že bych měla hodně volného času, že by mě to až tak neomezovalo“

D. Výchova a volný čas

Máš pocit, že máš hodně volného času?

„Já mám většinou kroužky, takže moc toho není, ještě jsem chodila do jednoho kroužku, ale to už nestíhala“

A jak tráví volný čas tvoji rodiče?

„Máma třeba chodí na kolo, jde do posilky na spininky, když je zima nebo se psem. Táta si jde zahrát fotbal. Někdy jsem s mámou, s tátou někdy sama, takže rodiče celkem sportují, hlavně máma se snaží hodně zdravě i jíst“

Aha, takže taky jíš zdravě, ne?

„celkem jo, mamka vaří celkem zdravě, v létě máme ovoce a zeleninu ze zahrádky“

Jak trávíš volný čas s kamarády?

„ chodíme někam ven, projít se nebo děláme různé blbosti, někdy se díváme na filmy“

Jakou knížku jsi naposledy četla?

„Divou Báru, to byla povinná četba, jinak moc nečtu, nemám na to kdy, tak za rok asi tak čtyři, pět až šest knížek za rok, musíme tam hlavně přečíst ty povinné a pak mi už na ostatní nezbyvá čas“

Provozuješ aktivně nějaký sport?

„koně, občas vyjedem ven někam závodit, chodím do hasiče, do hasiče tu chodí hodně mých spolužáků“

A tvoji rodiče dělali aktivně nějaký sport?

„aktivně žádný, ale chodili taky do hasiče, ona tady býval i dřív a tehdy do toho chodili snad všichni, protože nic nebylo a odmala mám ráda koně, proto se o ně chodím starat a učím se na nich jezdit, moji rodiče nikdy koně neměli, ale líbí se jim to, občas se za mnou staví se na mě podívat“

Rozhovor č. 3 Aneta 9 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?

„Jsou tady různé akce, jsou tady parky a můžeme si chodit po přírodě. Nelíbí se mi, že jsou tu opilý lidi a kouří.“

A mamka kouří?

„jo, kouří, ale nikdy ne přede mnou a nikdy ne doma, jen venku a jsem ráda, že nekouří moc, nelíbí se mi to.“

A je něco co ti tu vyloženě chybí?

„Chybí mi tady víc zvířat a ještě víc lesů bych tu chtěla.“

A když ti tu chybí víc lesů, chodíš často na procházky do přírody?

„ Chodíme s mamkou na hříby, nebo jen na procházku ven se projít.“

A máš nějaké svoje zvířátko nějakého domácího mazlíčka?

„ nemám, mamka má alergii na srst, takže kočky mít nemůžu, ale psa bych mít chtěla, ale mamka se bojí, že by se o něj musela pak starat sama.“

Víš něco o historii města o jeho založení?

„No něco málo vím, byl tady Baťa, který město založil“

A chtěla bych bydlet v jiném městě / státě?

„Ne, neuvažovala jsem, že bych bydlela jinde. Jsem tu spokojená, Uvažovala jsem, že bych do budoucna bydlela v Praze, ale už mě to neláká, je tam moc lidí a je to moc anonymní“

A nechtěla v Praze bydlet mamka?

„ chtěla, jednu dobu jsme tam jezdily spolu nebo jen ona sama, a stěžovala si, že tu nic není a že je to tu malé, ale myslím, že ji to už přešlo, že už se nikam stěhovat nebudeme, nechtěla bych, máme tu pěkný byt a jsem tu spokojená“

Jaké kulturní akce ve městě navštěvuješ?

„jo, navštěvuji, hodně v tom parku jak jsou nějaké akce“

A jaké tradice s rodiči udržujete?

„ takové ty běžné tradice jako každý jiný, Vánoce, Velikonoce“

B. Výchova v době globalizace

A máš kamarády, kteří jsou cizinci? Třeba tady na vesnici nebo ve škole nebo v nějakém kroužku?

„Ne mám jen bratrance, který bydlí v Anglii, ale bavíme se česky, s nikým si nedopisuju v cizím jazyce“

A jaký studuješ jazyk? Uměla by ses v něm domluvit?

„Angličtina, ne, s nikým si nedopisuju a ani nekomunikuju, Nečtu ani pohádky v angličtině“

A mamka ti třeba pomáhá v angličtině?

„trošku jo, ale v angličtině míň, i když se anglicky učila, ale nám takovou jistotu, takže se se mnou učí víc v jiných předmětech“

A vadilo by ti, kdyby ve vašem městě bydleli cizinci?

„ne, nevadilo“

Jaké v tobě vyvolávají pocity právě cizinci, kteří u nás pobývají?

„trošku strach, trošku divný pocit“

A jak to vnímá mamka?

„mamka stejně, taky by z nich měla strach, bydlíme jen my dvě, za tátou jezdím.“

C. Mediální výchova

Vlastníš svůj mobil, telefon, notebook, tablet?

„Telefon, mám tablet, ale moc na něm nehraju. Využívám ho na volání, smsky, a youtubery.“

A kolik času strávíš na internetu?

„no skoro celý den, dokud máma neřekne, odlož ten mobil, a běž ven, sleduju youtubery a stahuju aplikace do mobilu, mám facebook, když nemám co dělat, tak jsem na messengeru taky“

A třeba takové ty uživatelské programy word, excel používáš?

„Ne, to ne, to mě nebaví“

Hraješ počítačové hry?

„no, když jsme měli ten počítač, který jsem zavirovala, tak jsem hrála ještě na něm a pak jsem se dívala ještě na ty youtubery, tak máma nadávala, že jsem pokazila počítač“

A mamka nehraje počítačové hry?

„mamka vůbec a není ráda, když mě vidí vůbec u počítače, říká mi, že do toho pořád hledím a štvě ji to, ona sedí u počítače jen, když tam něco hledá, ale jinak to nemá čas, co vím, tak nemá ani facebook“

A umíš si představit život bez počítače, bez internetu?

„no, to by mě moc nebavilo, ale zase bych si užívala víc přírody. Byla bych víc venku, takhle jsem hodně doma“

D. Výchova a volný čas

Máš pocit, že máš hodně volného času?

„jo mám, buď pomáhám na zahradě, nebo jsem venku nebo jsem na mobilu“

A jak tráví volný čas tvoji rodiče?

„ted' jsem byla u babičky, a tátou jezdíme na kole na brusle, s babičkou a s dědou taky hodně trávím čas“

Jak trávíš volný čas s kamarády?

„Chodíme ven s kamarádkami, ale i když jsme venku tak máme každá mobil“

Jakou knížku jsi naposledy četla?

„no, ve druhé třídě jsem jich četla hodně, ale už moc nečtu. Harryho Pottera má ráda moje kamarádka, já spíš pohádky o vílách. Tak možná dvě za měsíc.“

Provozuješ aktivně nějaký sport?

„dělám tenis, ted' závodně, mám pravidelně tréninky“

A k tomu tě dovedla asi mamka, že?

„jj, ona, když byla malá, tak taky hrála tenis, takže u nás je to takový sport, který můj děda má rád, on ho taky hrál, ráda bych jej hrála víc závodně.“

Je něco, co ti v rodině chybí?

„dost mě štvalo, jak se mamka s taťkou hádali ted', když tátu vidím, tak je to už jiné, už u nás nebydlí, chybí mi, ale vidáme se pravidelně, ale víc se mi to líbilo, když jsme bydleli“

všichni pohromadě, ale jinak asi nic, s mamkou jsem hodně spolu, jezdí pro mě na tréninky, večer přes víkend, když je čas, tak si pustíme nějakou pohádku, spíme spolu v jedné posteli třeba přes víkend, když mamka nejde do práce“

Rozhovor č. 4 Benjamin 11 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?

„ Nejvíc se mi tu líbí rybník a prostě náměstí je pěkné, jsem tu rád, mám tu spoustu kamarádů, jsem tu rád, dá se tu jezdit na kole, skejtu, na bruslích, taky se učím jezdit na koních a tu možnost tady mám“

„A mamka je tu taky spokojená, nestěžuje si tu na nic?

„ o ničem nevím, bydlí tu odmala, tak kdyby nechtěla, tak už tu dávno nebydlí.“

A je něco co ti tu vyloženě chybí?

„ chybí mi tu větší koupaliště a větší sad, chodím ráda na procházky a je to tu menší“

Víš něco o historii města o jeho založení?

„ no, já se o to moc nezajímám, ve škole se o městě nic neučíme, někdy se snažím o městě něco dozvědět, ale ve vlastivědě se o tom neučíme“

A chtěla bych bydlet v jiném městě / státě?

„možná bych to dokázal, ale hlavně tu mám ty kamarády a to mi mi chyběli, protože si špatně hledám nové kamarády, do budoucna i jo, kamarádi se taky budou stěhovat, tak to by se dalo“

Jaké kulturní akce ve městě navštěvuješ?

„s kamarády děláme ohňostroj, na burčákovky chodíme na muziku, třeba jen tak ven, na procházku“

A jaké tradice s rodiči udržujete?

„ty co všichni, s kamarády děláme na Silvestra ohňostroj, chodíme na burčákovky i do průvodu na burčákové hody, to každý rok“

B. Výchova v době globalizace

A máš kamarády, kteří jsou cizinci? Třeba tady na vesnici nebo ve škole nebo v nějakém kroužku?

„jen jednoho Michel se jmenuje, ale ten umí i slovensky, rusky tak to je takový kamarád cizinec“

A jaký studuješ jazyk? Uměla by ses v něm domluvit?

„Ne, já tomu moc nerozumím, takhle se nebavím, mám radši tu češtinu, studuju angličtinu, rád bych se naučil německy a i trošku rusky, protože mám představy do budoucna, že budu jezdit ven, mám rád cizinu, tak abych se dorozuměl, zatím angličtině moc nerozumím, takže v originále nečtu“

A rodiče ti s angličtinou nemůžou pomoci?

„tak není ani potřeba, do školy co umím, mi stačí, na dovolené bych se snad časem taky nějak domluvil a mamku bych s tím ani nezatěžoval, ona by mě to stejně asi nemohla ani učit, když jsem byl malý, tak mě ze slovíček zkoušela, a myslím, že teď už takové znalosti nemá“

A do nějakého kurzu angličtiny by ses přihlásit nechtěl?

„ve škole mi to co umím, stačí a nevím, kdy bych do toho kurzu chodil, rád bych měl po škole čas na úkoly a na přípravu na další den do školy a když bych došel ještě z angličtiny, tak bych byl už asi moc unavený a nestihl bych udělat to, co se po nás ve škole chce a co je třeba povinné“

A vadilo by ti, kdyby ve vašem městě bydleli cizinci?

„no, tak jak se to vezme, záleží jací cizinci, ale snažil bych se jim vyjít vstříc, protože nemusí být zlý, jako nevadilo by mi to, já se docela rád setkávám s jinou kulturou“

Jaké v tobě vyvolávají pocity právě cizinci, kteří u nás pobývají?

„ne, nemám z toho strach, ohledně muslimů, to se bojím teroristického útoku, ale ne tady v tomto městě, tohle je moc malé město, v republice je to možné, ale tady se mě to netýká“

A jak to vnímá tvoje máma?

„Bydlíme sami, mamčin přítel s námi nebydlí, takže si myslím, že by se jí to nelíbilo, kdyby na ulici potkávala hodně cizinců, jako taky si myslím, že by z nich neměla vyloženě strach, i kdyby jich tu bylo víc, ale zase nevím, proč by z toho měla být nadšená“

C. Mediální výchova

Vlastníš svůj mobil, telefon, notebook, tablet?

„vybavený jsem dobře, dostal jsem nový mobil, počítač mám dohromady s bratrem, tablet nepotřebuju, k čemu taky je, nedá se tím telefonovat a nic takového nepotřebuju, televizi nepotřebuju, to se dívám na počítač, stahuju filmy, dívám se na stahlé filmy mamčiného přítele“

A kolik času strávíš na internetu?

„zajímám se o počítačovou grafiku, stahování filmů umím, nelegálně ne, na stránkách google stahuju s vylepšením, tak mám takový rozvrh, kdy se kouknu na Facebook, jako každou hodinu se dívám, jen abych se dozvěděl, jestli kámoš nemá narozeniny na Twitteru nejsem ani na Instagramu na messengeru jsem taky“

A takové programy jako je Word, Excel, Powerpoint ovládáš?

„no, nemůžu říct, že bych je nějak ovládal, umím takové ty základy ve wordu, v excelu už míň, vím, že je tam toho mnohem víc, ale zatím to neumím, ale rád bych se to naučil, počítač bych chtěl umět do budoucna hodně.“

Hraješ počítačové hry?

„hodně hraju hry, chtěl bych být IT specialista, tak dvě hodiny denně hraju, třeba i čtvrtku dne, ale pak jdu ven“

A rodiče tě nějak podporují třeba v tom, abys byl do budoucna IT specialista, myslím radí ti táta nebo máš nějaký placený kurz?

„jako oni mě nechávají u toho počítače, hodně mě naučil brácha, ten je starší a má větší přehled, takže dost se učím od něho, kurz žádný placený nemám a tátou tohle nějak neprobíráme, občas si zahrajeme nějakou hru, myslím, že rodiče mě podporují v tom, co mě baví a vidí, že mě bvíc počítače, že jsme u toho s bráchou hodně zalezlý, tak nás nechávají tak“

A umíš si představit život bez počítače, bez internetu?

„dokážu, bylo by to samozřejmě super, někdy jsem díky tomu trošku mimo, třeba ve škole jsem díky tomu mimo, kolikrát se mě paní učitelka na něco zeptá a co jsme probírali, takže mám trošku problém, já se to snažím omezit, teď jsem na tom facebooku nebyl pět dní a mamka říká, že je to závislost, jak jsem pořád na telefonu“

D. Výchova a volný čas

Máš pocit, že máš hodně volného času?

„každý den nejmíň 6 hodin volného času, jezdím na kole, jdu se projít, s kamarádem chceme zkusit downhill, rád bych jezdil na koni, hlavně tady je i skatebar, rád jezdím na skatu, a kole jdu se projít do mandloňového sadu tady, někdy na hřbitov“

A jak tráví volný čas tvoji rodiče?

„no, o víkendech hodně, ale mamka bývá docela dlouho v práci, končí a až v 18 hodin, takže ty dvě hodinky spolu máme, ale mamka je pak už unavená a mě to nějak nevadí, já mám hodně dobré kamarády, s kterými rád trávím čas a taky mám rád tady ty koně, za kterými chodím“

Takže probíráte spolu co se děje ve škole, sleduje tvůj prospěch?

„cestou v autě to hodně probíráme, bavíme se o všem, když je čas, zná dobře moje kamarády, co k nám chodí, ví i jak se kdo učí, hodně jí toho řeknu a s tátou jsem v kontaktu přes víkend, když jsem u něj, jinak v týdnu si voláme, píšeme“

A jak tě rodiče potrestají, když doneseš třeba špatnou známku?

„tak to musím učit, sedím doma a mamka mě pak vyzkouší, zabaví mi mobil, aby mě nerozptyloval“

Jak trávíš volný čas s kamarády?

„s kamarádem Maxem hodně venku, na koních na skatu na kole“

Jakou knížku jsi naposledy četl?

„rád čtu knížky, akorát teď k nim nemám přístup, knihovna je přes léto zavřená, za rok přečtu tak 10-11 kníže, já hodně čtu, jen jsem líný si je zapsat do čtenářského deníku,“

knížku čtu v klasické podobě, na mobilu si to čtu taky a na počítači si přečtu nějaké komentáře na hry, takže pak stahuju, je to takhle pro mě výhodné“

Provozuješ aktivně nějaký sport?

„asi to ježdění na kole, a ježdění na skatu bych chtěl závodně, a kroužek máme na badminton, ve škole máme basketbal, když mám po škole čas, tak to mi jde, dávám celkem koše, na turnaj nejezdím, tak jsou moc pokročilý, aktivně na turnaje nejezdím, jen když je to taková střední liga“

Je něco, co ti v té rodině chybí?

„ tak máma se vidá s přítelem, který u nás nebydlí, bydlíme s mámou, s tátou se vidáme pravidelně, mamka má hodně práce a někdy mi chybí ten čas, že na mě nemá tolik, je hodně v práci a pak jsme spolu mezi vařením, úklidem a tak, ale rád bych častěji nějak zašel jen s mámou a i s tátou nebo s tím jejím přítelem, to by mi nevadilo, takže asi mě chybí ten čas strávený společně, bych tak řekl“

Rozhovor č. 5 Klárka 14 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?

„ je tu všechno, pěkná příroda, tady je skoro všechno, je tu pěkná rozhledna, máme tu koníky“

A je něco co ti tu vyloženě chybí?

„ ne, nechybí mi tu nic“

Víš něco o historii města o jeho založení?

„ no, tak tady je toho hodně, tady bydlel Masaryk, je tu jeho dům“

A chtěla bych bydlet v jiném městě / státě?

„tak možná v tom paneláku, kdybych měla nějakého chlapa tak asi jo“

Jaké kulturní akce ve městě navštěvuješ?

„všechno co se týká koní a pak cyklistika“

A jaké tradice s rodiči udržujete?

„u nás jsou ty regionální, teda vše co je spojené s vínem a vinobraním“

B. Výchova v době globalizace

A máš kamarády, kteří jsou cizinci? Třeba tady na vesnici nebo ve škole nebo v nějakém kroužku?

„no, tak my jsme měli z Vietnamu, teď přestoupil na gympl a jinak už nikoho“

A jaký studuješ jazyk? Uměla by ses v něm domluvit?

„studuju angličtinu a i němčinu, ale nikoho takhle s kým bych si dopisovala, něco bude možná v příštím ročníku, aktivně cizí jazyk neužívám“

A rodiče s tebou se učí nebo si připravuješ domácí úkoly sama?

„Jen do druhé třídy, pak už ne, ono na to není ani čas, a jsem schopná se do školy připravit sama, mamka ani taťku na to nepotřebuju. Občas mě mamka v kuchyni prozkouší třeba u mytí nádobí nebo tak, když vaříme, ale nijak pravidelně, má toho taky hodně, rodiče jsou dost vytížení, jenom z práce chodí pozdě a ještě než nakoupí je fakt večer.“

A zajímá se, co se děje ve škole, komunikuje s učiteli?

„tak asi tak jako všichni rodiče, když se něco ve škole děje nebo jede se na výlet, tak to samozřejmě ví.“

A vadilo by ti, kdyby ve vašem městě bydleli cizinci?

„ne, nevadilo“

Jaké v tobě vyvolávají pocity právě cizinci, kteří u nás pobývají?

„tak jako něco tak je, že bych se i bála, ale moc tomu nevěřím, že by se zrovna tady něco stalo“

A jaký názor na to mají tvoji rodiče?

„Tak nevím, dívají se občas na zprávy a jako asi nikdo z nich není nadšený, nevím, nějak se o takových věcech nebavíme, jsem v pokojíčku se sestrou a jsme spíš na počítači, televizi si nezapíváme, radši si něco najdem na internetu.“

C. Mediální výchova

Vlastníš svůj mobil, telefon, notebook, tablet?

„všechno z toho co jsi řekla, mobil, počítač, notebook, tablet

A kolik času strávíš na internetu?

„stahuju aplikace, čistím počítač, aby tam nebyl nějaký virus, ale jinak na počítač moc nechodím mimo to co se týká školy, facebook mám, jsem členem, využívám“

A rodiče tě nějak kontrolují, co děláš na počítači nebo kolik času tu strávíš?

„ tak nejsem tak nijak dlouho a myslím, že ví, že si zajdu na facebook, navíc mám tam i část rodiny, takže tohle mají pod kontrolou, nijak mi do toho nemluví

Hraješ počítačové hry?

„ne, vůbec nehraju“

A umíš si představit život bez počítače, bez internetu?

„jo, to bych si dokázala představit, když ještě tohle nefungovalo, tak jsme chodili víc ven, takže bych to i uvítala“

D. Výchova a volný čas

Máš pocit, že máš hodně volného času?

„ no ani moc ne, protože chodím sem ke koním, takže ani moc ne, ještě chodím do hasičů a tam aktivně sportujeme a závodíme, ale už to budu dělat jen jeden rok“

A jak tráví volný čas tvoji rodiče?

„tak většinou jsou doma, uklízí, starají se o práci okolo baráku, takže jim taky pomáhám, hlavně venku co je potřeba“

Jak trávíš volný čas s kamarády?

„víc s kamarády trávím volný čas, hlavně s kamarády tady od koní, jinak jezdíme na koupaliště tady ven“

Jakou knížku jsi naposledy četla?

„Tak jednu knížku, podle toho kolik má stránek, záleží, jak mám chuť, čtu jen české knížky, spíš stahuju filmy a dívám se na ně v originále

Provozuješ aktivně nějaký sport?

„žádný sport, kde bych fungovala profesionálně, nedělám, starám se o koně a chodím do hasiče“

A ten vztah sis ke koním našla sama nebo tě k nim přivedli rodiče?

„ myslím, že já sama, odmala jsem měla koně ráda a jsem ráda, že právě tam kde bydlím, můžu se o koně starat, je to hodně práce a kolikrát si ani nezajezdím, ale baví mě to a rodiče se taky rádi na koni projedou, často tu za mnou chodí. “

Rozhovor č. 6 Sandra 14 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?

„ no tak, že tu máme různé památky, rozhlednu, máme tady burčákový pochod, a různé aktivity, na které chodíme“

A je něco co ti tu vyloženě chybí?

„ ne určitě ne, nic mi tady nechybí, máme tady všechno, chtěla bych i do budoucna furt bydlet tady, narodila jsem se tu a jsem tu doma“

Víš něco o historii města o jeho založení?

„ no tak určitě ten Masaryk, máme tu po něm gympl a mám pocit, že tu máme i něco na radnici, že tu máme takové ty staré baráky, že se to jako zachovalo“

A chtěla bych bydlet v jiném městě / státě?

„no spíš třeba jen na dovolenou se tam třeba projet, ale jinak bych chtěla bydlet tady“

Jaké kulturní akce ve městě navštěvuješ?

„burčákové slavnosti to chodíme každý rok a to chodíme i v průvodu v kroji, den koní, chodíme na ty burčákovky, že se toho aktivně účastníme, na víc nechodím, takže mám pocit, že jen tohle“

A jaké tradice s rodiči udržujete?

„tak to asi nevím jenom to vinobraní co je spojené s naší kulturou mimo ty tradiční svátky jako postavení májky, poutě“

A. Výchova v době globalizace

A máš kamarády, kteří jsou cizinci? Třeba tady na vesnici nebo ve škole nebo v nějakém kroužku?

„jenom jsem si chvíli dopisovala, my jsme to měli v rámci školy, že jsme měli takhle někomu napsat, v současné době si s nikým nepíšu v cizím jazyku“

A jaký studuješ jazyk? Uměla by ses v něm domluvit?

„Studuju angličtinu a ruštinu, no, něco bych asi uměla říct, ale když bych už byla tam a ztratila se tam, tak bych asi už použila tu angličtinu“

A vadilo by ti, kdyby ve vašem městě bydleli cizinci?

„no, když by nic nedělali, tak by mi to bylo asi jedno“

Jaké v tobě vyvolávají pocity právě cizinci, kteří u nás pobývají?

„žádné, nevadilo by mi to“

B. Mediální výchova

Vlastníš svůj mobil, telefon, notebook, tablet?

„počítač máme jen jeden, tablet tatínka koupil pro všechny, mobil teď nemám“

A kolik času strávíš na internetu?

„no, tak moc ne, protože já teď vůbec nemám čas, když je škola, tak jsem tam a potom ke koním, účet na facebooku mám, ale jen občas si tam zajdu“

Hraješ počítačové hry?

„hraju, ale ne že bych na tom byla vyloženě závislá“

A umíš si představit život bez počítače, bez internetu?

„určitě, neměla bych s tím problém“

C. Výchova a volný čas

Máš pocit, že máš hodně volného času?

„ času pro sebe moc volného právě nemám, škola zabírá dost čas, pak učení po škole, pak ty koně kde chodím každý víkend a po škole“

A jak tráví volný čas tvoji rodiče?

„moje mamka chodí asi tak 3x do posilovny a můj tatka chodí na závody, spíš s mamkou, tatka nepracuje tady, takže s ním moc času netrávím“

Jak trávíš volný čas s kamarády?

„více s kamarády“

Jakou knížku jsi naposledy četla?

„No s knížkami nemám moc čas, do knihovny jako tak zajdu, ale za měsíc asi jen jednu, čtu jen české knížky a knížky jsou vždycky tištěné“

Provozuješ aktivně nějaký sport?

„jen bruslení, chodím se psem, ale je to vyložené, že chceme bruslit tak brusíme, žádný sport aktivně jako příprava do budoucna nedělám, jako chtěla bych s koňma, ale vím, že jsou skoro vždycky všichni lepší“

Rozhovor č. 7 Kačka 12 let

A. Výchova ke vztahu k regionu, k tradicím k identitě národa

Co se ti nejvíc líbí ve tvém městě? Nebo naopak zkus mi říct, co se ti tu nelíbí?

„ že je tu spousta kamarádů, líbí se mi tu prostředí, mám tu taneční kroužek, jsem tu spokojená“

A rodiče jsou ti taky tak spokojení jak ty?

„myslím, že jo, mamka chodí cvičit, mají s tátou společné kamarády a taky svoje kamarády, takže si rádi vyjdou ven, někdy jdeme všichni i s jejich rodinou“

A je něco co ti tu vyloženě chybí?

„ ne, nechybí mi tu nic, jsem tu spokojená “

Víš něco o historii města o jeho založení?

„no to bude těžší, tak rychle toho moc nevím, tak založil je Baťa, je tady nemocnice co postavil, kde máma pracuje a další budovy“

A chtěla bych bydlet v jiném městě / státě?

„to ne, protože tady to znám a těžko bych si zvykla, tady vím kde co je, ani do budoucna mě to neláká, v cizím státě bych určitě bydlet nechtěla, ale ani v jiném městě, chtěla bych tu zůstat“

A jak jsou tu spokojení rodiče?

„ mamka se tu narodila, bydlíme jen kousek od babičky a dědy což je super, často za nimi chodíme, táta je z Mikulova, a myslím, bydlet hodně dlouho v Praze, když tam měl práci, to sem dojížděl jen na víkend“

Jaké kulturní akce ve městě navštěvuješ?

„chodím do kina, do divadla, do parku, na bubble tea, na nákupy“

A jaké tradice s rodiči udržujete?

„tak ty tradiční Vánoce, Velikonoce, tady u nás máme fašank, na ten chodíme, ve městě toho tolik není“

B. Výchova v době globalizace

A máš kamarády, kteří jsou cizinci? Třeba tady na vesnici nebo ve škole nebo v nějakém kroužku?

„ to ne, ani ve škole, nikoho takového neznám“

A jaký studuješ jazyk? Uměla by ses v něm domluvit?

„ne, s nikým si nedopisuju, nikoho takhle neznám, studuju ve škole ruštinu, angličtinu a španělštinu, domluvit se no, jako asi v té angličtině, nene, nečtu žádné knížky v cizím jazyce, pokud se nepočítají učebnice“

A učí se s tebou rodiče nebo ti pomáhají nějak ve škole?

„Mamka mě i segru prozkoušela, známky sleduje pravidelně, dost se o škole bavíme, ptá se mě co se každý den dělo, když mi něco nejde, tak to s mamkou vypilujeme i třeba přes víkend si na to sedmem na hodinku, když není v práci. Ona dělá v nemocnici a má tak práci i o víkendu a tak přes víkend kolikrát buď není doma, nebo dýl spí. Zná, ale i moje spolužačky ví, jak se kdo učí, takže má dobrý přehled i o učitelých si jí vždycky postěžuju, co mě štve.“

A táta, ten má taky takový dobrý přehled co probíráte ve škole?

„taky se o škole bavíme, ale teda míň než s mamkou“

A vadilo by ti, kdyby ve vašem městě bydleli cizinci?

„no, to by mě vadilo, třeba bych se chtěla někoho zeptat a nerozuměla bych mu, takže by mě vadila ta komunikace, že bych se s ním nedomluvila“

A jaký názor na to mají rodiče?

„co tak vím, tak by jim to taky vadilo, bojí se, aby jich tu nebylo moc“

Jaké v tobě vyvolávají pocity právě cizinci, kteří u nás pobývají?

„Necítla bych se dobře, pocity nevím, nechtěla bych to“

R6: Mediální výchova

Vlastníš svůj mobil, telefon, notebook, tablet?

„vlastním tablet a mobil“

A kolik času strávíš na internetu?

„no ani moc ne, tak trošku, já to nepočítám, tak tři hodinky určitě, poslouchám hudbu, steduju youtubery, třeba Karel Kovář, občas stahuju aplikace, filmy nestahuju, dívám se na filmy přes web, používám messenger, viber, musical. Ly, facebook nemám“

A rodiče tráví taky tolik volného času na počítači?

„máma ani tak ne, ale táta hodně, má tablet tak sedí u něho“

Hraješ počítačové hry?

„no, tak hrála jsem, ale tak na počítači se to hodně seká, hraju na tabletu, máme tady televizi napojenou na počítač, takže z tady sledujeme hlavně filmy“

A umíš si představit život bez počítače, bez internetu?

„Jo to jo, to bych si dokázala představit, spíš třeba kdybych ztratila čip a mamka by nebyla doma, tak bych neměla komu zavolat“

R6: Výchova a volný čas

Máš pocit, že máš hodně volného času?

„no, tak něco mezi, třeba v pondělí, v pátek moc nemám volný čas“

A jak tráví volný čas tvoji rodiče?

„tak mamka se dívá večer na počasí, sleduje televizní noviny, dívá se na filmy, kdyby tam byl nějaký zajímavý film, čte pak sport, jo trávíme něco mezi čas spolu“

Jak trávíš volný čas s kamarády?

„jsme venku na hřišti, ale někdy jsem tam i sama a asi víc volného času trávím s kamarády“

Jakou knížku jsi naposledy četla?

„No, chodím do knihovny, zrovna s mamkou jsme byly spolu, za měsíc tak dvě knížky, ono záleží, jak je tak knížka tlustá, když mě knížka baví, tak to přečtu rychle, ale museli jsme číst od Heleny Šmahelové Velké trápení a to byla blbost, to se nedalo číst, mám ráda takové ty fantazi Škola dobra a zla je dobrá nebo i Mimoňci to je dobré“

Provozuješ aktivně nějaký sport?

„to tancování a za chvíli jdu do něj, protože je pátek, do budoucna bych to chtěla dělat, je to něco mezi i zábava i sport, dvakrát za měsíc mám závody a trénink dvakrát týdně v pondělí a v pátek“

A rodiče tě v tancování podporují?

R7: „, hodně, chodí se na mě vždycky podívat, tancuju i doma, sestra je starší a zase chodila do hudebky a taky jsme na ni chodili, když hrála, rodiče nám nic nenutí, ale mě tančení pořád baví a i mamka z toho má radost“

Všem dětem děkuji za jejich upřímné odpovědi, čas a poskytnutí těchto rozhovorů.

